

JPSA

PSU
POLITICAL
SCIENCE

วารสารวาระการเมืองและสังคม

ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2566)

Journal of Political and Social Agenda

Vol. 2 No. 2 (July-December 2023)

วารสารวารการเมืองและสังคม

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

Journal of Political and Social Agenda.

Faculty of Political Science, Prince of Songkla University, Pattani Campus.

ISSN 2821-9554 (Online)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการของนักวิชาการ นักวิจัย คณาจารย์ นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป
2. เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ทางด้านรัฐศาสตร์ ในสาขาวิชาการเมืองการปกครอง การปกครองท้องถิ่น ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นโยบายสาธารณะ ปรัชญาและทฤษฎีการเมือง การเมืองการปกครอง เปรียบเทียบ เศรษฐศาสตร์การเมือง มานุษยวิทยาการเมือง สังคมวิทยาการเมือง อิสลามกับการเมือง และการบริหารรัฐกิจ/รัฐประศาสนศาสตร์
3. เพื่อสนับสนุนและกระตุ้นให้เกิดการค้นคว้า และการวิจัยอย่างต่อเนื่องในด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

ขอบเขตเนื้อหา

วารสารวารการเมืองและสังคม เป็นวารสารของคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ที่จัดพิมพ์ผลงานวิชาการ ผลงานวิจัย บทความปริทัศน์ และบทความทวิภาคีทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ด้านรัฐศาสตร์ในสาขาวิชาการเมืองการปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นโยบายสาธารณะ การปกครองท้องถิ่น รัฐประศาสนศาสตร์ การสื่อสารทางการเมือง การเมืองเรื่องชาติพันธุ์ มานุษยวิทยาการเมือง สังคมวิทยาการเมือง ความขัดแย้ง สันติศึกษา และประเด็นทางสังคมศาสตร์

กำหนดออกตีพิมพ์เผยแพร่

วารสารวารการเมืองและสังคม คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เป็นวารสารวิชาการ ซึ่งตีพิมพ์บทความวิชาการและบทความวิจัย จากบุคคลทั้งภายนอกและภายในมหาวิทยาลัย วารสารมีกำหนดออกปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - มิถุนายน ฉบับที่ 2 เดือน กรกฎาคม - ธันวาคม

เจ้าของ

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

สำนักงานกองบรรณาธิการ

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

181 หมู่ที่ 6 ถนนเจริญประดิษฐ์ ตำบลรูสะมิแล

อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000

โทรศัพท์/โทรสาร 073-330810

E-mail: jpsa.pn.psu@gmail.com

เว็บไซต์ : <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/polsciPSU/index>

วารสารวารสารการเมืองและสังคม

ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรวุฒน์ ช่อไม้ทอง

คณบดีคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี

ที่ปรึกษาทีมบรรณาธิการฝ่ายจัดการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยาสมิน ชัตตาร

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์เอกรินทร์ ต่วนศิริ

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี

รองบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อันวาร์ กอมะ

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี

ดร.อาดีลัน อูสมมา

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี

คณะกรรมการกองบรรณาธิการ

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ศาสตราจารย์ ดร.จรัญ มะลูลีม

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.พิเชฐ แสงทอง

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

รองศาสตราจารย์ ดร.ประจักษ์ ก้องกีรติ

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี

สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แพรว ศิริศักดิ์ดำเกิง

คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิพนธ์ โชะเฮง

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มุฮัมหมัดอิลยาส ญะฮ์ปริง

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพิ่มศักดิ์ จะเรียมพันธ์

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริพร สมบูรณ์บุรณะ

สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนพุกษ์ ชามะรัตน์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยาสมิน ชัตตาร

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

คณะกรรมการกองบรรณาธิการ

International Editorial Board

Prof. Dr. Huseyin Bagci	Department of International Relations, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Middle East Technical University, Turkey
Prof. Dr. Jasser Auda	Al-Shatibi Chair of Maqasid Studies, International Peace College South Africa
Assoc. Prof. Dr. Kamaruddin Abdulsomad	Department of Economic History, School of Economics and Management, Lund University, Sweden
Assoc. Prof. Dr. Mohammad Evren Tok	College of Islamic Studies, Hamad Bin Khalifa University, Qatar
Assoc. Prof. Dr. Muge Aknur	Department of International Relations, Dokuz Eylul University, Turkey
Asst. Prof. Dr. Muhammad Arafat bin Mohamad	Faculty of Arts & Social Sciences, Universiti Brunei Darussalam

บรรณาธิการผู้จัดการ

1. นางสาวบุษิตา อารียาภรณ์
2. นางสาวมาลินี มะโซ๊ะ

ออกแบบปกและจัดรูปเล่ม

นายอนุชรัตน์ แวหะยี่

ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินคุณภาพบทความ

1. รองศาสตราจารย์ ดร.สามารถ ทองเฝือ	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
2. รองศาสตราจารย์ ดร.มุฮัมหมัดอิลยาส หญาปริง	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
3. รองศาสตราจารย์ ดร.อานิส พัฒนปรีชาวงศ์	ผู้อำนวยการสถาบันอิสลามและอาหรับศึกษา มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์
4. รองศาสตราจารย์สมชาย ปรีชาศิลปกุล	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ เศรษฐมาลินี	สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ มีสินฐาน	สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิพนธ์ โชะเฮง	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัทธธิดา นาคอุไรรัตน์	สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล
9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โดม ไกรปกรณ์	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
10. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาทิตย์ ทองอินทร์	สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แพรว ศิริศักดิ์ดำเกิง	คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุทธิชัย งามขึ้นสุวรรณ	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปฐวี โชติอนันต์	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
14. ดร.อับดุลเราะห์มาน มูเก็ม	สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
15. ดร.อาสา คำภา	สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
16. ดร.ปณณ เทพนรินทร์	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี
17. ดร.อิมรอน โสะสัน	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
18. ดร. ปุณณวันต์ จิตประคอง	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
19. อาจารย์ชญาณิช พูลยรัตน์	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ข้อความและความเห็นในสิ่งพิมพ์ฉบับนี้ เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน ไม่ใช่ของคณะรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

สารบัญ

	บทบรรณาธิการ	i-ii
1	การนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัด เส้นทางของบุคคลมาใช้ในการปล่อยชั่วคราวของศาลยุติธรรม _____ วุฒิ สุกกุล	1-22
2	Mr. Marvel กับการถ่ายทอดประเด็นด้านการเมืองและศาสนาผ่าน มุมมองของนักศึกษามุสลิมชายแดนใต้ในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี _____ วรวิทย์ สุวรรณรัตน์	23-40
3	สมศักดิ์ เจียมธีรสกุลกับรัฐสมบูรณาสิทธิราชย์ _____ ปราน จินตะเวช	41-55
4	ความคาดหวังต่อบริบทสร้างชาติ”รัฐนิยม” ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม (2481-2487) สู่การเคารพธงชาติที่ส่งผลจนถึงปัจจุบัน : กรณีศึกษานักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี _____ ชยพล นิลทะรัตน์ และยุสรัน เจะมะ	56-74
5	ข้อเสนอเชิงนโยบายจากงานวิจัยกับการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดน ภาคใต้ ประเทศไทย _____ โชติ ถาวร	75-89
6	ปริทัศน์หนังสือ ชัยค้อสมาอีลลุดฟี ชีวิต สันติภาพ สันติสุข _____ สามารถ มองเผื่อ	90-95

บทบรรณาธิการ

ตลอดปี พ.ศ. 2566 มีความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและการเมืองทั้งในและต่างประเทศ ที่มีความสำคัญอย่างมากและส่งผลกระทบต่อสังคมอย่างไม่เคยมีมาก่อน

ด้วยชื่อวารสาร “วารสารการเมืองและสังคม” ก็ชวนให้ผู้อ่านคิด และตั้งคำถามว่าอะไรคือ วารสารการเมืองสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนทางสังคม แล้วใครจะตอบคำถามนี้ได้อย่างแหลมคมที่สุด ก็ต้องขึ้นอยู่กับผู้อ่านว่าจะเห็นด้วยหรือไม่ ?

สรุปเหตุการณ์ที่สำคัญ ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อสถานการณ์ในประเทศไทย ได้สามระดับด้วยกัน

1. สำหรับสถานการณ์ประเทศไทยผลการเลือกตั้ง เมื่อ 14 พฤษภาคม 2566 จนถึงกระทั่งการจัดตั้งรัฐบาลได้สำเร็จ ซึ่งก็ใช้เวลาหลายเดือน สะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของประเทศไทยอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง จนไปถึงในหมู่เยาวชน คนรุ่นใหม่ที่ยังไม่มีโอกาสใช้สิทธิการเลือกตั้ง เราเห็นถึงการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองอย่างหลากหลาย โดยเฉพาะผ่านพื้นที่ออนไลน์ ซึ่งถือว่าเป็นพื้นที่หลักของการปฏิบัติการทางด้านเมืองในยุคสมัยปัจจุบัน

2. สถานการณ์วิกฤตในประเทศเมียนมา ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นทางด้านแรงงานภาคอุตสาหกรรม ความมั่นคงชายแดน การอพยพผู้ลี้ภัยจากสงคราม ฯลฯ จนไปถึงการจัดวางบทบาทของไทยเพื่อกลับไปสู่เวทีนานาชาติ เรื่องประเทศเพื่อนเมียนมา จึงเป็นสิ่งที่ประเทศไทยต้องคิดถึงประเมินสถานการณ์อย่างเข้มข้นต่อไป จะใช้ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแบบใด การทูตในเชิงมนุษยธรรม หรือจะเรียกว่า ระเบียงแห่งมนุษยธรรม (humanitarian corridor) ไม่ว่าจะเป็นเรียกสิ่งนั้นว่าอะไร สำคัญที่สุดคือชุมชนนานาชาติกำลังรอคำตอบจากประเทศไทย

3. วิกฤตสงครามรัสเซีย - ยูเครน และอิสราเอล - ปาเลสไตน์ เป็นที่แน่ชัดมาก ๆ สงครามไม่ว่าเกิดขึ้นที่ไหนในโลกอย่างน้อย ๆ ก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงผลกระทบจากสงคราม จะมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับประเทศไทย มีจุดยืนอย่างไรต่อสงคราม “จุดยืน” กับ “จุดได้” มีความหมายที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน เพราะอย่างหลัง คิดแต่เพียงว่าตัวเองได้เปรียบ ได้ประโยชน์ ตรงไหน จนลืมคุณค่าของ “จุดยืน” ที่ต้องมีแก่นสารอย่างชัดเจนสะท้อนคุณค่าของการเป็นมนุษย์ สงครามที่เกิดขึ้นจากสองภูมิภาคของโลก ก็ย่อมส่งผลกระทบต่อประเทศไทยอย่างมาก โดยเฉพาะสงครามอิสราเอล - ปาเลสไตน์ ที่มีแรงงานได้รับผลกระทบจากสงครามจำนวนมาก

เหตุการณ์สามระดับข้างต้นเป็นเพียงการหยิบยกตัวอย่าง ที่สะท้อนให้เห็นถึงหน้าตาของประเทศไทยในโลก และโลกในประเทศไทย

สำหรับวารสารเล่มนี้ ประกอบไปด้วยบทความวิจัย 4 ชิ้น บทความวิชาการ 1 ชิ้น และปริทัศน์หนังสือ 1 ชิ้น ประกอบไปด้วย บทความวิจัย 1.การนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถใช้ตรวจสอบ หรือจำกัดการเดินทางของบุคคลมาใช้ในการปล่อยชั่วคราวของศาลยุติธรรม 2. Ms. Marvel กับการถ่ายทอดประเด็นด้านการเมืองและศาสนาผ่านมุมมองของนักศึกษามุสลิมชายแดนใต้ในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

3.ความคาดหวังต่อนโยบายสร้างชาติ “รัฐนิยม” ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม (2481-2487) สู่การเคารพธงชาติที่ส่งผลจนถึงปัจจุบัน : กรณีศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี 4. ข้อเสนอเชิงนโยบายจากงานวิจัยกับการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ประเทศไทย

สำหรับบทความวิชาการ 5.สมศักดิ์ เจียมธีรสกุลกับรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และ Book Review 6. ชัยค์อิสมาอีลลุตฟี ชีวิต สันติภาพ สันติสุข บทความทั้ง 6 ชิ้น ได้ถูกรับพิจารณาการตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้

หวังว่าผู้อ่านจะได้ความรู้และช่วยสร้างบทสนทนาต่อปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของไทยและโลก โดยเฉพาะในแง่มุมของทางด้านวิชาการทั้งเห็นด้วยและเห็นต่าง เพื่อเปิดพื้นที่บทสนทนาใหม่ ๆ ทางด้านวิชาการให้เกิดขึ้นต่อไป วารสารวิชาการจึงเกิดขึ้นมาด้วยประการฉะนี้

ด้วยมิตรภาพ

รองศาสตราจารย์เอกรินทร์ ต่วนศิริ

บรรณาธิการ

การนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถใช้ตรวจสอบ หรือจำกัดการเดินทางของบุคคลมาใช้ในการปล่อยชั่วคราว ของศาลยุติธรรม

บทคัดย่อวุฒิ ศุภกุล¹

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การปล่อยชั่วคราวตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 30) พ.ศ. 2558 ที่นำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มาใช้ในการปล่อยชั่วคราว เพื่อแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม ผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนี ปริมาณผู้ต้องขังล้นคุก และไม่สอดคล้องกับหลักการที่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดและก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาจากเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อประกอบการประเมินผลความคุ้มค่าภารกิจภาครัฐ และการปฏิบัติภารกิจของส่วนราชการที่มีประสิทธิภาพ โดยผู้วิจัยมีข้อเสนอ ดังนี้

1. การเรียกหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวศาลควรใช้ดุลพินิจให้เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งคดี
2. การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ในการปล่อยชั่วคราวศาลพึงใช้คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสิบปีขึ้นไปและควรประเมินความเสี่ยง หรือตั้งผู้กำกับดูแลประกอบการพิจารณา ส่วนคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสิบปี ควรพิจารณาใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ในกรณีที่ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวมีพฤติการณ์ที่จะหลบหนี ยุ้งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น และศาลควรลดหลักประกันในกรณีที่ให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน
3. ควรมีหน่วยงานกลางกำกับดูแลการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM)
4. ควรประชาสัมพันธ์การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM)
5. ควรประเมินผลภายหลังจากการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM)

คำสำคัญ: การปล่อยชั่วคราว การประกัน สัญญาประกัน อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของบุคคล (EM)

Received: 27 June 2023 Revised: 01 September 2023 Accepted: 08 September 2023

¹ นักศึกษาปริญญาเอก คณะนิติศาสตร์ สาขาวิชาการบริหารกระบวนการยุติธรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, บ้านเลขที่ 346 ซอยโชติวัฒน์ ซอย 3 แขวงบางซื่อ เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร,อีเมล: Mr.Wutt@hotmail.com.

The Use of Electronic Monitoring Device for Provisional Release or Travel Restrictions in the Court of Justice

Abstract _____

Wutt Supakul²

This study analyzed temporary release stipulated in the Amendment to the Criminal Procedure Law (No. 30) B.E. 2558 (2015) for temporarily release using electronic monitoring to address social inequality issues or escape of the defendant. Prison overcrowding does not conform to the principle of presumption of innocence for the defendant, although ultimate conviction should lead to being considered a criminal. Qualitative research was done with data gathered from documents and in-depth interviews for a cost-benefit analysis of the civil service system to effectively fulfill its mission.

Results:

1. When invoking the right to secure provisional release, the court should use discretion according to specific case details.
2. The court should apply electronic monitoring for temporary release in cases with prospective imprisonment of at least ten years, while assessing flight risk or establish a guardian to conduct the hearing; for cases with prospective sentencing of under ten years, electronic monitoring use should be considered if the temporarily released detainee flees or endangers others. The court should reduce bail in case of temporary release with bail and security.
3. A central organization should supervise electronic monitoring use.
4. Electronic monitoring use should be promoted.
5. Electronic monitoring equipment should be evaluated after use.

Keywords: Provisional Release, Bail, Bail bond, Electronic Monitoring

Received: 27 June 2023 Revised: 01 September 2023 Accepted: 08 September 2023

² PhD student, Faculty of Law, Doctor of Philosophy Program in Justice Administration Thammasat University, 346, Soi Chotiwat Soi 3, Bang Sue Subdistrict, Bang Sue District, Bangkok,
E-mail: Mr.Wutt@hotmail.com.

บทนำ

การดำเนินคดีอาญานั้นมีหลักการอันเป็นสากลที่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี หลักการดังกล่าวประเทศไทยได้บัญญัติรับรองหลักการไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 วรรคสี่ บัญญัติว่า “คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาและจะเรียกหลักประกัน จนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ” และสอดคล้องกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 วรรคสาม บัญญัติให้การเรียกประกันหรือหลักประกันจะเรียกจนเกินควรแก่กรณีได้ และต้องคำนึงถึงเงื่อนไขและมาตรการป้องกันต่าง ๆ ที่ได้ใช้กับผู้ถูกปล่อยชั่วคราวประกอบด้วย ดังนั้น การพิจารณาคดีอาญาจึงต้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยให้ได้รับการปล่อยชั่วคราว หรือได้รับอิสรภาพชั่วคราวระหว่างการพิจารณาคดีตามหลักการสันนิษฐานว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์การอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวต้องทำเป็นหลัก ส่วนการไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเป็นข้อยกเว้น ดังนั้น กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว จึงมีขึ้นเพื่อคุ้มครองผู้ต้องหาหรือจำเลย แต่ในปัจจุบันการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นในทางปฏิบัติมุ่งเน้นการเรียก “หลักประกัน” ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างคนรวยกับคนจนกลายเป็นที่วิจารณ์กันอย่างกว้างขวางว่า “คุณมีไว้ตั้งแต่คนจน เพราะคนจนไม่มีเงินประกันตัว”

ปัจจุบันมีบทบัญญัติของกฎหมายและข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวและวิธีเรียกประกันในคดีอาญา พ.ศ. 2565 กำหนดกฎเกณฑ์ในการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวที่นำเอาเงื่อนไขและมาตรการป้องกันต่าง ๆ ที่ได้ใช้กับผู้ถูกปล่อยชั่วคราว เพื่อเป็นมาตรการป้องกันมิให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวหลบหนียุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น ซึ่งศาลอาจกำหนดเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราว การตั้งผู้กำกับดูแลผู้ถูกปล่อยชั่วคราว และการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทาง เพื่อให้การทำสัญญาประกันหรือการวางหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวลดความสำคัญลง แต่เมื่อพิจารณาในข้อเท็จจริงจากข้อมูลของกรมราชทัณฑ์ทั่วประเทศ (ข้อมูล ณ วันที่ 1 พฤษภาคม 2566) มีจำนวนผู้ต้องขังทั้งหมด จำนวน 268,621 คน แบ่งเป็นนักโทษเด็ดขาด จำนวน 213,054 คน (ร้อยละ 79.314) และอยู่ระหว่างการพิจารณา จำนวน 52,394 คน (ร้อยละ 19.505) และจากสถิติการปล่อยชั่วคราวของศาลทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2565 (มกราคม - เมษายน) มีจำนวนคำร้องขอปล่อยชั่วคราว จำนวน 244,221 คำร้อง และศาลไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว จำนวน 25,593 คำร้อง คิดเป็นร้อยละ 10.48 และสถิติการปล่อยชั่วคราวของศาลทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2566 (มกราคม - เมษายน) มีจำนวนคำร้องขอปล่อยชั่วคราว จำนวน 80,219 คำร้อง และศาลไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว จำนวน 10,423 คำร้อง คิดเป็นร้อยละ 12.99 ดังนั้น การไม่อนุญาตปล่อยชั่วคราวมีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นในทุก ๆ ปี โดยผู้ต้องขังกลุ่มนี้รวมถึงกรณีไม่มีหลักทรัพย์มา

ประกันตัว แต่ถือว่าเป็นผู้ที่ไม่สมควรต้องถูกควบคุมไว้ในเรือนจำและถูกควบคุมตัวรวมกับนักโทษเด็ดขาดและได้รับการปฏิบัติเสมือนเป็นนักโทษเด็ดขาด ซึ่งอาจเป็นการปฏิบัติที่ขัดกับหลักกฎหมายคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยและขัดกับหลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ทั้งยังก่อให้เกิดปัญหานักโทษล้นเรือนจำ (คนล้นคุก) ทำให้รัฐต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายในการดูแลนักโทษและเหตุที่เป็นเช่นนี้ เนื่องมาจากการพิจารณาส่วนหนึ่งในการปล่อยชั่วคราวศาลมักพิจารณาจากบัญชีเกณฑ์มาตรฐานกลางในการปล่อยชั่วคราวหรือยึดถือที่คำนึงถึงข้อหาหรือฐานความผิด จำนวนทุนทรัพย์ที่เอาไป และอาจไม่สอดคล้องกับพฤติการณ์ความเสี่ยงของผู้ต้องหาหรือจำเลยแต่ละคนที่กระทำความผิดแต่ผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจจะไม่มีพฤติการณ์หลบหนีหรือยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานเลย แต่จำเป็นต้องเรียกหลักประกันส่วนใหญ่ในการปล่อยชั่วคราวนั้น อาจเป็นเพราะทัศนคติที่ว่า หากมีการนำหลักประกันหรือหลักทรัพย์มาวางประกันในการปล่อยชั่วคราวแล้ว โดยสามัญสำนึกคนทั่วไปคงไม่มีใครอยากที่จะต้องสูญเสียทรัพย์สินของตนหรือก่อความเดือดร้อนแก่ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินที่นำมาวางเป็นหลักประกันศาลจึงมักมีการเรียกหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว

จากการศึกษาพบว่า ปัจจุบันในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้เปิดโอกาสให้นำเทคโนโลยีมาใช้ในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยได้นำเครื่องมือที่เรียกว่า EM หรือ Electronic Monitoring มาใช้เพื่อตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของบุคคลมาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาศาลยุติธรรมนำมาใช้ในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 30) พ.ศ. 2558 ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2560 และนับถึงปัจจุบันเป็นระยะเวลา 6 ปีเศษ ดังนั้น รายงานวิจัยฉบับนี้จึงเป็นการวิจัยเพื่อประเมินผลการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มาใช้ในการปล่อยชั่วคราวของศาลยุติธรรม โดยผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบกับการใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth interview) และการเข้าเป็นผู้มีส่วนร่วมในการสังเกต (Participant observation) เพื่อประกอบการประเมินผลการดำเนินงานประเมินความคุ้มค่าในเชิงภารกิจภาครัฐ ตลอดจนเพื่อแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมในการดำเนินงานของการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มาใช้ในการปล่อยชั่วคราวเพื่อสร้างโอกาสความเสมอภาค ความเท่าเทียมทางสังคมตามพันธกิจหลักของศาลยุติธรรม อีกทั้งการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวมาใช้ในศาลยุติธรรมนั้นมีข้อดี ข้อด้อยอย่างไร ควรมีแนวทางดำเนินงานและปรับปรุงอย่างไร เพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มาใช้

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการ และหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปล่อยชั่วคราวโดยนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มาใช้ในศาลยุติธรรมตลอดจน เพื่อทราบสภาพปัญหาและอุปสรรคให้สามารถนำความรู้ความเข้าใจที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าวิเคราะห์ ซึ่งอาจเป็นแนวทางที่เหมาะสมกับการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มาใช้ในศาลยุติธรรม ต่อไป

วิธีการศึกษา

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยค้นคว้าและวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศ และต่างประเทศและศึกษาโดยเก็บข้อมูลภาคสนาม สัมภาษณ์จากการใช้แบบสอบถามและสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth interview) บุคลากรในกระบวนการยุติธรรม จำนวน 38 คน และผู้ที่เกี่ยวข้องกับอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) จำนวน 100 คน ตลอดจนการเข้าเป็นผู้มีส่วนร่วมในการสังเกต (Participant observation) ทั้งนี้เพื่อทราบปัญหาอุปสรรค และเทคนิคที่ใช้ในการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) และเพื่อการประเมินคุณค่าความคุ้มค่าประกอบการวิเคราะห์หาแนวทางที่เหมาะสมและเป็นรูปธรรมกับการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มาใช้ในศาลยุติธรรม

ผลการวิจัย

1.การนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของบุคคล (Electronic Monitoring : EM) มาใช้

1.1 ความหมาย และความสำคัญของการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มาใช้ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) หมายความว่า เครื่องอุปกรณ์รับส่งสัญญาณอิเล็กทรอนิกส์พร้อมกับชุดอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการติดตามตัว รวมถึงการตรวจสอบความเคลื่อนไหวหรือตำแหน่งของผู้ถูกคุมความประพฤติและรวมถึงผู้ถูกปล่อยชั่วคราวด้วย (ปิยะพร ตันณีกุล, 2559,น.22 - 24) และจากศึกษาพบว่า มีการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในกระบวนการยุติธรรมเป็น 3 ขั้นตอน คือ (ธิดา สิริธรรมานวงศ์,2558,น.38)

1) การใช้ก่อนมีคำพิพากษา (Pre – Trial) เป็นการใช้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัวกับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการปล่อยชั่วคราว เพื่อให้มาปรากฏตัวตามวันนัดและป้องกันการก่ออาชญากรรมอื่น ๆ ประเทศที่ใช้การควบคุมด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในขั้นตอนก่อนมีคำพิพากษา เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา

2) การใช้เป็นทางเลือกในการลงโทษ หรือการใช้แทนการจำคุก (Primary Sentencing) เป็นการใช้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ซึ่งเป็นวิธีการลงโทษแบบอื่นแทนการจำคุก โดยให้มีการควบคุมตัวไว้ที่บ้าน ประเทศที่ใช้การควบคุมด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์แทนการจำคุก เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศออสเตรเลีย

3) การใช้ภายหลังจำคุกมาระยะเวลาหนึ่ง (Post – Prison) เป็นการใช้การควบคุมด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อพักการลงโทษในการเตรียมผู้กระทำความผิดก่อนพ้นโทษให้สามารถกลับสู่สังคมได้อย่างปกติสุข ประเทศที่ใช้การควบคุมด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ภายหลังจำคุกมาระยะเวลาหนึ่ง เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศนิวซีแลนด์

สำหรับวัตถุประสงค์ของการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ กล่าวคือ (ธิดา สิริธรรมานวงศ์,2558,น.38)

1) การใช้เพื่อการควบคุม (Detention) คือการใช้เพื่อควบคุมตัวในสถานที่ที่กำหนด ซึ่งนิยมใช้ในปัจจุบัน

2) การใช้เพื่อเป็นการจำกัด (Restriction) คือใช้เพื่อจำกัดมิให้ผู้ถูกควบคุมเข้าไปในพื้นที่ที่กำหนดหรือเพื่อให้ผู้ถูกควบคุมเข้าถึงตัวบุคคลที่กำหนดไว้ เช่น โจทก์ เหยื่อ หรือผู้กระทำความผิดที่เป็นคู่คดี และ

3) การใช้เพื่อการสังเกตเฝ้าระวัง (Surveillance) คือใช้เพื่อให้เจ้าหน้าที่สามารถติดตามความเคลื่อนไหวได้

1.2 ข้อดีและข้อเสียของการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ในการปล่อยชั่วคราว (สุนทวิทย์ จิตสว่าง และนันทิ จิตสว่าง, 2565, น.29-33)

ข้อดีของการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM)	ข้อเสียของการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM)
1. อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ในการปล่อยชั่วคราวสามารถนำไปใช้ได้ทุกขั้นตอนจนกระทั่งศาลมีคำพิพากษา	1. ผู้กระทำความผิดจะกลับไปใช้ชีวิตตามปกติ ทำให้เพิ่มค่าใช้จ่ายของครอบครัว ครอบครัวถูกรบกวนอันเนื่องมาจากการควบคุมตรวจสอบของเจ้าหน้าที่
2. ทำให้ผู้กระทำความผิดสามารถใช้ชีวิตได้ตามปกติในสังคมได้	2. ทำให้ผู้อื่นทราบว่าผู้กระทำความผิดถูกควบคุมด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) อันเป็นการทำลายชื่อเสียงของผู้กระทำความผิดและครอบครัวของผู้กระทำความผิด
3. ทำให้ประชาชนในสังคมรู้สึกปลอดภัย ผู้กระทำความผิดจะถูกควบคุมตรวจสอบตลอดเวลา	3. ทำให้รบกวนสิทธิและความเป็นส่วนตัวของผู้กระทำความผิด ครอบครัวและสังคม
4. ทำให้ผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่สังคมได้ เป็นการลดปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำและผลกระทบจากการจำคุก	4. การควบคุมด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ควรใช้กับผู้กระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรงเท่านั้น ในความผิดอุกฉกรรจ์หรือร้ายแรงควรใช้เรือนจำ
5. เป็นทางเลือกแก่ศาล และจำเลยหรือผู้กระทำความผิดสามารถโดยเฉพาะในกรณีที่ศาลเห็นสมควรให้ใช้การควบคุมด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ศาลจะกำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ ประกอบการพิจารณาขอปล่อยชั่วคราว	5. ขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ เพราะเป็นการประจานจากการติดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ว่าเป็นผู้กระทำความผิด
	6. ในประเทศไทย การควบคุมผู้กระทำความผิดโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มีค่าใช้จ่ายสูงกว่าการจำคุก

จากทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมพบว่า วรรณกรรมส่วนใหญ่เน้น ศึกษาในรูปแบบของการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ในแง่มุมของการ

ปล่อยชั่วคราว หรือการใช้แทนโทษจำคุก หรือการกักขังในชั้นคุมประพฤติ แต่ยังไม่มียางานที่เกี่ยวข้องกับการประเมินคุณค่า ประเมินความคุ้มค่าของการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มาใช้ ดังนั้น รายงานวิจัยนี้ จึงเป็นรายงานวิจัยในส่วนของประเมินความคุ้มค่าและคุณค่าของการดำเนินงานภารกิจของภาครัฐ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของดัชนีพันธกิจเรื่อง “การนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของบุคคลมาใช้ในการปล่อยชั่วคราวของศาลยุติธรรม”

2. บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM)

2.1 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปล่อยชั่วคราว

1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวหลายมาตรา กล่าวคือ มาตรา 4 กำหนดให้หลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน มาตรา 29 กำหนดหลักในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนีและการขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาและจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ ส่วนการไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

2) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติการปล่อยชั่วคราวไว้ในหมวด 3 ตั้งแต่ มาตรา 106 ถึงมาตรา 119 ทวิ โดยมีสาระสำคัญที่เกี่ยวกับการยื่นคำขอปล่อยชั่วคราว หลักเกณฑ์ในการพิจารณาการปล่อยชั่วคราว เกณฑ์การวินิจฉัยร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว หลักเกณฑ์การไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว การคัดค้านการปล่อยชั่วคราว การปล่อยชั่วคราวในความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสิบปี ที่ศาลจะต้องถามพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการ หรือโจทก์ว่าจะคัดค้านประการใดหรือไม่ การปล่อยชั่วคราวต้องมีประกันและจะมีหลักประกันหรือไม่ก็ได้ การปล่อยชั่วคราวที่ผู้ต้องหา หรือจำเลยสาบาน หรือปฏิญาณตนว่าจะมาตามนัด หรือตามสิทธิของผู้ขอเมื่อมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ผลของสัญญาประกัน การเปลี่ยนสัญญาประกัน หรือเงื่อนไขในสัญญาประกันการถอนสัญญาประกันหรือหลักประกัน การคืนหลักประกัน การบังคับในกรณีผิดสัญญาประกัน เป็นต้น

2.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปล่อยชั่วคราวโดยการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM)

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 108 วรรคสาม เป็นการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยมีเงื่อนไข ซึ่งเดิมในกรณีที่ศาลเห็นสมควรศาลอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยมีเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่ของผู้ต้องหา หรือจำเลยหรือจะกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยปฏิบัติ เพื่อป้องกันการหลบหนีหรือภัยอันตรายหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการปล่อยชั่วคราว เช่น ผู้ต้องหาหรือจำเลยมารายงานตัวต่อศาลตามกำหนดนัด หรือห้ามเดินทางออกนอกราชอาณาจักร หรือให้ละเว้นกิจกรรมบางอย่างที่อาจเป็นเหตุให้เกิดการกระทำผิดขึ้นอีก เป็นต้น และเป็นการกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมเพื่อรองรับการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้ในการตรวจสอบหรือ

จำกัดการเดินทางมาใช้ในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย

ดังนั้น จากหลักกฎหมายดังกล่าว ศาลจึงอาจมีคำสั่งให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ในการปล่อยชั่วคราวได้โดยไม่ต้องมีประกัน หรือมีประกัน หรือหลักประกัน เป็นดุลพินิจศาลที่อาจไม่ต้องพิจารณาอัตราโทษว่าคดีนั้นมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสิบปีขึ้นไปหรือไม่ ซึ่งหากศาลพิจารณาให้มีประกันหรือหลักประกันแล้ว ศาลต้องคำนึงว่าการเรียกประกัน หรือหลักประกันนั้นจะเรียกจนเกินควรไม่ได้ โดยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) นั้นก็ถือว่าเป็นเงื่อนไขและมาตรการป้องกันต่าง ๆ ที่ได้ใช้กับผู้ถูกปล่อยชั่วคราวด้วยเช่นกันที่ศาลต้องคำนึงถึง อีกทั้งมาตรา 110 ยังกำหนดให้ศาลสามารถที่จะบัญญัติหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขหรือข้อบังคับของประธานศาลฎีกาในประเด็นนี้ได้เองด้วย อย่างไรก็ตามปัจจุบันยังมีความคลุมเครือเกี่ยวกับการพิจารณาปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์ EM ที่กำหนดให้ศาลสามารถใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์ EM เป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวโดยอาจนำมาพิจารณาประกอบการลดหลักประกัน

นอกจากนั้นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 117 วรรคสอง กำหนดว่า ในกรณีที่มีคำสั่งให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดตามมาตรา 108 วรรคสาม กับผู้ต้องหาหรือจำเลยใด ถ้าปรากฏว่าอุปกรณ์ดังกล่าวถูกทำลายหรือทำให้ใช้การไม่ได้ไม่ว่าวิธีใด ให้สันนิษฐานว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นจะหลบหนี กล่าวคือ เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยยินยอมใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) แล้วผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขในการใช้การดูแลรักษาอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์ EM ด้วย และกำหนดวิธีให้สันนิษฐานเบื้องต้นว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี เพื่อให้ศาลมีอำนาจเรียกผู้ต้องหาหรือจำเลยมาสอบถามหรืออาจเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราวหรือหากตรวจสอบพบว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยทำลายอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) และจะหลบหนีจริง ศาลอาจจะพิจารณาออกหมายจับผู้ต้องหาหรือจำเลย ต่อไป

3. การประเมินผลการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มาใช้ในการปล่อยชั่วคราว

การนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มาใช้ในการปล่อยชั่วคราวของสำนักงานศาลยุติธรรมได้เริ่มทำเป็นโครงการเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2561 ชื่อ “โครงการส่งเสริมการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์สำหรับตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของบุคคลมาใช้ในการปล่อยชั่วคราว” และดำเนินโครงการตามระยะเวลางบประมาณในแต่ละปี และทำสัญญาการเช่าและติดตั้งอุปกรณ์เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์พร้อมระบบที่เกี่ยวข้องและทำสัญญาเช่ากับ บริษัท ฟอर्थ คอร์ปอเรชั่น จำกัด และมีศูนย์ควบคุมและติดตามการปล่อยตัวชั่วคราวและบังคับตามคำสั่งศาล โดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring Center : EMC) เป็นหน่วยงานกลางในการดำเนินการควบคุมดูแลระบบ และการทำงานของอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ตรวจสอบคุณภาพสัญญาณให้พร้อมใช้งาน รับแจ้งข้อมูลและบันทึกลงระบบเกี่ยวกับข้อมูลบุคคล เงื่อนไขการสั่งใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ตลอด 24 ชั่วโมง และศูนย์ควบคุมและติดตามดังกล่าวเป็นหน่วยงานในสังกัดของสำนักวิชาความปลอดภัย สำนักงานศาลยุติธรรม โดยปี พ.ศ. 2566 ดำเนินโครงการมาถึงโครงการระยะที่ 6 มีการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) จำนวน 7,000 ชุด พร้อมระบบที่เกี่ยวข้องที่ใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของบุคคล

3.1 การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มาใช้ในการปล่อยชั่วคราว

1) ตารางจำนวนอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มาใช้ในการปล่อยชั่วคราว แบ่งตามระยะการเข้า

โครงการ/ ระยะที่	จำนวน อุปกรณ์ ที่เข้า	จำนวน ศาลที่ใช้	จำนวน จำเลยที่ ใช้อุปกรณ์ (ระยะก่อน)	การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์		
				ติดตั้ง (เครื่อง)	เปลี่ยน (เครื่อง)	ปลด (เครื่อง)
ระยะที่ 1 (1 มี.ค. 61 - 28 ก.พ.2562)	5,000	23	6,317	6,317	1,008	4,331
ระยะที่ 2 (1 มี.ค. 62 - 29 ก.พ.2563)	5,000	166	1,968	6,002	2,456	5,461
ระยะที่ 3 (1 มี.ค. 63 - 28 ก.พ.2564)	5,000	169	2,521	6,649	3,018	5,811
ระยะที่ 4 (1 มี.ค. 64 - 28 ก.พ.2565)	5,000	171	3,325	6,044	2,598	5,254
ระยะที่ 5 (1 มี.ค. 65 - 28 ก.พ.2566)	7,000	172	4,094	6,994	1,378	6,394
ระยะที่ 6 (1 มี.ค. 66 - 28 ก.พ.2567)	7,000	172	4,753	1,707	320	1,643

ที่มา: ข้อมูลศูนย์ควบคุมและติดตามการปล่อยตัวชั่วคราวและบังคับตามคำสั่งศาลโดยใช้อุปกรณ์ อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring Center : EMC) สำนักรักษาความปลอดภัย สำนักงานศาลยุติธรรม

3.2 การประเมินการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มาใช้ในการปล่อยชั่วคราว

จากการศึกษาประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อความคุ้มค่าในเชิงภารกิจรัฐ และเพื่อเป็นการปฏิบัติภารกิจของส่วนราชการที่มีประสิทธิภาพ โดยมีประเด็นการประเมินความคุ้มค่าใน 3 มิติ ได้แก่ มิติประสิทธิภาพ มิติประสิทธิผล มิติประสิทธิภาพ และมีมิติผลกระทบ ดังนี้

1. การประเมินมิติประสิทธิผล เป็นการประเมินการบรรลุผล หรือเป้าหมายของการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) และความพึงพอใจของผู้ต้องหาหรือจำเลยและเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ และกำหนดประเด็นการประเมินและตัวชี้วัด ดังนี้

1.1 การบรรลุวัตถุประสงค์ของการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ตัวชี้วัด ดังนี้ ตารางการประเมิน และตัวชี้วัดมิติประสิทธิผล

ประเด็นการประเมิน (ตัวชี้วัด)	ผลการดำเนินงาน
โครงการระยะที่ 1. ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2561 ถึงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2562	
1) จำนวนผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์สำหรับตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของบุคคลมารายงานตัวต่อศาลตามวันนัดและไม่ปรากฏพฤติการณ์หลบหนีหรือยุ่งเหยิงพยานหลักฐานไม่น้อยกว่าร้อยละ 95	ระหว่างวันที่ 1 มีนาคม 2561 ถึงวันที่ 30 ธันวาคม 2561 มีศาลที่ร่วมโครงการ 2 กลุ่มศาลคือกลุ่มศาลนำร่อง 23 ศาล และกลุ่มศาลที่มีการขยายเพิ่มเติม 141 ศาล รวมศาลที่เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 164 ศาล ณ วันที่ 30 ธันวาคม 2561 - มีการสั่งใช้อุปกรณ์ จำนวน 6,317 เครื่อง - ผู้ใช้อุปกรณ์หลบหนี จำนวน 223 ราย - ผู้ใช้อุปกรณ์มารายงานตัวต่อศาลตามวันนัดและไม่ปรากฏพฤติการณ์หลบหนีหรือยุ่งเหยิงพยานหลักฐาน การคำนวณ $(6,317 - 223) \times 100 / 6,317 =$ คิดเป็นร้อยละ 96.46
2) ร้อยละของผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่หลบหนีหลังจากการใช้อุปกรณ์ไม่เกินร้อยละ 5	- ผู้ใช้อุปกรณ์หลบหนี ร้อยละ 3.53 การคำนวณ $223 \times 100 / 6,317 = 3.53$
3) ความสำเร็จในการบรรลุวัตถุประสงค์ต่อค่าใช้จ่าย - วงเงินงบประมาณ 100,000,000.- บาท	ร้อยละ 100 โดยมีการทำสัญญาเช่าและติดตั้งอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ พร้อมระบบที่เกี่ยวข้องสำหรับตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของบุคคลในการปล่อยชั่วคราว จำนวน 23 ศาล 1 ศูนย์ฯ ทั้งยังสามารถขยายการดำเนินการเพิ่มเติม 141 ศาลรวม 164 ศาล ราคาเช่าและติดตั้ง 80,880,000.- บาท

สำหรับโครงการระยะที่ 1 ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2561 ถึงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2562 สำนักงานศาลยุติธรรม ได้จัดทำรายงานผลการประเมินความคุ้มค่าโครงการส่งเสริมการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์สำหรับตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของบุคคลมาใช้ในการปล่อยชั่วคราวแล้ว ผู้วิจัยจึงมิได้จัดทำรายงานประเมินในส่วนดังกล่าวซ้ำอีก

โครงการระยะที่ 2 ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2562 ถึงวันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2563

ประเด็นการประเมิน (ตัวชี้วัด)	ผลการดำเนินงาน
1) จำนวนผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์สำหรับตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของบุคคลมารายงานตัวต่อศาลตามวันนัดและไม่ปรากฏพฤติการณ์หลบหนีหรือยุ่งเหยิงพยานหลักฐานไม่น้อยกว่าร้อยละ 95	- มีการสั่งใช้อุปกรณ์ จำนวน 6,002 เครื่อง - ผู้ใช้อุปกรณ์หลบหนี จำนวน 206 ราย - ผู้ใช้อุปกรณ์มารายงานตัวต่อศาลตามวันนัดและไม่ปรากฏพฤติการณ์หลบหนีหรือยุ่งเหยิงพยานหลักฐาน การคำนวณ $(6,002 - 206) = 5,796 \times 100 / 6,002$ = คิดเป็นร้อยละ 96.56
2) ร้อยละของผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่หลบหนีหลังจากการใช้อุปกรณ์ไม่เกินร้อยละ 5	- ผู้ใช้อุปกรณ์หลบหนี ร้อยละ 3.43 การคำนวณ $206 \times 100 / 6,002 = 3.43$
3) ความสำเร็จในการบรรลุวัตถุประสงค์ต่อค่าใช้จ่าย - วงเงินงบประมาณ 48,000,000.- บาท	ร้อยละ 100 โดยมีการทำสัญญาเช่าและติดตั้งอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์พร้อมระบบที่เกี่ยวข้องสำหรับตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของบุคคลในการปล่อยชั่วคราว จำนวน 166 ศาล 1 ศูนย์ทั้งยังสามารถขยายการดำเนินการเพิ่มเติม 2 ศาล ราคาเช่าและติดตั้ง 47,989,300.- บาท

โครงการระยะที่ 3 ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2563 ถึงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2564	
ประเด็นการประเมิน (ตัวชี้วัด)	ผลการดำเนินงาน
1) จำนวนผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์สำหรับตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของบุคคลมารายงานตัวต่อศาลตามวันนัดและไม่ปรากฏพฤติการณ์หลบหนีหรือยุ่งเหยิงพยานหลักฐานไม่น้อยกว่าร้อยละ 95	- มีการสั่งใช้อุปกรณ์ จำนวน 6,649 เครื่อง - ผู้ใช้อุปกรณ์หลบหนี จำนวน 284 ราย - ผู้ใช้อุปกรณ์มารายงานตัวต่อศาลตามวันนัดและไม่ปรากฏพฤติการณ์หลบหนีหรือยุ่งเหยิงพยานหลักฐาน การคำนวณ $(6,649 - 284) = 6,365 \times 100 / 6,649$ = คิดเป็นร้อยละ 95.72
2) ร้อยละของผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่หลบหนีหลังจากการใช้อุปกรณ์ไม่เกินร้อยละ 5	- ผู้ใช้อุปกรณ์หลบหนี ร้อยละ 4.271 การคำนวณ $284 \times 100 / 6,649 = 4.271$
3) ความสำเร็จในการบรรลุวัตถุประสงค์ต่อค่าใช้จ่าย - วงเงินงบประมาณ 48,000,000.- บาท	ร้อยละ 100 โดยมีการทำสัญญาเช่าและติดตั้งอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์พร้อมระบบที่เกี่ยวข้องสำหรับตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของบุคคลในการปล่อยชั่วคราว จำนวน 169 ศาล 1 ศูนย์ทั้งยังสามารถขยายการดำเนินการเพิ่มเติม 3 ศาล ราคาเช่าและติดตั้ง 47,979,300.- บาท
โครงการระยะที่ 4 ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2564 ถึงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2565	
ประเด็นการประเมิน (ตัวชี้วัด)	ผลการดำเนินงาน
1) จำนวนผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์สำหรับตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของบุคคลมารายงานตัวต่อศาลตามวันนัดและไม่ปรากฏพฤติการณ์หลบหนีหรือยุ่งเหยิงพยานหลักฐานไม่น้อยกว่าร้อยละ 95	- มีการสั่งใช้อุปกรณ์ จำนวน 6,044 เครื่อง - ผู้ใช้อุปกรณ์หลบหนี จำนวน 200 ราย - ผู้ใช้อุปกรณ์มารายงานตัวต่อศาลตามวันนัดและไม่ปรากฏพฤติการณ์หลบหนีหรือยุ่งเหยิงพยานหลักฐาน การคำนวณ $(6,044 - 200) = 5,844 \times 100 / 6,044$ = คิดเป็นร้อยละ 96.69

2) ร้อยละของผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่หลบหนีหลังจากการใช้อุปกรณ์ไม่เกินร้อยละ 5	- ผู้ใช้อุปกรณ์หลบหนี ร้อยละ 3.309 การคำนวณ $200 \times 100/6,044 = 3.309$
3) ความสำเร็จในการบรรลุวัตถุประสงค์ต่อค่าใช้จ่าย - วงเงินงบประมาณ 68,000,000.- บาท	ร้อยละ 100 โดยมีการทำสัญญาเช่าและติดตั้งอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์พร้อมระบบที่เกี่ยวข้องสำหรับตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของบุคคลในการปล่อยชั่วคราว จำนวน 171 ศาล 1 ศูนย์ทั้งยังสามารถขยายการดำเนินการเพิ่มเติม 2 ศาล ราคาเช่าและติดตั้ง 47,909,479.- บาท
โครงการระยะที่ 5 ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2565 ถึงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2566	
ประเด็นการประเมิน (ตัวชี้วัด)	ผลการดำเนินงาน
1) จำนวนผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์สำหรับตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของบุคคลมารายงานตัวต่อศาลตามวันนัดและไม่ปรากฏพฤติการณ์หลบหนีหรือยุ่งเหยิงพยานหลักฐานไม่น้อยกว่าร้อยละ 95	- มีการสั่งใช้อุปกรณ์ จำนวน 6,994 เครื่อง - ผู้ใช้อุปกรณ์หลบหนี จำนวน 222 ราย - ผู้ใช้อุปกรณ์มารายงานตัวต่อศาลตามวันนัดและไม่ปรากฏพฤติการณ์หลบหนีหรือยุ่งเหยิงพยานหลักฐาน การคำนวณ $(6,994 - 222) = 6,772 \times 100/ 6,994$ = คิดเป็นร้อยละ 96.82
2) ร้อยละของผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่หลบหนีหลังจากการใช้อุปกรณ์ไม่เกินร้อยละ 5	- ผู้ใช้อุปกรณ์หลบหนี ร้อยละ 3.174 การคำนวณ $222 \times 100/6,994 = 3.174$

3) ความสำเร็จในการบรรลุวัตถุประสงค์ต่อค่าใช้จ่าย - วงเงินงบประมาณ 68,000,000.- บาท	ร้อยละ 100 โดยมีการทำสัญญาเช่าและติดตั้งอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์พร้อมระบบที่เกี่ยวข้องสำหรับตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของบุคคลในการปล่อยชั่วคราว จำนวน 172 ศาล 1 ศูนย์ทั้งยังสามารถขยายการดำเนินการเพิ่มเติม 1 ศาล ราคาเช่าและติดตั้ง 67,048,000.- บาท และเพิ่มจำนวนอุปกรณ์ 2,000 ชุด รวม 7,000 ชุด
โครงการระยะที่ 6 ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2566 ถึงวันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2567 (ข้อมูล ณ วันที่ 31 พ.ค. 66)	
ประเด็นการประเมิน (ตัวชี้วัด)	ผลการดำเนินงาน
1) จำนวนผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์สำหรับตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของบุคคลมารายงานตัวต่อศาลตามวันนัดและไม่ปรากฏพฤติการณ์หลบหนีหรือยุ่งเหยิงพยานหลักฐานไม่น้อยกว่าร้อยละ 95	- มีการสั่งใช้อุปกรณ์ จำนวน 1,707 เครื่อง - ผู้ใช้อุปกรณ์หลบหนี จำนวน 25 ราย - ผู้ใช้อุปกรณ์มารายงานตัวต่อศาลตามวันนัดและไม่ปรากฏพฤติการณ์หลบหนีหรือยุ่งเหยิงพยานหลักฐาน $\text{การคำนวณ } (1,707 - 25) = 1,682 \times 100 / 1,707$ =คิดเป็นร้อยละ 98.53
2) ร้อยละของผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่หลบหนีหลังจากการใช้อุปกรณ์ไม่เกินร้อยละ 5	- ผู้ใช้อุปกรณ์หลบหนี ร้อยละ 1.46 $\text{การคำนวณ } 25 \times 100 / 1,707 = 1.46$
3) ความสำเร็จในการบรรลุวัตถุประสงค์ต่อค่าใช้จ่าย - วงเงินงบประมาณ 67,200,000.- บาท	ร้อยละ 100 โดยมีการทำสัญญาเช่าและติดตั้งอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์พร้อมระบบที่เกี่ยวข้องสำหรับตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของบุคคลในการปล่อยชั่วคราว จำนวน 172 ศาล 1 ศูนย์ทั้งยังสามารถขยายการดำเนินการเพิ่มเติม 1 ศาล ราคาเช่าและติดตั้ง 67,000,000.- บาท และเพิ่มจำนวนอุปกรณ์ 2,000 ชุด รวม 7,000 ชุด

ผลการประเมินมิติประสิทธิผล : การประเมินการบรรลุวัตถุประสงค์

จากศึกษาวิจัยพบว่า สำนักงานศาลยุติธรรมได้ดำเนินโครงการตลอด 6 ปีที่ผ่านมาบรรลุวัตถุประสงค์ของมิติวัตถุประสงค์ในการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) กล่าวคือ จำนวนของการสั่งใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ในการปล่อยชั่วคราว ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวมารายงานตัวต่อศาลตามวันนัดไม่น้อยกว่าร้อยละ 95 และหลบหนีภายหลังจากการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ไม่เกินร้อยละ 5

1.2 ระดับความพึงพอใจของผู้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) และเจ้าหน้าที่ของศาลยุติธรรม

1) ผู้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) คือ ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวมีความพึงพอใจหรือความเหมาะสมของการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มาใช้อยู่ในระดับมาก การใช้งานอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในระดับมากที่สุดและความพึงพอใจในการให้คำแนะนำ การให้ข้อมูลของเจ้าหน้าที่หากอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มีปัญหาหรือแจ้งเตือนในระดับมากที่สุด

สำหรับระดับความพึงพอใจของผู้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) นี้ เป็นข้อมูลจากรายงานผลการประเมินความคุ้มค่าโครงการส่งเสริมการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์สำหรับตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของบุคคลมาใช้ในการปล่อยชั่วคราวของสำนักงานศาลยุติธรรม จากศาลที่เข้าร่วมโครงการนำร่องของสำนักงานศาลยุติธรรมจากการตอบแบบสอบถามแล้ว จำนวน 99 ศาล มีผู้ตอบแบบสอบถามสำหรับผู้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) จำนวน 446 คน

2) เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของศาลยุติธรรม ผู้ทำวิจัยได้เก็บข้อมูลในเชิงปริมาณ ซึ่งผลจากตอบแบบสอบถามการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มาใช้ในการปล่อยชั่วคราวของศาลยุติธรรมจากศาลที่ส่งแบบสอบถามจำนวน 12 ศาล ได้แก่ ศาลอาญา ศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง ศาลจังหวัดเชียงใหม่ ศาลจังหวัดเกาะสมุย ศาลจังหวัดแม่สอด ศาลจังหวัดนราธิวาส ศาลแขวงพระนครเหนือ ศาลแขวงดุสิต ศาลแขวงปทุมวัน ศาลแขวงดอนเมือง และศาลแขวงสมุทรปราการ โดยมีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 100 คน มีความพึงพอใจต่ออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ในการปล่อยชั่วคราวในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

2.1) ความยุ่งยากของการดำเนินการจากขั้นตอนและความซับซ้อนในการติดตั้ง การปลด การเก็บดูแลรักษาและการส่งคืนอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง

2.2) ความยุ่งยากของการดำเนินการจากขั้นตอนการให้บริการในประเด็นการแจ้งสิทธิ และอธิบายข้อมูลของการปล่อยชั่วคราว การใช้ การดูแล การเก็บรักษาอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) และระยะเวลาการให้บริการ ผู้ปฏิบัติงานมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง

2.3) ความยุ่งยากของการดำเนินการจากอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ในประเด็นของอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ด้านขนาด รูปแบบ คุณภาพการใช้งาน การแจ้งเตือน และการรับสัญญาณความแม่นยำและถูกต้องของสัญญาณผู้ปฏิบัติงานมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง

2.4) ความยุ่งยากของการดำเนินการจากการที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต้องประสานงานกับศูนย์ควบคุมและติดตาม (EMC) ในประเด็นของการติดต่อ การสอบถามข้อมูล ขั้นตอนและระยะเวลาในการประสานงาน

กับศูนย์ควบคุมและติดตาม (EMC) ผู้ปฏิบัติงานมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

2.5) ความยุ่งยากของการดำเนินการจากระบบ Software กล่าวคือ โปรแกรมคำสั่งที่ใช้ในการควบคุมระบบอิเล็กทรอนิกส์ (EM) ในประเด็นของความเหมาะสมในการใช้งาน ความเข้าใจระบบการปฏิบัติงาน ความเหมาะสมในการแจ้งเตือน ผู้ปฏิบัติงานมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง

1.3 ระดับความพึงพอใจของการปล่อยชั่วคราวโดยติดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มาใช้กับคดีทุกคดี ทุกชั้นของศาล โดยการลดหลักประกันหรือไม่ต้องมีหลักประกัน และการนำกระบวนการอื่น อาทิเช่น การประเมินความเสี่ยง การตั้งผู้กำกับดูแลแทนการติดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ผู้ปฏิบัติงานมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง

สรุปผู้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) คือผู้ต้องหาหรือจำเลยมีความพึงพอใจต่อการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มาใช้ในการปล่อยชั่วคราวระดับมากที่สุด ส่วนเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของศาลยุติธรรมมีความพึงพอใจต่อการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มาใช้ในการปล่อยชั่วคราวระดับปานกลาง

2. การประเมินมิติประสิทธิภาพ เป็นการประเมินประสิทธิภาพการที่ศาลมีคำสั่งใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ประสิทธิภาพของกระบวนการขั้นตอนและพัฒนาการในการปล่อยชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ตลอดจนการประหยัดงบประมาณของทางราชการ ทั้งนี้มีตัวชี้วัด 2 ด้าน ได้แก่ ประสิทธิภาพการผลิตหรือประสิทธิภาพการดำเนินงาน และการประหยัด

2.1 ประสิทธิภาพการดำเนินงาน (ประสิทธิภาพการผลิต) ในความหมายของการประเมินด้านมิติประสิทธิภาพด้านการผลิตต่ออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) เป็นประเด็นเรื่องการดำเนินงานที่พิจารณาจากค่าใช้จ่ายการใช้อุปกรณ์ การมีคำสั่งปล่อยชั่วคราวเพื่อใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ความก้าวหน้าในการดำเนินงานที่เทียบกับแผนการดำเนินโครงการ

ตารางแสดงผลการดำเนินงานโครงการ

โครงการ	ราคาเช่าและติดตั้ง	จำนวน EM (เครื่อง)	เฉลี่ยต่อเครื่อง (บาท)	จำนวนคำสั่งใช้	ค่าเฉลี่ยต่อเครื่อง
ระยะที่ 1	80,880,000.00	5,000	2,2027.90	6,317	1.263
ระยะที่ 2	47,989,300.00	5,000	9,597.86	6,002	1.2004
ระยะที่ 3	47,979,300.00	5,000	9,595.89	6,649	1.329
ระยะที่ 4	47,909,479.00	5,000	9,581.89	6,044	1.208
ระยะที่ 5	67,048,000.00	7,000	9,578.28	6,994	0.999
ระยะที่ 6	67,000,000.00	7,000	9,571.42	1,707	0.243
		เฉลี่ยเครื่องละ	11,658.86	เฉลี่ยต่อเครื่อง	6.2424

ที่มา: ข้อมูลศูนย์ควบคุมและติดตามการปล่อยตัวชั่วคราวและบังคับตามคำสั่งศาลโดยใช้อุปกรณ์
อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring Center : EMC) สำนักวิชาความปลอดภัย สำนักงานศาลยุติธรรม

จากตารางแสดงผลการดำเนินงานโครงการสามารถประเมินประสิทธิภาพการดำเนินงานได้ ดังนี้

- ด้านค่าใช้จ่ายต่อจำนวนอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ต่อการทำสัญญาเช่าติดตั้งอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) และระบบการดำเนินการในแต่ละระยะของโครงการมีค่าใช้จ่ายลดน้อยลงในทุก ๆ ปี
- ด้านการสั่งใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มีการสั่งใช้มากกว่า 1 ครั้งต่อจำนวน 1 อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM)
- ด้านกระบวนการขั้นตอนการทำงานมีขั้นตอนและระยะเวลาที่ลดลงในการติดตั้งอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) เมื่อเทียบกับระยะเริ่มแรกโครงการ
- ด้านความก้าวหน้าในการดำเนินการตามแผนสามารถดำเนินการตามแผนการที่ตั้งไว้

2.2 การประหยัด การดำเนินงานมีความประหยัดทางด้านงบประมาณโดยพิจารณาจากตัวชี้วัดด้าน
สัดส่วนของงบประมาณในการปฏิบัติการ สามารถขยายภารกิจทำให้บริการเพิ่มขึ้นทุกระยะของโครงการ
และปัจจุบันเป็นการบริการทั่วประเทศจำนวน 172 ศาล และงบประมาณต่อเครื่องอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM)
ทุกระยะของการทำสัญญาเช่าอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ลดลงในทุก ๆ ปี

3. การประเมินมิติผลกระทบ เป็นการประเมินผลกระทบอันสืบเนื่องจากการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM)
มาใช้ในการปล่อยชั่วคราวมีประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ผลกระทบต่อประชาชนทำให้ประชาชนได้รับการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพมากขึ้น โดยเฉพาะประชาชน
ผู้กระทำความผิด และมีฐานะยากจนที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวไม่ต้องถูกควบคุมตัวอยู่ในเรือนจำได้กลับมา
ใช้ชีวิตปกติในสังคม
- 2) ผลกระทบทางสังคมทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ติดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) สามารถกลับไป
ทำงานตามปกติ เกิดทัศนคติของคนในสังคมที่ดีต่อกระบวนการยุติธรรมขจัดปัญหาในมุมมองความเหลื่อมล้ำ
ในสังคมได้ แต่ขณะเดียวกันหากผู้กระทำความผิดในคดีร้ายแรงได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์
สังคมอาจมองภาพลักษณ์ที่ไม่ดีต่อศาล แต่อย่างไรก็ตามผู้ติดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) อาจถูกตัดสินจาก
สังคมว่าเป็นอาชญากรก่อนที่จะมีคำพิพากษา
- 3) ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ การที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยติดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์
ทำให้เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจ ดังนี้
 - สามารถกลับไปทำงานหาเลี้ยงชีพได้ตามปกติ
 - รัฐสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายในการดูแล โดยไม่ต้องเข้าไปอยู่ในเรือนจำ
- 4) ผลกระทบด้านอื่น ๆ
 - การที่ศาลอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยติดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) จะส่งผลให้นานาอารยประเทศ

มีมุมมองในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยดีขึ้น

- สามารถลดปัญหาการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมลดความเหลื่อมล้ำในสังคมได้ เป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนขั้นพื้นฐานที่อำนวยความสะดวกยุติธรรมตามกฎหมาย

4. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview)

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก เรื่อง การนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์สำหรับตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของบุคคลมาใช้ในการปล่อยชั่วคราวของศาลยุติธรรม โดยใช้ชุดคำถามต่อบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ นิติกรศาลยุติธรรม ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวเนื่องกับการปล่อยชั่วคราว เจ้าพนักงานตำรวจศาล เจ้าพนักงานตำรวจ หน่วยงาน นักทฤษฎีวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ จำนวน 38 คน เพื่อประเมินเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ และสามารถสรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ดังนี้

- การนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มาใช้ในการปล่อยชั่วคราวจะเป็นการเพิ่มโอกาสให้จำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราวเพิ่มมากขึ้น แต่ควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่แน่นอนในการปล่อยชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ทั้งประเภทคดี และทุนทรัพย์ที่เหมาะสมในการอนุญาต ให้ปล่อยชั่วคราว และควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ชัดเจน เพื่อให้ประชาชนทุกคนทราบถึงสิทธิของตนเองในการปล่อยตัวชั่วคราว

- สำหรับตัวอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) นั้นส่วนใหญ่มองว่าประสิทธิภาพของอุปกรณ์ได้รับรายงานว่ามีอาการแจ้งเตือนบ่อยครั้ง ทั้งที่จำเลยไม่ได้ทำลายอุปกรณ์ และด้านการป้องกันการหลบหนีอาจไม่สามารถป้องกันการหลบหนีได้ แต่อาจมีผลต่อพฤติการณ์การหลบหนี หรือช่วยป้องปรามให้จำเลยหลบหนีได้ยากลำบากขึ้นได้ในระดับหนึ่ง

- การติดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) นั้น เป็นการกระทบต่อสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อยู่บ้าง แต่เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยยินยอมก็ถือว่าเป็นผลกระทบที่น้อยกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับสิทธิเสรีภาพที่ต้องถูกคุมขัง

- การพิจารณาหน่วยงานที่รับผิดชอบ เมื่อศาลมีคำสั่งปล่อยชั่วคราวโดยการติดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) เห็นว่า ศาลยุติธรรมควรเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM)

- การพิจารณาการเรียกเก็บค่าใช้จ่ายในการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) เห็นว่าไม่ควรเรียกเก็บ ควรเป็นบริการสาธารณะของรัฐอย่างหนึ่ง ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคล และคุ้มครองความปลอดภัยของประชาชน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ยังมีปัญหาข้อขัดข้อง เพื่อให้การนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพแก่การปล่อยชั่วคราวตามเจตนารมณ์การนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มาใช้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. การเรียกหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว ศาลควรใช้ดุลพินิจให้เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งคดี

โดยควรพิจารณาอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) เป็นเงื่อนไขหนึ่งในการลดหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว

2. ด้านกฎหมาย เนื่องประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 วรรคสาม บัญญัติให้สามารถนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มาใช้ในศาลยุติธรรมได้ เพื่อป้องกันการหลบหนี หรือภัยอันตราย หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น แต่การนำมาใช้ในปัจจุบันแล้วเห็นว่าการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มาใช้สามารถใช้ได้ทุกประเภทของคดี โดยอาจใช้แทนหลักประกันหรือใช้ร่วมกับหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว และมีได้กำหนดประเภทของคดี หรือจำนวนทุนทรัพย์ที่กระทำความผิดไว้

ผู้วิจัยเห็นว่า การดำเนินการของการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มีค่าใช้จ่ายของภาครัฐ ซึ่งปัจจุบันศาลมีเครื่องมืออื่นในการพิจารณาการปล่อยชั่วคราว อาทิ การตั้งผู้กำกับดูแล หรือการประเมินความเสี่ยงที่ให้เจ้าพนักงานศาลเก็บข้อมูลหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสาเหตุและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการกระทำที่ถูกกล่าวหา หรือถูกฟ้องร้องแล้วจัดทำรายงานประเมินความเสี่ยงประกอบการพิจารณาสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราว จึงควรนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มาใช้กับคดีที่มีอัตราโทษสูง โดยแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่า “มาตรา 110 ในคดีมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสิบปีขึ้นไปหรือกรณีผู้ถูกปล่อยชั่วคราวมีความเสี่ยงสูงที่จะหลบหนีหรือก่อภัยอันตราย ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมีประกันและจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้และหากที่ถูกปล่อยชั่วคราวไม่สามารถหาหลักประกันได้เจ้าพนักงานหรือศาลมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของผู้ถูกปล่อยชั่วคราวตาม มาตรา 108 วรรคสาม มาประกอบการพิจารณาสั่ง”

ส่วนกรณีคดีมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสิบปีนั้น ศาลสามารถใช้ดุลพินิจอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้โดยไม่ต้องมีหลักประกัน โดยอาจตั้งผู้กำกับดูแลผู้ถูกปล่อยชั่วคราวหรือประเมินความเสี่ยงประกอบการปล่อยชั่วคราวได้ แต่หากศาลประสงค์จะปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน เนื่องจากเกรงว่าผู้ถูกปล่อยชั่วคราวจะหลบหนี ยุ้งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น ศาลก็ควรพิจารณาอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มาประกอบดุลพินิจการปล่อยชั่วคราวได้ และควรนำมาประกอบการพิจารณาลดหลักประกันในกรณีที่ศาลพิจารณาให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน

เนื่องจากการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) เป็นการพันนาการผู้ถูกปล่อยชั่วคราวในการพิจารณาคดีอาญาของผู้ปล่อยชั่วคราวที่ติดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ควรมีการพิจารณาโดยเร็ว ซึ่งปัจจุบันมีระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการกำหนดระยะเวลาการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๖๖ กำหนดระยะเวลาพิจารณาคดีไว้ จึงเห็นควรเพิ่มเติมว่า “.. ข้อ 5 กำหนดระยะเวลาในการพิจารณาพิพากษาคดีในศาลชั้นต้น... สำหรับคดีอาญาที่จำเลยคนใดคนหนึ่งต้องขังหรือติดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางระหว่างพิจารณา ศาลจะพิจารณาพิพากษาคดีให้แล้วเสร็จภายใน 6 เดือน นับแต่วันออกหมายขังระหว่างพิจารณา” ทั้งนี้เพื่อเป็นการกำหนดระยะเวลาพิจารณาคดีให้เร็วขึ้นสำหรับผู้ติดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM)

3. ด้านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) จากการศึกษาพบว่า อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มีความชำรุดและการจับสัญญาณมีข้อผิดพลาดบ่อยครั้ง ทั้งนี้เนื่องจากปัจจุบันอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ที่สำนักงานศาลยุติธรรมใช้อยู่ในรูปแบบของสัญญาณเช่าและมีการเช่าต่อเนื่องในทุก ๆ ปี จากบริษัทผู้ให้เช่าที่มีการนำอุปกรณ์เก่ามาใช้ซ้ำหลายครั้ง ทำให้เครื่องเกิดความชำรุด เสียหาย ประกอบกับอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ที่เช่าอยู่มีการใช้งานต่อเนื่องมาจากโครงการระยะแรกและตำแหน่งที่ติดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) อยู่ที่ยึดเท้าอาจทำให้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ได้รับความเสียหายบ่อยจากการประกอบอาชีพ เช่น อาชีพเกษตรกร ชาวประมงที่จะต้องลงน้ำลุยโคลน หรือเกิดจากการกระทำของตัวจำเลยหรือผู้ต้องหาที่ต้องการให้หลุดพ้นจากพันธนาการจึงทำลายแล้วผู้ให้เช่านำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) กลับมาใช้ใหม่ ประกอบกับรายงานการประเมินมิติประสิทธิผล ประเด็นความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงานพิจารณาจากความยุ่งยากของการดำเนินการจากอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) อยู่ในระดับปานกลาง

ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การทำสัญญาเช่าอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ในโครงการระยะต่อมาควรติดตามประเมินผลอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ในทุก ๆ การต่อสัญญาเช่าตลอดจนควรพิจารณาเทคโนโลยีติดตามตัวประเภทอื่นมาประกอบการพิจารณาปล่อยชั่วคราว

4. ด้านการปฏิบัติงาน เนื่องจากการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ประกอบ (EM) ผู้ปฏิบัติงานหรือเจ้าหน้าที่ศาลต้องประสานงานกับศูนย์ควบคุมและติดตาม (EMC) และกรอกข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ขอปล่อยชั่วคราวในระบบการปล่อยชั่วคราวของศาลยุติธรรม และกรอกข้อมูลประกอบการขอตีตอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ต้องมีบุคคลอ้างอิงคือบุคคลที่สามารถติดต่อได้ไม่น้อยกว่า 2 คน ทำให้เสียเวลาและล่าช้าในการปฏิบัติงาน ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ควรมีการบูรณาการในการบริหารจัดการข้อมูลภาครัฐ การเชื่อมต่อข้อมูลในต่างหน่วยงานให้สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายต่อการปฏิบัติงาน แต่ควรมีการป้องกันการรั่วไหลข้อมูลส่วนบุคคลและข้อมูลในทางคดี

5. ด้านสังคม เนื่องจากเงื่อนไขการติดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) แม้จะเกิดจากความยินยอมของผู้ต้องหาหรือจำเลย แต่เป็นความยินยอมเนื่องจากไม่มีหลักประกันมาขอปล่อยชั่วคราว ดังนั้น ควรทำความเข้าใจและประชาสัมพันธ์ต่อสังคมว่าผู้ติดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มีข้ออาชญากร เป็นผู้ที่ยึดอยู่ระหว่างการพิจารณา ยังไม่ถือว่าเป็นผู้กระทำความผิด เพื่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อผู้ติดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM)

6. ด้านหน่วยงานที่รับผิดชอบ ปัจจุบันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มี 2 หน่วยงานได้แก่ สำนักงานศาลยุติธรรมและกรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม โดยสำนักงานศาลยุติธรรมมีการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มาใช้ในการปล่อยชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 วรรคสาม และกรณีที่ศาลพิพากษาเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นกักขัง ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 24 ประกอบมาตรา 26 โดยมีศูนย์ควบคุมและติดตาม (EMC) สำนักงานศาลยุติธรรมเป็นผู้มีหน้าที่ดำเนินการตามคำสั่งศาล ส่วนกรมคุมประพฤตินำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มาใช้ในกรณีที่ศาลพิพากษาถึงที่สุดโดยให้รอการลงโทษไว้ และกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติของผู้กระทำความผิด โดยให้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 (6) รวมทั้งกรณีพักการลงโทษ เพื่อลดความแออัดในเรือนจำและเป็นมาตรการทางเลือกแทนการลงโทษจำคุก เพื่อควบคุมและเฝ้าระวังพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดไม่ให้กลับไป

กระทำผิดซ้ำ ดังนั้น ทั้งสองหน่วยงานมีการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มาใช้แต่เป็นคนละขั้นตอน โดยทั้งสองหน่วยงานมีการเช่าอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) พร้อมระบบที่เกี่ยวข้องกับผู้ให้เช่ารายเดียวกันในจำนวนและราคาที่แตกต่างกัน หากหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งมีอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ไม่เพียงพอต่อการใช้งานแต่อีกหน่วยงานหนึ่งมีอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ที่เช่ามาแล้วไม่ได้ใช้อยู่เป็นจำนวนมากก็ไม่สามารถที่จะนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ของอีกหน่วยงานหนึ่งมาใช้ได้ เนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องของข้อกำหนดของสัญญา และได้มีการเชื่อมโยงระบบซึ่งกันและกัน เนื่องจากข้อต่อระเบียบที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมีความแตกต่างกันในรายละเอียดเกี่ยวกับแนวทางทางปฏิบัติต่าง ๆ

ผู้วิจัย เห็นว่า ควรมีหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อดำเนินการควบคุมติดตามผู้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ในทุกขั้นตอนโดยเฉพาะเพื่อเป็นประโยชน์แก่รัฐในด้านการจัดทำงบประมาณ ในด้านของประสิทธิภาพในการควบคุมติดตามผู้ติดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ในทุกขั้นตอนทั้งระบบ รวมทั้งในด้านการบริหารจัดการเกี่ยวกับปริมาณความต้องการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ในภาพรวมเพื่อให้สามารถนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มาใช้ได้อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดกับประชาชน

7. ด้านการประเมินผลภายหลังการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) เมื่อใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ในการปล่อยชั่วคราวแล้ว ควรมีการติดตาม ประเมินผลเพื่อประโยชน์ในด้านการพัฒนาประสิทธิภาพของอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) ในทุก ๆ 3 ปี และติดตามตัวถูกปล่อยชั่วคราวให้ประชาชนเกิดความมั่นใจในความปลอดภัยต่อไป

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- จุลสิงห์ วสันตสิงห์. 2553. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1 (มาตรา 1-มาตรา 119) พร้อมตัวอย่างคำถาม-คำตอบ จนถึงปี พ.ศ. 2552 (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- ธิดา สิริธรรมานวงศ์.(2558). การปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยใช้การควบคุมด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต,คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- ปิยะพร ดันฉีกุล. (2559). แนวทางพัฒนาการนำระบบการควบคุมตัวอิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับผู้กระทำผิดในประเทศไทย. (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม)
- สุนทวิทย์ จิตสว่าง และนันทิ จิตสว่าง. (2556). การคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรม. (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ สถาบันวิจัยรพิตพัฒนาศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม)
- สุรินทร์ มากชูจิต. (2555). ระบบการปล่อยชั่วคราวผู้ถูกกล่าวหา : ศึกษาการใช้หลักประกันในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)
- ธิดา สิริธรรมานวงศ์. (2558). การปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยใช้การควบคุมด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)
- รายงานผลการประเมินความคุ้มค่าโครงการส่งเสริมการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์สำหรับตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของบุคคลมาใช้ในการปล่อยชั่วคราว, สำนักงานศาลยุติธรรม

ภาษาอังกฤษ

- Bales, W., Mann, K., Blomberg, et al. (2010) A Quantitative and qualitative assessment of electronic monitoring. Report submitted to the office of justice program. USA: National Institute of Justice U.S. Department of Justice.
- Bonta, J., Rooney, J., & Wallace-Capretta, S. 1999. Electronic Monitoring in Canada. Ottawa :Public And Government Services Canada.
- John Howard. 2006. Electronic Monitoring John Howard Society of Alberta 2000. [Online]. Available: www.johnhoward.ab.ca/PUB/A3.htm (30 December 2012).
- Martinovic, M. (2002) The punitiveness of electronically monitored community based programs. Paper presented at the Probation and Community Corrections Officers' Association Inc. Conference, Perth, Australia

Ms. Marvel กับการถ่ายทอดประเด็นด้านการเมืองและศาสนาผ่านมุมมองของนักศึกษามุสลิม ชายแดนใต้ในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

บทคัดย่อ

วรวิทย์ สุวรรณรัตน์¹

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามุมมองของนักศึกษามุสลิมชายแดนใต้ในพื้นที่ม.อ.ปัตตานีต่อซีรีส์ Ms. Marvel ภายใต้กรอบความคิดในเรื่องของการเมืองและศาสนา โดยเน้นศึกษาการถ่ายทอดประเด็นการเมืองและศาสนาผ่านซีรีส์เนื่องจาก Ms. Marvel เป็นตัวละครที่มี อัตลักษณ์ในประเด็นของการเป็นมุสลิมและชนกลุ่มน้อยของประเทศ คล้ายคลึงกับนักศึกษามุสลิมส่วนใหญ่ของชายแดนใต้และเฉพาะอย่างยิ่งอัตลักษณ์ของ นักศึกษาใน ม.อ.ปัตตานีซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างสำคัญในการทำวิจัย งานวิจัยชิ้นนี้ใช้ระเบียบการวิจัยเชิงคุณภาพและเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม ผลจากการวิจัยพบว่า 1) ซีรีส์เรื่องนี้เป็นเครื่องมือในการครอบงำของมหาอำนาจและมีความพยายามจะปรับเปลี่ยนคุณค่าเดิมของศาสนาอิสลามผ่านการนำเสนอมุมมองเสรีเพียงด้านเดียว 2) เนื้อหาบางส่วนอาจสร้างความเข้าใจผิดเกี่ยวกับหลักการบางมิติของอิสลาม และ3) ซีรีส์ถูกมองว่าเป็นเครื่องมือในการพิสูจน์อำนาจของประเทศมหาอำนาจภายใต้กระแสความหวาดกลัวอิสลาม อย่างไรก็ตามซีรีส์เรื่องนี้สามารถมองในมุมมองเชิงบวก อันประกอบด้วยการนำเสนอชุดความรู้จากฝั่งตะวันตกเข้ามาสู่คนในพื้นที่ และเป็นพื้นที่ในการแสดงออกของความงามและประเพณีต่าง ๆ ของอิสลาม รวมไปถึงการลดความเกลียดชังที่มีต่อสังคมมุสลิมได้บางส่วน

คำสำคัญ: Ms. Marvel, มุสลิมชายแดนใต้, ลัทธิอาณานิคมแบบใหม่

Received: 04 October 2023 Revised: 14 November 2023 Accepted: 22 November 2023

¹ นักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี เลขที่ 181 หมู่ 6 ถ.เจริญประดิษฐ์ ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี 94000, อีเมล: worawitsuwannrat@gmail.com

Ms. Marvel and the Portrayal of Political and Religious Issues through the Perspective of Muslim Students in the Southern Border Provinces of Thailand, Prince of Songkla University Pattani campus

Abstract

Worawit Suwanrat ²

This research aims to study the perspectives of Muslim students in Prince of Songkla University (PSU) Pattani Campus residing in the southern border provinces regarding the “Ms. Marvel” series within the context of political and religious frameworks. The series was selected as the object of study due to the character Ms. Marvel’s multifaceted identities which are the same religion and being a minority that resonate with Muslim students in the three southern border provinces of Thailand, particularly in PSU Pattani campus, which serves as the sample group for this research. Utilizing qualitative methodology, this study gathers data through focus group interviews. The findings of the research are multifaceted. Firstly, the series is identified as a tool for the hegemony of power, endeavoring to modernize the foundational values of Islam by proffering a unilateral perspective. Secondly, it engenders misconceptions regarding the fundamental tenets of Islam. Thirdly, it serves as a mechanism to underscore the power of a superpower nation amidst the prevailing trend of Islamophobia. Nevertheless, it is imperative to acknowledge that the series also yields considerable positive impacts. It facilitates the dissemination of knowledge from Western contexts to local audiences and acts as a medium for showcasing the diversity of Islamic traditions, thereby contributing to the diminution of cultural prejudice within society.

Keywords: Ms. Marvel, Thai Muslims in Southern Border Provinces, Neo- colonialism

Received: 04 October 2023 Revised: 14 November 2023 Accepted: 22 November 2023

² Student, Department of International relations, Faculty of Political Science, Prince of Songkla University Pattani campus, 181 M. 6, Charoen Pradit Road, Rusamilae Subdistrict Mueang District, Pattani Province 94000, E-mail: worawitsuwanrat@gmail.com

บทนำ³

พื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้เป็นพื้นที่หนึ่งในประเทศไทยซึ่งมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง มีวัฒนธรรมโดดเด่น เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีการอยู่ร่วมกันของผู้คนหลากหลายความเชื่อ หลากหลายศาสนาไม่ว่าจะเป็น อิสลาม พุทธ จีน คริสต์และอื่น ๆ อีกทั้งยังมีพื้นที่ติดกับประเทศมาเลเซียจึงทำให้วิถีชีวิตของผู้คนในพื้นที่แห่งนี้ได้รับอิทธิพลมาจากประเทศเพื่อนบ้านและมีจุดเชื่อมกันทางประวัติศาสตร์ในด้านของความเชื่อ ศาสนา ภาษา หรืออาหารการกิน ทั้งนี้การเข้ามาของศาสนาอิสลามในช่วงแรกในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้พบว่ามีมาจากการเผยแพร่ของพ่อค้าชาวอาหรับผู้ที่เดินทางเข้ามาค้าขายในพื้นที่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 11 และ 12 จึงทำให้ศาสนาอิสลามถือว่าเป็นศาสนาที่มีบทบาทมากที่สุดในพื้นที่แห่งนี้นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (อภิญญา ดิสสะมาน, 2558)

แต่บางช่วงเวลาของประวัติศาสตร์ความโดดเด่นทางอัตลักษณ์เช่นนี้กลับถูกมองเป็นความแปลกแยกของสังคมไทย เห็นได้ชัดเจนที่สุดในสมัยของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามซึ่งใช้นโยบายชาตินิยมและมีความพยายามในการสร้างเอกภาพของสังคมไทยโดยมุ่งเน้นการรวมศูนย์อำนาจจนมีอาจปฏิเสธได้ว่าการดำเนินนโยบายเช่นนี้นั้นกลับเป็นการกดทับคุณค่าทางอัตลักษณ์และความแตกต่างของคนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ รวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลายอื่นในประเทศไทย เนื่องจากการยกเลิกความเป็นอิสระของรัฐท้องถิ่นและให้มีการแต่งตั้งผู้นำท้องถิ่นจากส่วนกลางของรัฐไทยแทนที่ตำแหน่งเจ้าเมืองเดิม การจัดการเช่นนี้สะท้อนให้เห็นถึงการขาดความเข้าใจ และการเคารพในอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ การบริหารจัดการดังกล่าวส่งผลต่อการกำหนดและดำเนินนโยบายทั้งยังทำให้อิทธิพลของรัฐรวมศูนย์ต่อพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้มีสูงมากขึ้นกระทั่งก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างฝ่ายรัฐและฝ่ายประชาชนอยู่บ่อยครั้ง จนนำไปสู่การใช้ความรุนแรงจากทั้งสองฝ่ายที่ไม่อาจหาข้อตกลงกันได้ถึงทุกวันนี้ (อภิญญา ดิสสะมาน, 2558)

การศึกษาบทบาทของผู้ที่มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นและอยู่ในสถานะรองในสังคมของกลุ่มคนชาวมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้และพื้นที่ที่มีเหตุการณ์คล้ายคลึงกันจึงเป็นเรื่องที่ควรศึกษาและทำความเข้าใจในประเด็นดังกล่าว โดยเฉพาะประเด็นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการนำเสนอของสื่อต่อสายตาคอนเทรนเนอร์เนื่องจากสื่อเป็นสิ่งที่มียุทธพลต่อความคิด ความเชื่อ มโนทัศน์ ค่านิยมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ของบุคคลในสังคม ผู้วิจัยจึงได้หยิบยกกรณีตัวอย่างเช่นการนำเสนอสื่อที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับมุสลิมในสหรัฐอเมริกาขึ้นมาศึกษาเนื่องจาก ภายหลังโศกนาฏกรรม 9/11 ในค.ศ.2001 ก่อให้เกิดกระแสต่อต้านชาวมุสลิมจากกลุ่มคนอเมริกา แม้ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากการได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ข้างต้นโดยตรงแต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าอิทธิพลของสื่อก็เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้กระแสการต่อต้านมุสลิม (Islamophobia) ในสหรัฐอเมริกาเติบโตอย่างรวดเร็ว ภายใต้การนำของประธานาธิบดี จอร์จ ดับเบิลยู บุช (George W. Bush) ที่พยายามแสดงความรับผิดชอบต่อประชาชนในฐานะ

³ วิจัยชิ้นนี้เป็นผลการวิจัยจากวิทยานิพนธ์การวิจัยเกี่ยวกับสังคมชายแดนและกิจการระหว่างประเทศ หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยมีที่ปรึกษาในรายวิชาคือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยาสมิน ชัดตาร์

ผู้นำจึงตัดสินใจดำเนินนโยบายจับตามองประเทศมุสลิมมากขึ้นและตัดสินใจเข้าไปแทรกแซงการเมืองภายในภูมิภาคตะวันออกกลางเพื่อหวังที่จะคานอำนาจและสร้างพันธมิตรรวมถึงคงภาพลักษณ์ความเป็นมหาอำนาจให้คงอยู่โดยนโยบายนี้เป็นนโยบายเร่งด่วนที่ถูกประกาศบังคับใช้ทันทีใน ค.ศ. 2001 (ทวิพร สุพร, 2556) ทั้งนี้ผลกระทบของสื่อที่อเมริกานำเสนอไม่ได้สร้างความกดดันแค่กับมุสลิมนอกประเทศเท่านั้นแต่ประชากรมุสลิมภายในสหรัฐอเมริกาเองก็ได้รับการจับตามองมากขึ้นเช่นกัน สิ่งที่เห็นได้ชัดในสื่อของอเมริกาภายหลังค.ศ. 2001 คือการนำเสนอภาพจำของพื้นที่ตะวันออกกลางและประเทศมุสลิมให้กลายเป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยความรุนแรงและเป็นสนามรบของกองกำลังทหารนานาชาติ

ใน ค.ศ. 2012 Marvel comic ค่ายหนังสือการ์ตูนซูเปอร์ฮีโร่ชื่อดังจากสหรัฐอเมริกาได้มีการผลิตสื่อเกี่ยวกับมุสลิมในชื่อ Ms. Marvel ในรูปแบบหนังสือการ์ตูนในฐานะฮีโร่ชาวมุสลิมคนแรก ก่อให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์ทั้งด้านบวกและด้านลบต่อทางบริษัท (Ashika Prajnya Paramita, 2559) การเปิดตัวของ Ms. Marvel ได้รับเสียงตอบรับที่ดีจากผู้คนทั่วโลก ทำให้ใน ค.ศ. 2022 หนังสือการ์ตูนเรื่อง Ms. Marvel ได้ถูกพัฒนามาเป็นซีรีส์ฉบับคนแสดงโดยนับว่าเป็นสื่อที่นำเสนอที่นำเสนอภาพลักษณ์ของกลุ่มชนชาวมุสลิมในทิศทางใหม่ที่ดีขึ้นจากยุคเดิม นับได้ว่าเป็นพลวัตใหม่ที่สำคัญในการนำเสนอภาพจำของสื่อจากอเมริกา ทำให้เกิดข้อถกเถียงที่ว่าค่านิยมในการทำสื่อของสหรัฐอเมริกาในปัจจุบันเริ่มเปลี่ยนแปลงไปจากเก่าแล้วหรือไม่ กลุ่มคนชาวมุสลิมในสังคมอเมริกาเริ่มถูกยอมรับมากขึ้นหรือไม่ แต่กระนั้นภาพลักษณ์ความเป็นมุสลิมที่สหรัฐอเมริกาฉายออกไปผ่านสื่อ ซีรีส์ Ms. Marvel กลับเป็นภาพในแบบที่ไม่สอดคล้องไปตามความเป็นมุสลิมในอุดมคติของชาวมุสลิมจากพื้นที่อื่น ๆ และไม่ได้ตรงไปตามที่สังคมมุสลิมได้คาดหวังหรืออาจจะให้พูดก็คือ ซีรีส์ Ms. Marvel เป็นซีรีส์ที่นำเสนอภาพของมุสลิมแนวใหม่ที่โอนเอนไปตามสภาพสังคมที่เสรี และมีการปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมของอเมริกา แม้ว่าในความเป็นจริงการผนวกเข้ากันระหว่างความเชื่อ ศาสนากับวัฒนธรรมในพื้นที่เช่นนี้จะสามารถเกิดขึ้นได้และกลุ่มคนจากพื้นที่ต่างกันในทุกมุมโลกก็มีวิถีชีวิตต่างกันได้เป็นเรื่องปกติ อย่างเช่นวิถีชีวิตที่ต่างกันของมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนใต้กับมุสลิมจากสหรัฐอเมริกาที่มีวิถีชีวิตและมุมมองในบางประเด็นต่างกัน

ด้วยเหตุนี้จึงนำมาสู่การตั้งคำถามในการวิจัยครั้งนี้ว่าการเผยแพร่ภาพลักษณ์ในรูปแบบใหม่ของตัวละครมุสลิมที่เป็นเสรีชนเช่นนี้คือความตั้งใจทางการเมืองของสหรัฐอเมริกาที่อยากจะส่งต่อภาพลักษณ์ของชาวมุสลิมผ่านมุมมองของตนหรือไม่ ซึ่งมุมมองเช่นนี้เป็นการมองความเป็นมุสลิมผ่านการผนวกเข้ากันระหว่างศาสนาและวัฒนธรรมจากพื้นที่ของตนออกสู่สายตาชาวมุสลิมภายนอก เพื่อพยายามสร้างแนวทางและบรรทัดฐานใหม่ให้ชาวมุสลิมจากทั่วโลกได้ปฏิบัติตามและเลื่อนบรรทัดฐานการเป็นมุสลิมในแบบที่ยึดถือปฏิบัติกันมาในหลายพื้นที่ ทั้งยังเพื่อแทรกแซงคุณค่าเดิมของชาวมุสลิม ในมิตินี้อาจเหตุผลประกอบจากความพยายามในการสร้างความมั่นคงให้กับวิถีคิดในแบบตนเองและลดความหวาดระแวงที่มาจากคนมุสลิมลงผ่านการควบคุมทางวัฒนธรรมอันสอดคล้องกับแนวคิดในเรื่องของจักรวรรดินิยมสมัยใหม่ (neo-colonialism) ที่เป็นการครอบงำแบบใหม่และมีเป้าหมายที่จะครอบงำผู้คนผ่านความคิดโดยไม่ใช้กำลังทหารใด ๆ ซึ่งจะสามารถสร้างปรากฏการณ์หรือพลวัตใหม่ได้อีกในอนาคต แนวคิดจักรวรรดินิยมสมัยใหม่ (neo-colonialism) เกิดขึ้นจากการพยายามสร้างอิทธิพล

ของประเทศที่มีอำนาจมากกว่าต่อประเทศที่อ่อนแอกว่า โดยมีการพยายามสร้างพื้นที่ในประเทศนั้น ๆ ให้เป็นพื้นที่เปิดกว้างเพื่อที่จะได้เข้าไปมีอิทธิพล ทางด้านเศรษฐกิจ และวัฒนธรรม

กระบวนการจักรวรรดินิยมสมัยใหม่ (neocolonialism) ด้านวัฒนธรรมสามารถพูดได้ว่าเป็นการไหลผ่านของวัฒนธรรมจากประเทศหนึ่งไปสู่อีกประเทศหนึ่ง มีการส่งออกอิทธิพลความเชื่อมาจนในบางกรณีสามารถเกิดเป็นการครอบงำวัฒนธรรมจากผู้ที่มีอำนาจมากกว่า ส่งผลต่อจิตใจของผู้รับผลกระทบจนอาจปรับเปลี่ยนระเบียบแบบแผนทางวัฒนธรรมแบบเก่าที่เคยปฏิบัติไปได้ (Sandra Halperin, 2565) ซึ่งในมิติของศาสนาอิสลาม การดัดแปลงคำสอนหรือปรับเปลี่ยนค่านิยมเดิมนั้นเป็นเรื่องที่ยังคลุมเครือและเป็นที่ถกเถียงกันอยู่เนื่องจากเดิมทีศาสนาคือสิ่งหนึ่งที่มีไว้เพื่อกล่อมเกลাজิตใจของผู้ศรัทธาไม่ให้หลงผิด และ ออกนอกกลุ่มนอกทาง ทั้งยังเป็นเครื่องมือในการเน้นย้ำให้เหล่าผู้ศรัทธาตระหนักถึงคุณค่าของความเป็นมุสลิม ส่งผลให้ผู้ศรัทธาทั้งหลายจึงมองว่าในการปฏิบัติใด ๆ นั้นควรเป็นไปอย่างเคร่งครัดและระมัดระวังมากที่สุด ดังนั้นแล้วทำให้การศึกษากระบวนการจักรวรรดินิยมสมัยใหม่ (neo-colonialism) ทางวัฒนธรรมผ่านสื่อกับศาสนาอิสลามที่มีแนวโน้มดึงดูดผู้ศรัทธาให้ปฏิบัติต่างไปจากเดิม จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจและควรที่จะศึกษา

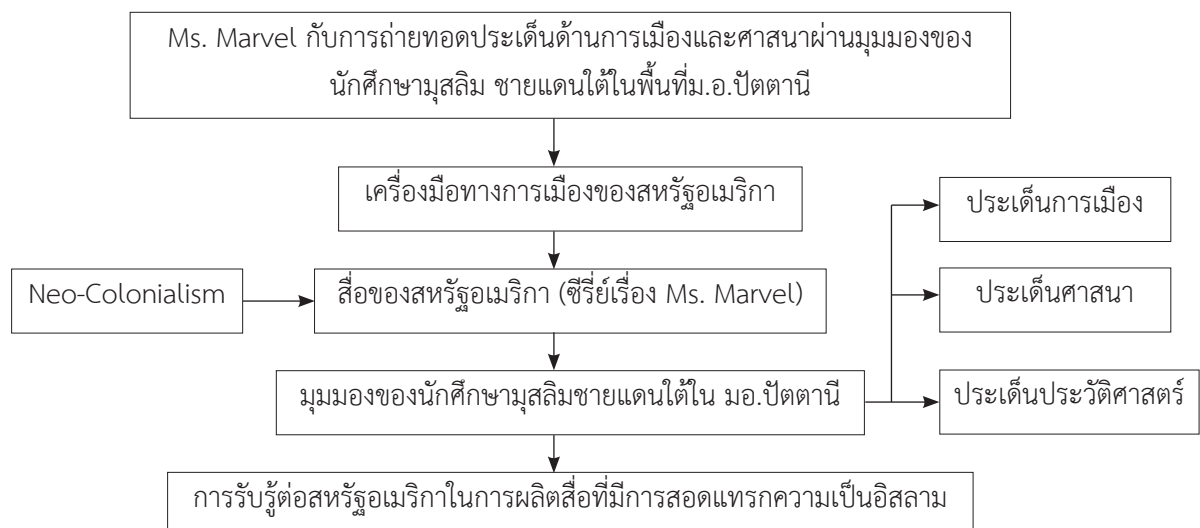
วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อศึกษามุมมองของนักศึกษาชายแดนใต้ในพื้นที่ ม.อ.ปัตตานีต่อซีรีส์ Ms. Marvel ภายใต้กรอบความคิดในเรื่องการเมืองและศาสนา

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัย Ms. Marvel กับการถ่ายทอดประเด็นด้านการเมืองและศาสนาผ่านมุมมองของนักศึกษามุสลิมชายแดนใต้ในพื้นที่ ม.อ.ปัตตานี ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาใช้ระเบียบวิธีวิจัยคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (Focus Group) เป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เพื่อเป็นการสำรวจความคิดในเรื่องของมุมมองของนักศึกษามุสลิมในพื้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีต่อซีรีส์ Ms. Marvel ในประเด็นของการนำเสนอตัวละครมุสลิมจากตะวันตกว่ามีความสอดคล้องหรือไม่ โดยนำเอาแนวคิดของ Neocolonialism มาวิเคราะห์การนำเสนอสื่อของสหรัฐอเมริกา และใช้รูปแบบการนำเสนอแบบวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทำวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีการดำเนินการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในรูปแบบวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Random) โดยกระบวนการดังกล่าวเป็นกระบวนการที่ผู้วิจัยตัดสินใจเลือกผู้ให้ข้อมูลหรือกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเองผ่านคุณสมบัติที่ได้ตั้งไว้เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยและสามารถนำข้อมูลที่ได้รับจากกระบวนการทำวิจัยข้างต้น มาต่อยอดและดำเนินการประมวลผลข้อมูลอันนำไปสู่การค้นพบต่อไป

กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบประชากรและกลุ่มตัวอย่างสำหรับการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (Focus Group) โดยใช้ตัวแทนนักศึกษามุสลิมในรั้วมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีเป็นผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากรให้มีความจำเพาะเจาะจงมากขึ้นโดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามคุณสมบัติดังนี้

กลุ่มตัวแทนนักศึกษามุสลิมในพื้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จำนวน 8 คน
นักศึกษามุสลิมในพื้นที่ม.อ.ปัตตานีผู้ที่มีความสอดคล้องกับคุณสมบัติดังนี้

- เป็นผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นอุดมศึกษาในรั้วมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (อายุ 19 – 23 ปี)
- มีความสนใจการเมืองในโลกมุสลิม และบทบาทของโลกมุสลิมในเวทีโลก
- เป็นผู้ที่ชื่นชอบการดูหนังและวิเคราะห์หนัง
- มีความกล้าแสดงออก มีความพร้อมในการให้ข้อมูลในการพูดคุยกันในกลุ่มสนทนา
- เป็นมุสลิมที่เติบโตและมีภูมิลำเนาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ 10 ปีขึ้นไป
- ปัจจุบันอาศัยอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้

จากการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามคุณสมบัติข้างต้นนั้นมิได้มีเหตุผลอันเนื่องมาด้วยความสะดวกในการเก็บข้อมูลและดำเนินวิจัยของผู้ทำวิจัยโดยในขั้นตอนการวิจัยนั้นผู้วิจัยจำเป็นต้องพูดคุยกับกลุ่มตัวอย่างไปพร้อมกันทั้ง 8 คนในวงสนทนา ดังนั้นการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีความเชื่อมโยงกันและเป็นนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเดียวกัน ซึ่งสามารถรวบรวมข้อมูลได้มีประสิทธิภาพและแม่นยำมากขึ้น รวมถึงสามารถดำเนินการวิจัยให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยต้องการจะศึกษา ส่งผลให้งานวิจัยครั้งนี้สามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างสมบูรณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การดำเนินวิจัยต้องดำเนินการด้วยเครื่องมือที่นำมาใช้ในการกำหนดระเบียบวิจัย ซึ่งงานวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพเนื่องจากกระบวนการและขั้นตอนการทำวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะศึกษาถึงมุมมองของ วิสัยทัศน์ ความคิดเห็นของนักศึกษามุสลิมในพื้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ต่อซีรีส์ Ms. Marvel ในเรื่องพฤติกรรมของตัวละครและอิทธิพลของซีรีส์ในการจักรวรรดินิยมสมัยใหม่ (neo-colonialism) ด้านวัฒนธรรมของกลุ่มมุสลิมชายแดนใต้ในพื้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี โดยผู้ทำวิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัยไว้ด้วยกันสองประเภทดังนี้:

1. รูปแบบสื่อและเอกสาร
2. รูปแบบการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม

เครื่องมือในการทำวิจัยทั้ง 2 ประเภทนั้นถูกออกแบบให้เหมาะสมกับขั้นตอนการดำเนินการเก็บข้อมูลการวิจัยโดยมีรูปแบบการใช้ที่แตกต่างกันคือ เครื่องมือรูปแบบสื่อ จะเป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้ในการรวบรวมข้อมูลและออกแบบคำถามที่ใช้พูดคุยในวงสนทนา อาทิเช่นบทความ, เอกสาร, วิจัย, หนังสือ หรือข้อมูลในเว็บไซต์สืบค้น อีกทั้งสามารถยังเป็นชุดข้อมูลเบื้องต้นที่จะมอบให้กับผู้ให้สัมภาษณ์ก่อนจะร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันออกมาในวงสนทนา โดยสื่อข้างต้นนั้นหมายถึงซีรีส์เรื่อง Ms. Marvel ส่วนเครื่องมืออีกรูปแบบหนึ่ง คือเครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (Focus group) โดยผู้วิจัยจะใช้เครื่องมือชนิดนี้ในวงสนทนาด้วย สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างซึ่งก็คือนักศึกษามุสลิมในพื้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา ซึ่งทางผู้วิจัยได้ กำหนดกลุ่มเป้าหมายหรือกลุ่มประชากรที่จะทำการสัมภาษณ์เจาะลึก เพื่อให้ได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

วิธีการเก็บข้อมูล

ในขั้นตอนการเก็บข้อมูลของการศึกษานี้ ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่มาจากบทความวิชาการ หนังสือ วิจัยที่เกี่ยวข้องและข้อมูลจากแหล่งสารสนเทศที่มีขอบเขตเดียวกันกับงานวิจัยชิ้นนี้ในลักษณะของข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)
2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการให้สัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสัมภาษณ์เจาะลึกแบบกลุ่ม (Focus group) โดยใช้รูปแบบการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ในลักษณะของข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยในส่วนนี้ผู้วิจัยจะแบ่งขั้นตอนการทำวิจัยได้เป็น 2 ส่วน คือการดูหนังร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและกลุ่มเป้าหมายทุกคนแบบกิจกรรมกลุ่มในส่วนแรก และการสัมภาษณ์พูดคุยแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับประเด็นที่ตกผลึกได้หลังจากที่ได้ดูหนังจบเป็นช่วงที่สอง โดยผู้วิจัยจะเป็นผู้คัดเลือกฉากและตอนสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ต้องการศึกษามาเปิดให้กับกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง

ในขณะที่ผู้ให้สัมภาษณ์อีกท่านหนึ่งก็กล่าวในเชิงที่คล้ายกันว่า

“หนังสือแสดงให้เห็นว่าสังคมเขาค่อนข้างเปิดกว้าง ที่ ๆ จะบอกก็คือเขาให้เพื่อนของนางเอกได้เป็นกรรมการมุสลิมซึ่งถ้าคนแถวนี้เขาจะไม่ให้ผู้หญิงมีชื่อแล้วก็มีอำนาจขนาดนั้น มันคือการให้พื้นที่ในการแสดงความสามารถในด้านนี้ก็คือชอบมาก”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ F, สัมภาษณ์ 21 มกราคม 2566)

หลังจากที่ผู้วิจัยได้พยายามลงลึกถึงภาพจำในอดีตของชาวมุสลิมในสื่อตะวันตกก็ตกทำให้เราเห็นได้ชัดขึ้นเกี่ยวกับการครอบงำทางความคิดผ่านหนัง พบว่ามากกว่าครึ่งของผู้สัมภาษณ์ล้วนให้ข้อมูลว่าภาพจำของพวกเขาเกี่ยวกับกลุ่มคนชาวมุสลิมบนสื่อของอเมริกามักเป็นไปในทางลบ ชอบใช้ความรุนแรงและเป็นผู้ก่อสงครามอยู่เสมอ แม้ว่าบางเสียงจะเห็นว่าบนพื้นที่สื่อจะมีการปรากฏตัวของอิสลามแบบเสรีนิยมอยู่บ้างแต่ก็ไม่มีการพูดถึงหรือนำเสนอภาพที่ดีของอิสลามตามค่านิยมและวิถีปฏิบัติทั่วไปตามหลักศาสนา ภายใต้การนำเสนอซีรีส์เรื่อง Ms. Marvel นี่เป็นการเน้นย้ำภาพของอิสลามแบบเสรีนิยมในสายตาชาวโลก แต่ก็สร้างความแปลกใจให้กับเยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ไม่น้อยเช่นกันที่พวกเขาได้เห็นว่าหนังเรื่องนี้ไม่ได้นำเสนอหรือพยายามยึดติดกับภาพของอิสลามที่ใช้ความรุนแรงอีกต่อไปแล้วตามคำกล่าวดังนี้

“ในความคิดผมนะตะวันตกเนี่ยเหมือนจะพยายามแฝงอะไรบางอย่างเช่นเรื่องของ Islamophobia จากที่เราเห็นเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเช่น 9/11 เหตุการณ์นั้นเนี่ยมันก็ถูกทำเป็นหนัง แล้วจากจุดนั้นเองทำให้ชาวตะวันตกเนี่ยเริ่มหวาดกลัวอิสลามแล้วก็มีหนังอื่น ๆ ก็ทำประมาณนี้อย่างเช่นหนังแนวทหารรบ ทหารอเมริกาไปรบที่ตะวันออกกลางก็จะใช้ตัวร้ายก็คืออิสลามแล้วก็จะใช้คำพูดหรือคำปลุกใจเป็นคำว่า “อัลลอฮ์อัคร์” (การกล่าวสรรเสริญพระเจ้า) อะไรประมาณนี้ซึ่งคนทั่วโลกก็จะมองว่าอิสลามเป็นพวกที่ชอบใช้ความรุนแรง ชอบสงครามอะไรแบบนี้”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ C , สัมภาษณ์ 14 มกราคม 2566)

“ผมกำลังมองหนังมันแตกต่างจากหนัง Marvel อื่น ๆ ผมคิดว่ามันแปลกนะผมพยายามที่จะหาจากความรุนแรงของมุสลิมอยู่แต่ในหนังMarvelเรื่องนี้เนี่ยแทบจะไม่มีเลย ผมเลยตั้งคำถามต่อว่าทำไมถึงมันไม่มีมุสลิมหัวรุนแรงอยู่ ซึ่งสังเกตเห็นว่าแตกต่างกับหนังMarvelเก่า ๆ อย่างเช่น Ironman ภาคที่1 ที่ว่าตัวเอกออกมาจากถ้ำแล้วก็มีมุสลิมที่ไว้เคราใส่หมวกถือปืนอยู่มีการต่อสู้กัน มันแสดงถึงการเป็นมุสลิมแบบหัวรุนแรงอยู่แต่ในขณะเดียวกันเองหนังล่าสุด (Ms. Marvel) ที่ได้ดูไปเนี่ยไม่มีเลย”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ D , สัมภาษณ์ 14 มกราคม 2566)

ผู้ให้สัมภาษณ์ยังมองว่าการเข้ามามีอิทธิพลของสื่อจากตะวันตก เป็นส่วนกระตุ้นที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของคนในสามจังหวัดชายแดนใต้ในด้านต่าง ๆ เช่น ภาษา อาหาร การแต่งกาย และการดำเนินชีวิตในแต่ละวันนั้นไม่ได้ยังคงเดิมแบบอดีตที่ผ่านมาตามคำกล่าวดังนี้

“เราสังเกตได้ว่าวัยรุ่นมลายูเดี่ยวนี้นี้มีการแต่งกายคล้ายวัยรุ่นอเมริกามากขึ้น ซึ่งมันมีผลมาจากสื่อ ซีรีส์ต่าง ๆ สื่อของอเมริกามันมีผลทั้งด้านการแต่งกายด้านการใช้ชีวิต ส่วนอีกเรื่องก็เรื่องอาหารนี่แหละที่มีความเป็นยุโรปมากขึ้นซึ่งมันก็มาจากสื่อนี้แหละไม่มีหนังหรือซีรีส์อเมริกาที่ไหนที่เขามานั่งกินข้าวยำหรืออก มันก็ทำให้ได้รับอิทธิพลในส่วนนี้ทำให้วิถีชีวิตของคนมันเปลี่ยนไปง่าย ๆ ในไทยเขาจะเรียกว่าการรับวัฒนธรรมเพราะจริง ๆ ความเป็นมลายูในปัจจุบันมันก็มีการรับวัฒนธรรมเยอะเหมือนกัน ส่วนเชิงความคิดนะคนพยายามที่จะคิดเรื่องสิทธิมากขึ้น”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ A , สัมภาษณ์ 14 มกราคม 2566)

ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่าซีรีส์ Ms. Marvel เป็นหนึ่งที่สามารถถ่ายทอดให้เห็นว่าแท้จริงแล้วอิสลามก็สามารถใช้ชีวิตอย่างกลมกลืนกับผู้คนในพื้นที่ได้แต่ถึงอย่างนั้นภายใต้การฉายภาพการปราบปรามอย่างรุนแรงจากภาพรัฐนั้น ตามทัศนะคติของนักศึกษา พวกเขากลับมองว่ามันเป็นการพิสูจน์อำนาจที่มีอยู่ของประเทศมหาอำนาจอย่างอเมริกาที่ไม่ว่าจะนำเสนอสื่อไปในทิศทางไหน โลกก็ยังหมุนตามตัวแสดงดังกล่าวและไม่มีใครสามารถลดทอนอำนาจนั้นได้

“เขาพยายามที่จะบอกว่าศาสนาทุกศาสนามันอยู่ด้วยกันได้ ไม่ได้แบ่งแยกแล้ว พร้อมทั้งจะสนับสนุนไปด้วยกันในเรื่องของความถูกต้อง แต่หนึ่งฉายให้เห็นว่าไม่จำเป็นต้องเคร่งครัดจนเกินไปหรือยึดติดกับคำสอนเก่า ๆ เพราะโลกสมัยนี้นั้นมันพัฒนาแล้วให้เราเนี่ยสามารถอยู่กับโลกที่มันเป็นสมัยใหม่ได้แล้ว ผมคิดว่าที่เขาพยายามสื่อแบบนี้เนี่ยมันเป็นอีกจุดประสงค์หนึ่งที่จะทำให้สังคมมุสลิมจากที่อื่นเปลี่ยนไป...ด้วยความที่ชาติตะวันตกยังคงระแวงอิสลามอยู่เนี่ยแหละเพราะถ้าหากเขาไม่ได้ระแวงอะไรเขาก็คงไม่ทำแบบนั้น แล้วก็ในฉากที่ฉายภาพการใช้อาวุธไปมันก็เป็นไปตามภาพจำของเขาอยู่ดี เพราะยังใส่สวอปเขาทำไปเขาก็มีข้ออ้างในการกระทำของเขาอยู่ดีแล้วมันก็ยังยากอยู่ที่จะให้คนอเมริกาของเขายอมรับในคนมุสลิม คล้าย ๆ ว่าเขาใช้ความเป็นมหาอำนาจของเขาสร้างความชอบธรรมให้ตัวเอง”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ C , สัมภาษณ์ 15 มกราคม 2566)

ผลของสื่อที่นำเสนอข้อมูลเพียงด้านเดียวแบบไม่มีตรงกลางมาโดยตลอดส่งผลของผู้คนในสังคมให้เกิดการตีความที่ผิดพลาดและเกิดการเหมารวมในคนบางกลุ่มทั้งยังสร้างบาดแผลให้กับผู้คนไม่น้อยตามคำบอกกล่าว

“การที่สื่อตะวันตกสร้างภาพจำของเราว่าเราเป็นพวกก่อการร้าย มันส่งผลให้คนในพื้นที่เกิดอาการกลัวกลัวที่จะเผชิญกับสังคมรอบนอก กลัวที่จะเข้าไปใกล้พื้นที่อื่น เพราะอย่างเราเองเราก็กลัวนะว่าถ้าเราไปพื้นที่อื่นคนภายนอกเขาจะมองเราอย่างไร เขาจะเข้าใจผิดมัย มันส่งผลต่อการใช้ชีวิตทางด้านนี้ของเราเนะ มันเป็นการเหมา

รวม แล้วมันทำให้ยากที่จะกลมกลืนกับคนอื่น ๆ ในสังคม”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ E, สัมภาษณ์ 22 มกราคม 2566)

ชีรีย์ Ms. Marvel ถือว่าเป็นแบบอย่างของสื่อในปัจจุบันที่มีทิศทางในการนำเสนอเปลี่ยนไปจากอดีต ผู้ให้สัมภาษณ์มองว่าแท้จริงแล้วปัญหาความรุนแรงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ซึ่งเป็นปัญหาที่มีสื่อมาเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความรุนแรงนั้นแม้ว่าจะมีการฉายภาพจำใหม่แล้วก็มีอีกความยึดเยื้อของเรื่องราวทั้งหมดได้เนื่องจากมีตัวแสดงจากหลายฝ่ายที่เข้ามาทับทบและปัญหาที่ชุกช่อนอยู่ก็ไม่ได้มีเพียงเรื่องอัตลักษณ์แต่ยังมีเรื่องผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย แต่ทว่าบางเสียงก็มองว่าปัญหาดังกล่าวอาจทุเลาลงได้ในระดับปัจเจกหากมีการเข้าใจกันมากขึ้นของคนในพื้นที่ จะลดความหวาดกลัวระหว่างกัน และจะไม่มีใครเป็นเหยื่อของข้อมูลด้านเดียวอีกซึ่งก็จะทำให้อัตลักษณ์ของคนในพื้นที่ไม่ตกเป็นเป้าในการโจมตีเพื่อการแสวงหาผลประโยชน์จากคนบางกลุ่มอีกต่อไป

“ประเด็นด้านศาสนาความเป็นอยู่ระหว่างคนในพื้นที่ที่เป็น พุทธ อิสลามเนี่ยผมมองว่ามันก็สามารถแก้ไขได้ในระดับหนึ่งมีความเข้าใจกันมากขึ้นเพราะสื่อมันจะพยายามให้เห็นว่าคนทุกคนมันก็อยู่ร่วมกันได้ แต่ถ้าเป็นเรื่องที่ใหญ่หน่อยอย่างเช่นความขัดแย้งอื่น ๆ รัฐก็ต้องเป็นตัวกำหนดความเป็นไปในสามจังหวัดชายแดนใต้แหละอย่างที่เราเห็นกัน แต่มันก็ยังมีวิธีที่ว่าโลกสงบงบไม่มานะ ผมเลยคิดว่าไม่น่าจะช่วยมากเท่าไรในส่วนนี้”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ D, สัมภาษณ์ 16 มกราคม 2566)

ทั้งนี้ทิศทางในการนำเสนอของสื่อที่มีผลต่อการเป็นไปมากของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ก็คาดหวังว่าต่อการมีสื่อที่เป็นธรรมและมีข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหว่า

“ผมต้องการเห็นความหลากหลายในมุสลิม ตอนนี้เราจะเห็นว่าตะวันตกเขานำเสนอความเป็นมุสลิมที่เป็นเสรี แต่ผมยังไม่ได้เห็นมุสลิมที่เป็นอนุรักษ์นิยมที่ไม่หัวรุนแรง ในนั้นซึ่งนี่คือสิ่งที่ผมคาดหวังว่าจะมีพื้นที่ตรงนี้”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ D, สัมภาษณ์ 16 มกราคม 2566)

“ที่ผมคาดหวังคืออยากให้มีการทำสื่อเกี่ยวกับเหตุการณ์จริง ๆ และให้ความสำคัญมากขึ้น ที่ไม่ใช่แค่อิสลามเป็นฝ่ายกระทำผู้อื่นแต่อยากฉายให้ทั้งโลกได้เห็นบาดแผลที่อิสลามโดนกระทำบ้างเช่นชาวซีเรียที่ถูกกระทำต่าง ๆ ในโลกของตะวันออกกลาง เอาจุดนั้นมาถ่ายทอดว่าความจริงของโลกนี้นั้นเป็นอย่างไรซึ่งก็จะสามารถมองได้ในสองมุมมองแล้วสะท้อนความเป็นจริง”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ C, สัมภาษณ์ 16 มกราคม 2566)

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

ชีรีย์ Ms. Marvel กับการเป็นเครื่องมือที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการ Neo-colonialism ของอเมริกา

จากการสัมภาษณ์งานวิจัยข้างต้น ผลการวิจัยที่ได้จากการศึกษารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลนั้นพบว่า ชีรีย์ Ms. Marvel ในฐานะสื่อและเครื่องมือหนึ่งที่ถูกผลิตมาจากตะวันตกนั้น เป็นสิ่งที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของสื่อต่อความคิดรวมไปถึงวิถีชีวิตของคนมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ได้เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ ที่มองว่าสื่อที่ถูกเผยแพร่มาจากตะวันตกนั้นเป็นเครื่องมือหนึ่งในการเผยแพร่แนวคิดและค่านิยมจากฝั่งตะวันตกที่พยายามชักจูงผู้คนให้ผู้คนจากทั่วโลกรู้สึกคล้อยตามนำไปสู่การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตที่แตกต่างไปจากเดิม ซึ่งเป็นเรื่องที่สอดคล้องไปตามทฤษฎีทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ชื่อว่า “Neo-colonialism” โดยเป็นแนวคิดที่สะท้อนให้เห็นถึงกลไกการล่าอาณานิคมแบบใหม่ที่ไม่ได้มีเป้าหมายเป็นพื้นที่และไม่ได้มีกองทัพเป็นเครื่องมืออีกต่อไป แต่ตามกลไกดังกล่าวนี้จะชี้ให้เห็นถึงแนวทางใหม่ ๆ ในการแสดง ความยิ่งใหญ่ด้าน เศรษฐกิจ การเมือง และ วัฒนธรรมจากประเทศมหาอำนาจผ่านการใช้ระบบทุนนิยม (Sandra Halperin, 2565)

จากการสัมภาษณ์พบว่ากลุ่มนักศึกษามุสลิมในพื้นที่มอ.ปัตตานีเห็นว่าการนำเสนอสื่อจากตะวันตกนั้น มักมีนัยยะทางการเมืองแอบแฝงอยู่ ซึ่งเรียกว่าการส่งต่ออิทธิพลทางความคิด แนวคิดสำคัญแนวคิดหนึ่งที่ปรากฏ และเป็นที่น่าสนใจมากที่สุดคือ Islamophobia ซึ่งเป็นประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้ให้สัมภาษณ์เป็นอย่างมาก ในฐานะนักศึกษามุสลิมในพื้นที่มอ.ปัตตานี ในอดีตผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่าสื่อตะวันตกที่มีความเกี่ยวข้องกับมุสลิม นั้นมักนำเสนอภาพจำให้เกิดการหวาดกลัวและสร้างความเกลียดชังให้กับมุสลิมแบบเหมารวม ทำให้ผู้ให้สัมภาษณ์บางท่านปฏิเสธที่จะรับสื่อภาพยนตร์หรือชีรีย์จากตะวันตกเนื่องจากรู้สึกไม่เห็นด้วยกับการนำเสนอแนวคิดเพียงด้านเดียวของสื่อจากตะวันตกที่มักยึดยึดภาพตัวร้ายให้กับชาวมุสลิม กระแสดังกล่าวขัดกับแนวคิดอื่น ๆ ที่ตะวันตกพยายามสร้างภาพของสันติภาพและความเท่าเทียมในการอยู่ร่วมกันของผู้คน โดยในด้านของชีรีย์ Ms. Marvel นั้นกลับกลายเป็นพลวัตใหม่ของการนำเสนอเนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องกับชาวมุสลิม เนื่องจากกลุ่มนักศึกษามุสลิมในพื้นที่มอ.ปัตตานีเห็นตรงกันว่า ชีรีย์เรื่องนี้ไม่ได้มีเนื้อหาที่พยายามถ่ายทอดแนวคิดในเรื่องความเกลียดชังอิสลามแม้แต่คนเดียวโดยเนื้อหาทั้งหมดมีประเด็นที่เด่นชัดก็คือการพยายามนำเสนอภาพพลังของเพศหญิงผ่านการมีตัวละครหลักและตัวละครที่สำคัญหลายตัวเป็นผู้หญิง และการเปิดกว้างของสังคมที่ชาวมุสลิมสามารถอยู่ร่วมกับคนอื่น ได้อย่างปกติ รวมถึงเรื่องสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามแบบตะวันตก ก่อให้เกิดการเปรียบเทียบกับหนังดังจากค่ายเดียวกันในอดีตอย่าง Ironman 1 ที่เคยนำเสนอข้อมูลที่ชี้ให้เห็นถึงผลกระทบความหวาดกลัวอิสลามขึ้นมา ทั้งนี้จากการแลกเปลี่ยนในวงสนทนาทำให้ผู้วิจัยพบว่าหนึ่งเหตุผลที่ทำให้ผู้ให้สัมภาษณ์ยังมองว่าการนำเสนอสื่อของตะวันตกอย่าง Ms. Marvel นั้นเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการครอบงำผู้คนอยู่เป็นเพราะว่าผู้ให้สัมภาษณ์บางส่วนยังคงมีภาพจำตามประวัติศาสตร์ที่ว่าในสมัยก่อนนั้นอิสลามกับตะวันตกเคยมีประเด็นความขัดแย้งทางศาสนามาก่อนไม่ว่าจะเป็นชาวคริสต์ หรือชนชาติยิว อีกทั้งในปัจจุบันนั้นในสายตาของผู้ให้สัมภาษณ์ยังเห็นว่ามุสลิมที่สามารถมีบทบาทได้บนพื้นที่สื่อของตะวันตกได้นั้นมีแค่มุสลิมในแบบ

เสรีซึ่งยังไม่ได้มีการเห็นบทบาทที่สำคัญของมุสลิมแบบอนุรักษนิยมหรือรูปแบบอื่น ๆ ซึ่งนั่นสะท้อนให้เห็นว่าแท้จริงแล้วตะวันเลือกที่จะนำเสนอภาพของมุสลิมที่ตนมองว่าดีและยอมรับได้ออกมาให้ประชาชนโลก และเป็นการสื่อแบบนี้ว่ามุสลิมที่ตั้นั้นควรเป็นเช่นไร นอกจากนี้ในซีรี่ส์เรื่อง Ms. Marvel นั้นยังถ่ายทอดมุมมองของศาสนาบางประการที่ผิดเพี้ยนไปจากเดิม และสร้างความเข้าใจผิดให้กับคนมุสลิมได้จากการนำเสนอภาพลักษณ์ของศาสนาร่วมกับการผสมผสานของวัฒนธรรม 3 แบบคือวัฒนธรรมอิสลาม-ปาเกีย-อเมริกา ซึ่งในทีนี้ก็ไม่สามารถหาข้อสรุปได้ว่าเป็นความตั้งใจของผู้ผลิตสื่อหรือไม่ในการสร้างช่องโหว่ที่จะสามารถนำเสนอภาพลักษณ์ของมุสลิมตามแบบที่ตะวันตกพึงต้องการได้ นำมาสู่การแลกเปลี่ยนในวงสนทนาจนได้คำตอบว่าการพยายามครอบงำผ่านสื่อจากตะวันตกนั้นถือเป็นการพยายามพิชิตทางกายภาพที่ส่งผลให้ค่านิยมต่าง ๆ ของผู้คนเปลี่ยนไปด้วยเหตุนี้ในปัจจุบันจึงมีหนุ่มสาวชาวมุสลิมหลายกลุ่มลุกขึ้นมาดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์ในการฟื้นฟูอารยธรรมอิสลาม

การที่จะสรุปว่าแท้จริงนั้นซีรี่ส์ Ms. Marvel เป็นเครื่องมือหนึ่งที่ตะวันตกใช้ครอบงำโลกภายนอกผ่านการแฝงแนวคิดไว้ภายในสื่อหรือไม่นั้นเป็นเรื่องที่ยากเพราะภายในเนื้อหาของซีรี่ส์เรื่องดังกล่าวก็มีบางฉากที่ฉายให้เห็นถึงความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับคนมุสลิมโดยมีผู้กระทำคือคนขาวจากตะวันตกโดยมีเหตุในการกระทำมาจากความเกลียดชังหรือผลของกระแสवादกลัวอิสลาม ที่อาจทำให้ภาพลักษณ์ของมหาอำนาจเสื่อมเสียได้ ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าประเด็นนี้เป็นประเด็นสำคัญที่ควรมีการนำมาพูดคุยกันเพื่อทวนอีกครั้งว่าแท้จริงแล้วในสายตาของผู้ให้สัมภาษณ์ซีรี่ส์ Ms. Marvel ถูกผลิตขึ้นมาเพื่อครอบงำผู้คนจริงหรือไม่ คำตอบสุดท้ายสำหรับคำถามวิจัยนี้ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนยังคงยืนยันและตอบตรงกันว่าซีรี่ส์เรื่อง Ms. Marvel นั้นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ผลิตขึ้นมาเพื่อครอบงำผู้อื่น ถึงแม้ว่าภาพที่ออกมาในซีรี่ส์จะมีการฉายภาพแบบที่ได้กล่าวไว้ตอนข้างต้นแต่สำหรับผู้ให้สัมภาษณ์แล้วภาพเหล่านั้นก็เป็นเพียงการพิสูจน์อำนาจของมหาอำนาจที่พยายามบอกทั้งโลกว่าแม้ว่าในปัจจุบันผลกระทบของ Islamophobia จะร้ายแรงต่อกลุ่มคนชาวมุสลิมอย่างไรแต่ในฐานะมหาอำนาจนั้นก็ไม่มีใครสามารถโค่นล้มระบอบหรือกระทำอะไรพวกเขาได้

สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฐณยศ โล่พัฒนานนท์ (2563) ในเรื่องมืองาพยนตร์ในมิติความมั่นคงใหม่ที่เสนอให้เห็นว่าความแข็งแกร่งของรัฐ ในด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจะทำให้สังคมภายในรัฐปลอดภัยจากการครอบงำจากสังคมภายนอก และก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมภายในรัฐได้ ซึ่งสหรัฐอเมริกาที่อาศัยภาพยนตร์ที่ไม่เพียงแค่มอบความบันเทิงแต่นำภาพยนตร์มาใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองในการสร้างความเข้มแข็งภายในประเทศผ่านการปลูกฝังกระแสชาตินิยมสร้างความภูมิใจให้แก่ชนชาติอเมริกันให้เกิดความมั่นใจว่าสถานะของประเทศของตนนั้นประสบความสำเร็จสูงส่งกว่าประเทศอื่นในด้าน ประชาธิปไตย เสรีภาพ คุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจ(ชาญชัย อัมปัญญา, 2557) และในฐานะผู้นำโลกของอเมริกานั้นการส่งออกสื่อภาพยนตร์ยังช่วยไม่ให้สหรัฐแยกออกจากประชาคมโลก นับได้ว่าเป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะช่วยในการสะท้อนความเป็นตัวตนมีการทำงานคล้ายพุทธวัฒนธรรมที่คอยเชื่อมสัมพันธ์กับชาวโลกและขณะเดียวกันก็ไม่ละเลยที่จะส่งออกวัฒนธรรมและค่านิยมของตนผ่านสื่อบันเทิงเพื่อเป็นการโน้มน้าวใจประชาคมโลกให้เป็นไปตามความต้องการของตน (ฐณยศ โล่พัฒนานนท์, 2563) สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นไปได้ว่าในกรณีเดียวกันนี้ซีรี่ส์

Ms. Marvel ก็สามารถเป็นเครื่องมือที่สหรัฐฯใช้ในการเผยแพร่ชุดความคิดและครอบงำผู้อื่นอย่างที่เราให้สัมภาษณ์กล่าวไว้ข้างต้น

ชีรี Ms. Marvel กับอิทธิพลต่อความคิดของมุสลิมชายแดนใต้ในพื้นที่มอ.ปัตตานี

จากผลการสรุปก่อนหน้านี้ว่าชีรี Ms. Marvel นั้นเปรียบเสมือนเครื่องมือในการครอบงำจากชาติตะวันตกซึ่งในที่นี้ ก็ส่งผลกระทบต่อทั้งด้านความคิดและวิถีชีวิตของมุสลิมจากพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ในพื้นที่มอ.ปัตตานี โดยประเด็นที่เห็นได้ชัดที่สุดคือในเรื่องของกระบวนการคิด ผู้ให้สัมภาษณ์มองว่าในฐานะสื่อบันเทิงนั้นการเข้ามาของมันมีทั้งข้อดีและข้อเสีย โดยข้อดีคือการที่สื่อต่าง ๆ รวมถึงชีรี Ms. Marvel เป็นเสมือนตัวช่วยให้เราได้รับองค์ความรู้จากตะวันตก มีความเปิดกว้างมากกว่าเก่า เริ่มคำนึงถึงเรื่องสิทธิและเสรีภาพของตน ทั้งยังมีความเป็นผู้นำและกล้าแสดงออก กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นในสถานการณ์ต่าง ๆ มากขึ้น นอกจากนี้เนื้อหาของชีรี Ms. Marvel ยังส่งเสริมให้เห็นถึงความสวยงามในวัฒนธรรมของอิสลามไม่ว่าจะเป็นหลักปฏิบัติ ความเชื่อ วิถีชีวิต และประเพณีต่าง ๆ ซึ่งให้เห็นถึงความกลมกลืนในสังคมของการอยู่ร่วมกันระหว่างคนที่นับถือศาสนาและคนที่มาจากต่างศาสนา การเข้ามามีอิทธิพลของสื่อประเภทนี้นำไปสู่การปรับใช้ในชีวิตประจำวันที่ทำให้วิถีชีวิตของผู้ที่รับสารเปลี่ยนไปจากวิถีเดิมเช่นการ แต่งกาย การรับประทานอาหาร จากเดิมที่เคยปฏิบัติแบบมลายูที่ผสมผสานเข้ากับไทย แต่ปัจจุบันก็มีการรับเอาแนวทางการปฏิบัติจากชาติตะวันตกมากขึ้นคือการแต่งกายแบบตะวันตกและการรับประทานอาหารตะวันตกมากขึ้นเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ยังทำให้มีการเข้ามาของภาษาใหม่คือภาษาอังกฤษ ที่จากเดิมแล้วผู้คนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้จะใช้ภาษาหลักเป็นภาษามลายูและมีภาษาที่สองเป็นภาษาไทย แต่ด้วยเหตุที่ว่าปัจจุบันการรู้ภาษาอังกฤษจะสร้างประโยชน์ให้อย่างมากที่จะช่วยให้สามารถเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ได้มากขึ้นบางครั้งควรจึงเลือกสอนภาษาอังกฤษให้กับลูกของตนควบคู่กับภาษามลายูและภาษาไทยในตอนเด็ก ๆ ตามคำบอกกล่าวของนักศึกษา ทั้งนี้ผู้ให้สัมภาษณ์ยังมองว่าการเข้ามาของภาษาที่สามนั้นมีแนวโน้มทำให้ปัจจุบันเด็กรุ่นใหม่อาจไม่ใช้ภาษามลายูมากเท่าในอดีตแต่ก็ไม่ได้ทำให้ภาษามลายูหายไปเพราะยังมีรากฐานที่เหนียวแน่น อย่างไรก็ตามการรู้ภาษาจะถือเป็นประโยชน์แก่ตนมากกว่าไม่รู้

ในขณะเดียวกันอิทธิพลในเรื่องการความคิดที่ส่งเสริมให้คนคำนึงในเรื่องเสรีภาพของตนนั้นในสายตาของกลุ่มนักศึกษานั้นมองว่า อาจกลายเป็นดาบสองคมต่อมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ได้สอดคล้องกับเนื้อหาของชีรี Ms. Marvel ที่ผู้ให้สัมภาษณ์มองว่ายังมีข้อเสียอยู่หลายประการในการนำเสนอภาพลักษณ์ของเยาวชนมุสลิม เนื่องจากการดัดแปลงหลักคำสอนหลายอย่างเพื่อให้สามารถเข้ากันได้กับความบันเทิงของการทำชีรี ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม เช่นการฉายภาพและสร้างภาพจำใหม่ให้กับญินที่ไม่ได้เป็นไปตามการบัญญัติในคัมภีร์อัลกุรอาน หรือจะเป็นการฉายภาพด้านเดียวของอิสลามแบบเสรีเพียงมุมมองเดียวที่อาจส่งผลให้คนที่ไม่รู้เข้าใจผิดได้หรือเกิดการปรับใช้ที่ไม่เหมาะสมในหมู่ผู้ศรัทธาผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่าในบางกรณีอาจส่งผลให้เกิดการถดถอยของศีลธรรมได้อย่างเดิมทีในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้แน่นอนผู้คนจะคอยปฏิบัติตามแนวทางที่

ผู้นำศาสนาในพื้นที่(อุลามา/โต๊ะครู)ชี้แนะแต่ในปัจจุบันผู้คนเริ่มคล้อยตาม ตัวแทนหรือบุคคลต่าง ๆ ที่ถูกนำเสนอในสื่อต่าง ๆ สร้างมาตรฐานใหม่ของคำว่ามุสลิมผ่านสายตาของตะวันตกว่าสิ่งใดเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม เช่น เกิดการแต่งกายที่ไม่เหมาะสมขึ้นตามความเสรีในสังคมจนขัดกับหลักปฏิบัติเดิมของมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ในเรื่องของความเคร่งครัดในการสวมฮิญาบ หรือการสื่อให้เห็นว่าแท้จริงแล้วมุสลิมทุกคนไม่จำเป็นต้องเคร่งครัดจนเกินไปหรือยึดติดกับคำสอนแบบเก่าเพราะทุกวันนี้โลกก็พัฒนาไปอีกแบบ การปะปนชายหญิงที่อาจไม่เป็นไปตามจารีตเดิม ซึ่งอีกนัยยะหนึ่งก็ส่งผลกระทบแก่ผู้ศรัทธาที่ไม่ได้เป็นมุสลิมแบบเสรีเนื่องจากจะไม่ได้ถูกรับความเข้าใจจากสังคมรอบข้างเท่าที่ควรถูกมองว่าเคร่งครัดจนเกินเหตุไม่เป็นไปตามที่เคยเห็นผ่านสื่อ

ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยในเรื่องลักษณะพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องตามวิถีอิสลามในพื้นที่ชายแดนใต้ ที่กล่าวว่าการนำเสนอตัวตนของมุสลิมในสื่อออนไลน์และแนวความคิดการทำให้เป็นตะวันตก ลักษณะพฤติกรรมหนึ่งที่สังคมกำลังพูดถึงในโลกปัจจุบัน คือการนำเสนอตัวตนของมุสลิมในสื่อออนไลน์ โดยเฉพาะมุสลิมมะห์หรือสตรีมุสลิมที่นำเสนอตัวตนทางสื่อออนไลน์จนทำลายภาพลักษณ์ความเป็นมุสลิม อีกทั้งยังมีเรื่องของวัฒนธรรมตะวันตกที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อเพื่อเป็นการชักจูงให้มุสลิมรุ่นใหม่ คล้อยตามและถอยห่างจากศาสนา (อับดุลเลาะเจ๊ะหลง และ เกษตรชัย และหิม, 2563) ในขณะที่งานวิจัยอีกเรื่องหนึ่งกลับมองว่า Ms. Marvel ได้แสดงให้เห็นถึงความถูกต้องในการยืนหยัดต่อสู้ในสังคมที่กดทับการตอบสนองต่อการแสดงออกของหญิงสาวมุสลิม แม้ว่าเนื้อหาของมันนั้นบางอย่างจะดูซับซ้อนและคลุมเครือ แต่ภายใต้ความคลุมเครือนั้นก็กลับสะท้อนให้เห็นถึงพื้นที่จำกัดในสังคมที่หญิงสาวมุสลิมในปัจจุบันเผชิญอยู่ จากการสันนิษฐานประเด็นของโลกาภิวัตน์และการเข้ามามีอิทธิพลของชาติตะวันตก ไม่ได้เข้ามามีผลเพียงแค่ประเด็นในศาสนาอิสลาม แต่ยังเกี่ยวกับเชื้อชาติและความเท่าเทียมทางเพศ ที่ทำให้ชีวิตของหญิงสาวมุสลิมต่าง ๆ มีเจตจำนงในการพยายามเลือกชีวิตด้วยตนเองแม้ว่าต้องเผชิญกับข้อท้าทายหลากหลายภายใต้การตัดสินใจที่ถูกมองว่าเป็นทางเลือกที่เลือกเองนั้น ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าความยากง่ายในการใช้ชีวิตตามใจนึกของผู้หญิงเหล่านี้ยังคงมีข้อจำกัดที่แตกต่างกันไปตามสถานที่ต่าง ๆ ความแตกต่างดังกล่าว (Jennifer Jackson-Preece and Manmit Bhambra, 2564)

การถูกครอบงำโดยชีรียะ Ms. Marvel นั้นชวนให้ผู้วิจัยและกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์เชื่อมโยงถึงแนวคิดที่ชื่อว่า Islamization ซึ่งเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการนำองค์ความรู้ของอิสลามเข้ามาผนวกเข้ากับองค์ความรู้ในปัจจุบัน ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนของสังคมให้กลับไปสู่แนวทางของอิสลาม ซึ่งก็มีการถกเถียงกันว่าแนวคิดดังกล่าวจะนำพาอิสลามไปในทิศทางใด ในขณะที่เดียวกันภายใต้กระแสดังกล่าวที่พยายามผลักดันให้เกิดการปรับตัวเข้ากันระหว่างอิสลามและสังคมโดยรอบ ในสังคมอเมริกาก็ได้เกิดกลุ่มต่อต้านมุสลิมและการทำสงครามในอิสลามขึ้นตามการรายงานของสำนักข่าว The Momentum ในปี 2015 Ms. Marvel นั้นเป็นเสมือนภาพตัวแทนของการต่อสู้เพื่อมุสลิม เมื่อกลุ่ม “Stop Islamization in America” ตีตป้ายโฆษณาต่อต้านอิสลามในพื้นที่ต่าง ๆ ของซานฟรานซิสโก กลุ่มศิลปินสตรีทอาร์ตในเมืองจึงร่วมกันแปะภาพ Ms. Marvel ทับโฆษณาเหล่านั้น พร้อมด้วยข้อความต่อต้านการเหยียดเชื้อชาติและต้าน Islamophobia ที่กลายเป็นการต่อสู้ที่ทรงอิทธิพลครั้งหนึ่งของอเมริกาในปีนั้น

แต่ทั้งนี้การที่จะชี้ชัดว่า ซีรี่ย์ Ms. Marvel นั้นดัดแปลงจารีตและคุณงามความดีเดิมของศาสนาอิสลามไปมากน้อยแค่ไหนนั้นก็อาจสามารถบ่งชี้ได้เนื่องจากผู้ให้สัมภาษณ์มองว่าการจะย้อนไปถึงวิถีเดิมของอิสลามนั้นในที่นี้คงไม่มีใครสามารถให้คำตอบได้ว่าแท้จริงแล้วเป็นเช่นไรเพราะในทุก ๆ กลุ่มของผู้ศรัทธาที่ต่างมองว่าหลักปฏิบัติของตนนั้นถูกต้องที่สุด การที่จะไปชี้ให้เห็นว่าแบบไหนถูกแบบไหนผิดก็คงเปรียบเทียบกับยากเนื่องจากในปัจจุบันศาสนานั้นได้ถูกเข้ากับจารีตและวัฒนธรรมเดิมของคนในพื้นที่ต่าง ๆ สังเกตได้จากในซีรี่ย์ที่พยายามเน้นย้ำให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของตัวละครในการเป็นผู้หญิงมุสลิมชนกลุ่มน้อยในสังคมเสรีแบบอเมริกาแต่ก็มีกลิ่นอายความเป็นอินเดียและปากีสถานอยู่ในตัวไม่ต่างจากมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดฯที่มีการผสมผสานในตัวตนของตัวเองเช่นเดียวกัน ทั้งนี้การนำเสนอเนื้อหาในซีรี่ย์ Ms. Marvel ตามมุมมองของกลุ่มนักศึกษามองว่าสามารถทำให้เกิดความเข้าใจกันในสังคมสามจังหวัดชายแดนใต้มากกว่าเก่าได้หากประชาชนต่างศาสนิกที่มีความหวาดระแวงและแบ่งฝักแบ่งฝ่ายกันได้รับชมและเห็นว่าแท้จริงแล้วอิสลามนั้นไม่ได้เลวร้ายและชอบใช้ความรุนแรงไปหมดทุกฝ่ายการจะดีหรือไม่ดีนั้นล้วนขึ้นอยู่กับปัจเจก

ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยชิ้นนี้ได้ศึกษาถึงการรับรู้และมุมมองของกลุ่มนักศึกษามุสลิมชายแดนใต้ในพื้นที่มอ.ปัตตานีต่อซีรี่ย์ Ms. Marvel ซึ่งด้วยระยะเวลาในการทำวิจัยนั้นมีอย่างจำกัด งานวิจัยชิ้นนี้จึงสามารถสะท้อนตัวตนและบทบาทของ Ms. Marvel ได้ไม่ครอบคลุม การศึกษาเพิ่มเติมในมุมมองดังกล่าวและสร้างการรับรู้เพิ่มเติมให้กลุ่มตัวอย่างจะสามารถสร้างมิติการวิเคราะห์ให้งานวิจัยได้มากขึ้น ทั้งนี้การปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมกลุ่มตัวอย่างให้เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญมากขึ้นและไม่ใช่นักศึกษาก็จะสามารถช่วยให้งานวิจัยสมบูรณ์ยิ่งขึ้นได้ อีกประการหนึ่งคือการเชื่อมโยงและเปรียบเทียบกับงานวิจัยที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันเพื่อที่จะได้สามารถถ่ายทอดเนื้อหาได้ดีและน่าเชื่อถือมากขึ้นพอที่จะนำมาเป็นข้อมูลประกอบสำหรับการวางนโยบายของรัฐต่อการรับมือชนกลุ่มน้อยหรือเป็นการชี้แนะถึงคนทำสื่อในการนำเสนอภาพลักษณ์ของชาวมุสลิมในพื้นที่ต่าง ๆ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- ฐณยศ โลพัฒนานนท์, et al. *มองภาพยนตร์ในมิติความมั่นคงใหม่*. 9 Dec. 2020, so01.tci-thaijo.org/index.php/dpuca/article/view/245039/165748.
- นิภาพรรณ เจนสันติกุล. (2556). สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ความเป็นสถาบันและการกระทำภายใต้ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, ปีที่ 27 ฉบับที่ 84 (ต.ค.-ธ.ค. 2556) หน้า 77-90.
- นิอัลดุลรากิบ บินนิฮัสซัน. *ปัตตานี กับโลกมลายูและตำนานปาตานี (Hikayat Patani)*. 2008, peaceresourcecollaborative.org/deep-south/history/pataniandmelayuworl.
- พรพันธุ์ เหมคุณาศัย. “เรียนรู้และเข้าใจคนมลายูมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้จากวรรณกรรมไทยร่วมสมัย (พ.ศ.2516-2552).” *Humanities and Social Sciences*, so01.tci-thaijo.org/index.php/HUSO/article/view/32267/27556.
- สุกัลยา คงประดิษฐ์. (2564). แนวทางการนำเสนอข่าวการก่อการร้ายในต่างประเทศสำหรับ สื่อมวลชนไทย. *วารสารนิเทศศาสตร์*, ปีที่39 ฉบับที่ 3 (ก.ย.-ธ.ค. 2564) หน้า73-93, <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jcomm/article/download/248189/171041>
- สุวิมล พิชญไพบูลย์. (2561). วิถีมุสลิมกับความผูกพันต่อหลักศาสนาอิสลามและการบังคับใช้กฎหมายอิสลาม : ชุมชนสวนหลวง 1. *Muslim Way of Life and Relationship to the Islamic Principles and Islamic Law Enforcement: Case Study of Suanluang 1 Community*. <http://www.graduate.ubru.ac.th/ubru-journal/assets/onlinefile/1548061591.pdf>
- อับลเลาะ เจ๊ะหลง, และ เกษตรชัย และหีม. *ลักษณะพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยง ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้*. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, 25 June 2020, so04.tci-thaijo.org/index.php/ynu_human/article/view/243825/165769.
- อาดิซีน หนิเร. *ทัศนคติของกลุ่มคนรุ่นใหม่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีต่อปัญหาความไม่สงบที่เกิดขึ้นในพื้นที่*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2017/TU_2017_5903011038_7609_6923.pdf.
- อภิญา ดิสสะมาน. *นโยบายชาตินิยมและนโยบายการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมที่มีต่อชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนใต้ยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง: ผลกระทบจากอดีตสู่ปัจจุบัน*. 21 July 2015.

อ้อมใจ วงษ์มณฑา. (2556). อิสลาม-สื่อ-ความรุนแรง : ปฏิสัมพันธ์บนเส้นทางการสร้างภาพลักษณ์ความรุนแรง.มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/rusamelae/article/view/62909/51690>

ภาษาอังกฤษ

Damrongphun Jaihowe and Cholthira Satyawadhna. National Security and Neo-Colonialism The Case of Farmland Management in Thailand.2012. <http://fs.libarts.psu.ac.th/research/conference/proceedings-4/4/007-National%20Security%20and%20Neo-Colonialism.pdf> .

Jesada Buaban. *Islamophobia as Represented by Thai Buddhist Organizations*. Journal of Social Sciences Faculty of Political Science Vol.50 No.2 (2020): 125 - 147 Chulalongkorn University <http://www.library.polsci.chula.ac.th/journal2>

Jackson-Preece, Jennifer, and Manmit Bhambra. *MS. MARVEL AND THE REPRESENTATION OF YOUNG MUSLIM WOMEN*. LSE Middle East Centre Paper Series, 28 Oct. 2022. http://eprints.lse.ac.uk/110724/2/In_Between_Identities_and_Cultures.pdf

“MS. MARVEL AS a REPRESENTATION OF THE STRUGGLE FOR AMERICAN IDENTITY.” *Rubikon : Journal of Transnational American Studies*, vol. 3, no. 1, July 2019, p. 10. <https://doi.org/10.22146/rubikon.v3i1.44368>

สมศักดิ์ เจียมธีรสกุลกับ รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์

บทคัดย่อ

ปราน จินตะเวช¹

บทความนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดและแนวการวิเคราะห์รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไทย (พ.ศ. 2411-2475) ของสมศักดิ์ เจียมธีรสกุล โดยมีเป้าหมายหลักคือการทบทวนงานเขียน การถอดบันทึกเสียง จากงานสัมภาษณ์และการบรรยายสอน หรือ บันทึกเสียงแนวคิดและการวิเคราะห์ ของสมศักดิ์ เจียมธีรสกุล ที่เกี่ยวข้องกับรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไทย ผู้เขียนพบว่างานส่วนใหญ่ของสมศักดิ์ เจียมธีรสกุลนั้นไม่ได้เป็นการ ศึกษาลักษณะของรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์โดยตรง แต่เป็นความพยายามทำความเข้าใจลักษณะบางประการ ของรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่ส่งผลต่อภาวะทางการเมืองและสถานะของสถาบันกษัตริย์ในช่วง พ.ศ. 2549-2559 ในที่นี้ผู้เขียนพบว่า มีอยู่ 3 ประเด็นด้วยกันคือ 1. extra economic coercion หรือ การกดขี่ด้วยเหตุผล ที่นอกเหนือจากเรื่องเศรษฐกิจ ในแบบของกลุ่ม Political Marxist 2. การตั้งคำถามต่อบทบาทของชนชั้นกลาง ที่ไม่ได้มีบทบาทนำในการเรียกร้องการเปลี่ยนทางการเมือง ทั้งในลักษณะของกลุ่ม Marxist และกลุ่มทฤษฎี Modernization แต่กลับเป็นกลุ่มคนที่สนับสนุนให้ธำรงรักษาภาวะทางการเมืองที่ไม่เป็นประชาธิปไตย 3. กฎ มณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบสันตติวงศ์ ที่กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญไทยและอำนาจของฝ่ายรัฐสภา ก็มิสามารถเปลี่ยนแปลงได้

คำสำคัญ: รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไทยกับการเมืองไทยยุค พ.ศ. 2549-2559, extra economic coercion, บทบาทของชนชั้นกลางไทยในการเรียกร้องประชาธิปไตย, กฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบสันตติวงศ์

Received: 9 October 2023 Revised: 30 November 2023 Accepted: 14 December 2023

¹ ดร., สำนักการระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 239 ถ.ห้วยแก้ว ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50200, อีเมล: pran.jin@cmu.ac.th

Somsak Jeamteerasakul and Thai Absolutist State

Abstract

*Pran Jintrawet*²

This article aims to study Somsak Jeamteerasakul's concepts and analytical frameworks on Thai absolutist state (1868-1932). In doing so, this article mainly reviews Somsak's writings, recorded seminar and lecture, and recorded of his comments on Thai absolutist state in different occasions. The author finds out that even though most of Somsak's works might not directly relate or deliberate on characters of Thai absolutist state per se. But his studies reveal attempts to comprehend some specific absolutist characters that remain relevant to the current Thai politics and the status of the monarchy especially during 2006-2016. Regarding the relevant characters, the author will point out 3 aspects 1. Extra economic coercion along the line of the so-called Political Marxist 2. Somsak's relentless attempts to question and understand why Thai middle class fail to have leading roles in the calls for democracy along the arguments of Marxist and Modernization theory. Instead they have been prominent in buttressing the "undemocratic" character in Thai political landscape. 3. The Palace Law on Succession, which has become the integral part of Thai constitutions and the prerogative that Thai parliament could not amend or alter.

Keywords: Thai Absolutist State (1868-1932) and Thai Politics During 2006-2016, extra economic coercion, Roles of Thai middle class in the calls for democracy, Palace Law on Succession.

Received: 9 October 2023 Revised: 30 November 2023 Accepted: 14 December 2023

² PH.D., School of International Affairs, Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University 239, Huay Kaew Road, Muang District, Chiang Mai Thailand, 50200, E-mail: pran.jin@cmu.ac.th

บทนำ

หลังการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 สมศักดิ์ เจียมธีรสกุลถือได้ว่าเป็นหนึ่งในนักวิชาการที่เป็นที่รู้จัก ทั้งในวงการวิชาการและในหมู่สาธารณชนทั่วไป โดยมียอดผู้ติดตามในสื่อสังคมออนไลน์เฟซบุ๊กที่ใช้ชื่อว่า Somsak Jeamteerasakul ที่ 886,530 คน (facebook.somsakjeam) ถึงขั้นได้รับการขนานนามว่าเป็นหนึ่งในสาม “ประกาศปัญญาชนไทยร่วมสมัย” ร่วมกับเกษียร เตชะพีระและธงชัย วินิจจะกูล (ศุภมิตรและสมบัติ, 2554) ทั้งยังมีภาพลักษณ์เป็นนักประวัติศาสตร์แนววิพากษ์ที่ได้เถียงได้ด้วยยาก นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2540 เป็นต้นมา (ธนภาฯ 2564, น.255) นอกจากนี้ สมศักดิ์ได้แสดงทักษะและวิพากษ์วิจารณ์ในแง่ประวัติศาสตร์การเมืองไทยและการเมืองไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์กับการเมืองไทย ผ่านงานเขียน การวิพากษ์วิจารณ์งานวิชาการ และบนสื่อสังคมออนไลน์ เช่น The Communist Movement in Thailand (Somsak, 1991) ผลงานวิทยานิพนธ์ชุดปฏิบัติการสังคมนิยมจากศักดินาสู่ทุนนิยม (สมศักดิ์, 2525) บทความวิพากษ์วิจารณ์การเปลี่ยนผ่านทางสังคมของสังคมไทย ประวัติศาสตร์ที่เพิ่งสร้าง (สมศักดิ์, 2544) ซึ่งเป็นผลงานรวมบทความเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การเมืองหลังการปฏิวัติ 2475 หรือ ในหลวงอานันท์ขึ้นครองราชย์ตามลำดับขั้นของกฎหมายหรือเพราะปรีดีสนับสนุน? (สมศักดิ์, 2549) เป็นต้น อย่างไรก็ตาม งานวิชาการที่ศึกษาและอภิปรายถึงกรอบการวิเคราะห์ทางวิชาการของสมศักดิ์นั้น ยังมีจำนวนจำกัดมาก เท่าที่พบคืองานของศุภมิตรและสมบัติ (2554) และวันพัฒน์ (2565) น่าจะเนื่องมาจากงานเขียนที่มีจำกัดของสมศักดิ์เองด้วย บทความชิ้นนี้จึงมุ่งศึกษาแนวคิดและแนวทางการวิเคราะห์ของสมศักดิ์ โดยผู้เขียนได้เลือกประเด็นกรอบการวิเคราะห์รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไทยของสมศักดิ์มาในที่นี้ เนื่องจากเป็นรากฐานสำคัญในกรอบการวิเคราะห์การเมืองไทยในปัจจุบันของสมศักดิ์ ซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดต่อไป และเป็นทางเลือกหนึ่งในการทำความเข้าใจการเมืองไทย

แม้ว่าสมศักดิ์จะมีผลงานจำนวนมากเกี่ยวกับการเมืองไทยสมัยใหม่ (นับตั้งแต่การปฏิวัติ 2475 เป็นต้นมา) แต่บทความนี้ชี้ว่าสมศักดิ์ได้เสนอแนวคิดและแนวทางการวิเคราะห์เกี่ยวกับรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไทยเช่นกัน แม้จะไม่ได้เป็นการเขียนถึงช่วงเวลานั้นโดยตรง หากเปรียบเทียบกับนักวิชาการท่านอื่น เช่น สมเกียรติ วันทะนะ (2533) ที่เสนอว่ารัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไทยเป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่พระมหากษัตริย์ไทยสามารถรวบรวมอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจจากกลุ่มขุนนางได้สำเร็จ โดยกระบวนการนี้เริ่มขึ้นราว ๆ พ.ศ. 2420 ธงชัย วินิจจะกูล (2554) ที่เสนอว่าแม้ว่าการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์จะสิ้นสุดไปแล้วจากการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 แต่มรดกเชิงอุดมการณ์และโครงสร้างการปกครองของรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไม่ได้ถูกทำลายและสิ้นสุดไปพร้อมกับการปฏิวัติ ทั้งยังส่งผลต่อการเมืองไทยในปัจจุบัน ไชยันต์ รัชชกุล (1994) ที่ศึกษาการเกิดขึ้นของรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไทยผ่านกรอบทฤษฎีภาวะพึ่งพิง (Dependency) ว่าเกิดขึ้นจากการที่ชนชั้นนำไทยแปรผันเศรษฐกิจของไทยให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายทุนนิยมโลกและชุดวิธีทรัพยากรจากพื้นที่ต่าง ๆ ของไทย หรือที่เรียกว่าอาณานิคมภายใน (Internal Colonization) กุลลดา เกษบุญชู มีต์ (2004) ที่ชี้ว่ารัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไทยเกิดขึ้นจากการรวมศูนย์อำนาจทางการเมืองคลังของรัชกาลที่ 5 และพระเจ้านั่งยาเธอ

ทั้งหลาย จากนั้นก็แปรผันเศรษฐกิจของสยามให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายทุนนิยมโลกที่มีศูนย์กลางอยู่ ณ กรุงลอนดอน นครหลวงของอังกฤษ มหาอำนาจของโลกในขณะนั้น แต่รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไทยกลับพบจุดจบจากกลไกรราชการสมัยใหม่ที่มีขึ้นเพื่อรองรับรัฐอย่างใหม่นี้ ความต้องการข้าราชการจำนวนมาก ส่งผลให้เกิดสามัญชนข้าราชการที่กลายมาเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์เสียเอง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนพบว่าแนวคิดของสมศักดิ์เกี่ยวกับรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้นปรากฏอยู่ในการแสดงความเห็นบทความ หรือการสัมมนาต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานสัมมนา 2 ครั้ง คือในปี พ.ศ. 2553 และ พ.ศ. 2556 แม้จะมีลักษณะการเผยแพร่ที่กระจัดกระจาย แต่ผู้เขียนมองว่าสมศักดิ์มีแนวทางการวิเคราะห์ที่คงเส้นคงวาและเป็นระบบ ทั้งยังมีความแตกต่างจากงานของนักวิชาการไทยคนอื่น ๆ ที่กล่าวถึงในช่วงต้น คือได้รับอิทธิพลจากกรอบ Political Marxist อย่างมาก นอกจากการวิเคราะห์รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์แล้ว สมศักดิ์ยังมีมุมมองต่อ “ระบอบฟิไทย” ซึ่งในกรอบการวิเคราะห์แบบมาร์กซิสต์นั้น เป็นตัวแสดงที่มีความสำคัญต่อการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองอย่างมาก โดยจะกล่าวถึงในรายละเอียดในส่วนถัดไป

ส่วนงานเขียนนั้น ผู้เขียนจะพิจารณาบทความเรื่องในหลวงอานันท์ขึ้นครองราชย์ตามลำดับชั้นของกฎหมายเทียรบาลหรือเพราะปริตีสันตติวงศ์ (2549) เนื่องจากบทความนี้ศึกษากฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของกฎหมายเทียรบาลว่าด้วยการสืบสันตติวงศ์ พ.ศ. 2467 ซึ่งมีขึ้นตั้งแต่สมัยรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไทย เรื่อยมาจนถึงการครองราชย์ของพระบาทสมเด็จพระอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8 เป็นกฎหมายที่กำกับการสืบสันตติวงศ์นับจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญของไทยตั้งแต่การปฏิวัติ พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ก็ระบุให้กฎหมายเทียรบาลฯ นี้เป็นกฎหมายหลักว่าด้วยการสืบสันตติวงศ์ตราจนถึงปัจจุบัน รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2534 เป็นต้นมา ยังจำกัดอำนาจของรัฐสภาในการรับรองรัชทายาทให้เหลือเพียงการรับทราบเท่านั้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น บทความชิ้นนี้จึงต้องการจะชี้ให้เห็นว่าสมศักดิ์ เจียมธีรสกุล มีข้อเสนอและแนวทางการวิเคราะห์ที่เป็นระบบในการทำความเข้าใจรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไทย ซึ่งมีแนวทางแตกต่างจากงานของนักวิชาการท่านอื่นที่ได้ศึกษาประเด็นนี้ และมีความสอดคล้องกับข้อเสนออื่น ๆ ในการศึกษาอื่น ๆ ของสมศักดิ์ เช่น Mass Monarchy และกฎหมายเทียรบาลฯ นอกจากนี้ กรอบวิเคราะห์ของสมศักดิ์ยังเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยให้เข้าใจภาวะการเมืองไทยในช่วง พ.ศ. 2549-2559 หรือแม้จนถึงปัจจุบัน ทั้งยังสามารถนำมาใช้ศึกษาเปรียบเทียบกรอบการวิเคราะห์การเมืองไทยและระบอบฟิไทยที่เคยมีมาก่อนหน้านี้แล้ว เช่น ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2524) นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2555) และ ปวงชน อุณจะนำ (2565) เป็นต้น เนื่องจากมีข้อเสนอที่ใกล้เคียงกันแต่มีกรอบการวิเคราะห์ที่แตกต่างกันออกไป

บทความนี้พบว่าการศึกษาและแนวทางวิเคราะห์รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไทยในมุมมองของสมศักดิ์เท่าที่พบนั้น มิได้เป็นการศึกษารัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์โดยตรง แต่เป็นความพยายามทำความเข้าใจลักษณะบางประการของรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่ยังส่งผลกระทบต่อรูปแบบทางการเมืองของไทย ตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2530 จนถึงช่วงปลายรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระภูมิพลอดุลยเดช ผู้เขียนเห็นว่ามุมมองเหล่านี้ยังมีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อเสนอที่สำคัญของสมศักดิ์อย่าง Mass Monarchy (สมศักดิ์, 2556) เช่นกัน

ส่วนสุดท้ายของบทความนี้จะกล่าวโดยย่อว่าแนวทางการวิเคราะห์รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของสมศักดิ์นั้นสามารถนำมาต่อยอดเป็นประเด็นการศึกษาและวิจัยในอนาคตได้อย่างไรบ้าง

การขูดรีดด้วยเหตุผลนอกเหนือจากเรื่องเศรษฐกิจ (Extra Economic Coercion)

ประเด็นแรกที่บทความนี้จะกล่าวถึง คือการขูดรีดนอกเหนือจากเรื่องเศรษฐกิจ (Extra Economic Coercion) ผู้เขียนเริ่มด้วยประเด็นนี้ เนื่องจาก ผู้เขียนมองว่าความสนใจและคำถามหลักที่สมศักดิ์มักชวนให้นักวิชาการและสาธารณชนคิดและหาคำตอบเสมอ นั่นคือ จะเข้าใจสถานะและสถานะของสถาบันกษัตริย์ไทยในยุคทุนนิยมได้อย่างไร กล่าวคือ ปฏิเสธไม่ได้ว่าเศรษฐกิจของไทยนับตั้งแต่การลงนามสนธิสัญญาเบาว์ริง ในปี พ.ศ. 2398 (หากมองตามกรอบมาร์กซิสต์) นั้นมีลักษณะการผลิตแบบทุนนิยม มีการผูกขาดขูดรีดของกลุ่มทุนใหญ่ มีชนชั้นกลางที่น่าจะเป็นแกนนำเรียกร้องการกระจายอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจ แต่สถานะของสถาบันกษัตริย์นั้นยังมีสถานะพิเศษเช่นเดียวกับยุคก่อนทุนนิยม หรือ ศักดินา ทั้งยังมีอำนาจพิเศษหลายประการ ซึ่งได้รับการรับรองจากรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ ชนชั้นกลางไทยส่วนใหญ่เองก็มิได้มีปัญหากับสถานะเช่นนี้ ซึ่งสมศักดิ์มองว่าสถานะนี้เป็นแกนกลางของปัญหาการเมืองไทยที่แท้จริง ที่จะต้องแก้ไขให้ได้ ก่อนที่จะคลี่คลายปัญหาหรือประเด็นอื่นของการเมืองไทย

ต่อคำถามนี้ ผู้เขียนมองว่าสมศักดิ์พยายามหาคำตอบและเข้าใจสถานะนี้ได้ผ่านกรอบการศึกษาบางประการของกลุ่ม Political Marxist ในส่วนที่เน้นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างผู้กดขี่และผู้ถูกกดขี่ตามข้อเสนอของคาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) ว่ามีเหตุผลใดที่ใช้ในการกดขี่ขูดรีด กล่าวคือมีเหตุผลทางเศรษฐกิจและเหตุผลที่นอกเหนือจากเศรษฐกิจ โดยสมศักดิ์ได้กล่าวอยู่ในโอกาสหนึ่งว่าตนได้พิจารณาประเด็นทางการเมืองแยกกับประเด็นทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องชนชั้น ทุนนิยมเก่า หรือ ทุนนิยมใหม่ เพราะสมศักดิ์มองว่าแกนกลางปัญหาของการเมืองไทยในช่วงทศวรรษที่ 2550 เรื่อยมานั้นคือประเด็นทางการเมือง หรือที่สมศักดิ์เรียกว่าเป็น Gordian Knot (ปมเงื่อน) (ฟ้าเดียวกัน, 2553, น. 198) มุมมองเช่นนี้มีลักษณะใกล้เคียงกับแนวคิด Relative Autonomy ของหลุยส์ อัลธุสแซร์ (Louis Althusser) นักวิชาการสายมาร์กซิสต์ชาวฝรั่งเศส ที่มองว่าสามารถแยกพิจารณาเหตุผลทางการเมืองและเหตุผลทางเศรษฐกิจได้ แต่ไม่ได้หมายความว่าเหตุผลสองอย่างนี้ไม่เกี่ยวพันกัน (ฟ้าเดียวกัน, 2553, น. 197) เพียงแต่ว่าเหตุผลทางเศรษฐกิจหรือโครงสร้างส่วนล่างนั้น อาจจะไม่ใช้ตัวกำหนดโครงสร้างส่วนบนอย่างเดียว แต่มีลักษณะปฏิสัมพันธ์กัน

นอกจากกรอบคิดเรื่อง Relative Autonomy แล้วยังมีกรอบคิดของเพอร์รี แอนเดอร์สัน (Perry Anderson) ที่ศึกษาการเปลี่ยนผ่านสู่รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในยุโรป แม้ว่าแอนเดอร์สันจะให้ความสนใจกับเหตุผลการกดขี่ทางการเมือง ว่าเป็นจุดสนใจของการศึกษา แทนที่จะสนใจแต่เหตุผลการกดขี่ทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว โดยแอนเดอร์สันให้ความสำคัญกับสิ่งที่เรียกว่า Extra Economic Sanctions คือการขูดรีดแรงงานส่วนเกินด้วยเหตุผลที่ไม่ใช่เศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นเหตุผลทางด้านสายสัมพันธ์ทางสายเลือด ทางด้านศาสนาหรือทางวัฒนธรรม ที่กรอบแนวคิดมาร์กซิสต์เรียกว่า โครงสร้างส่วนบน (Superstructure) เช่น การขอให้งานมาช่วยงานโดยการอ้าบอุ้ม การอ้าบอุ้มคุณที่เคยมีต่อกันมาแต่เดิม หรือกรณีที่สมศักดิ์มักตั้งคำถามคือการจัดงานพระราชพิธีต่าง ๆ โดยใช้งบประมาณของรัฐบาล (ฟ้าเดียวกัน, 2553, น. 200)

การขูดรีดเช่นนี้เป็นลักษณะของสังคมก่อนทุนนิยมในมุมมองของมาร์กซิสต์แบบเดิม (Orthodox Marxist) เนื่องจากผู้ผลิตหรือผู้ถูกกดขี่นั้นยังเข้าถึงที่ดิน ซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตได้ ต่างจากการขูดรีดแบบทุนนิยมที่วางอยู่บนเหตุผลทางเศรษฐกิจอย่างเดียว ผ่านการทำสัญญาจ้าง (Contract) หรือ เป็นการยื่นหมยิ่นแผน นายจ้างว่าจ้างแรงงานให้ออกแรงงานทำสิ่งต่าง ๆ ตามที่สัญญากันเอาไว้และให้ค่าตอบแทนเมื่อชิ้นงานเสร็จตามที่ตกลงกัน ไม่จำเป็นต้องปิดบังการขูดรีดหรืออำพรางด้วยเหตุผลที่ไม่ใช่เศรษฐกิจ

แอนเดอร์สันมองว่าลักษณะการขูดรีดแบบก่อนทุนนิยมนี้ยังสืบเนื่องต่อมาในยุโรป ทั้งในแง่วัฒนธรรมการเมือง หรือองค์กรที่เป็นส่วนหนึ่งของรัฐ เช่น องค์กรทางศาสนา (Anderson, 1974, p. 403) ซึ่งสมศักดิ์ก็ได้กล่าวถึง การขูดรีดด้วยเหตุผลนอกเหนือจากเศรษฐกิจเอาไว้อย่างชัดเจน ทั้งยังกล่าวถึงสถานะพิเศษของสถาบันกษัตริย์โดยสมศักดิ์มองว่าสถาบันกษัตริย์เป็นองค์กรที่เป็นส่วนหนึ่งของรัฐ มีลักษณะพิเศษที่สมาชิกขององค์กรนี้ได้มาโดยชาติกำเนิดและดำรงอยู่ถาวรตลอดชีวิต (ฟ้าเดียวกันปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม-กันยายน, 2553, น. 201) ทั้งยังมีกฎเกณฑ์บางอย่างที่พิเศษไม่ครอบคลุม (uniform) กับคนไทยอื่น ๆ เช่น กฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบสันตติวงศ์ ซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะแต่เชื้อพระวงศ์เท่านั้น และตั้งแต่วรรณานุกรม ฉบับพ.ศ. 2534 เป็นต้นมารัฐสภามีอำนาจแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงกฎมณเฑียรบาลนี้ได้เลย

หากจะย้อนกลับไปคำถามที่ว่า จะเข้าใจสถานะและอำนาจของสถาบันกษัตริย์ไทยในยุคทุนนิยมได้อย่างไร จากบทความและการถอดบทที่เสี่ยงข้างต้น พอจะสรุปได้ว่าสมศักดิ์พยายามหาคำตอบผ่านกรอบคิดแบบ Political Marxist เพื่อเข้าใจถึงที่มาของสภาวะดังกล่าว ซึ่งเป็นปัญหาแกนกลางของการเมืองไทย หรือ ปัญหาเรื่องสถานะของสถาบันกษัตริย์ในยุคทุนนิยมแต่ยังมีลักษณะแบบก่อนทุนนิยมอยู่ รอยต่อสำคัญของการเปลี่ยนผ่านจากศักดินาเข้าสู่ทุนนิมนั้น ก็คือสมัยรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (พ.ศ. 2411-2475) ซึ่งแม้สมศักดิ์จะไม่ได้กล่าวออกมาโดยตรง แต่นักวิชาการจำนวนมากก็เห็นตรงกันว่า เป็นช่วงเวลาของการเปลี่ยนผ่านที่เชื้อพระวงศ์มีบทบาทนำในการเปลี่ยนผ่านสู่รัฐสมัยใหม่และยังคงรักษาลักษณะพิเศษ หรือ เหตุผลการกดขี่ที่นอกเหนือจากเหตุผลทางเศรษฐกิจแบบก่อนทุนนิยมเอาไว้³

ส่วนสาเหตุที่สมศักดิ์มีแนววิเคราะห์แบบนี้ นั้น ตัวเขาเองก็ไม่ได้กล่าวเอาไว้โดยตรง แต่เป็นไปได้ว่าในบริบทช่วงหลัง 14 ตุลาคม 2516 นั้น มีแนวทางวิเคราะห์สังคมไทยที่ได้รับการยอมรับในวงกว้างอยู่ 2 แนวทางด้วยกัน คือ แบบอนุรักษนิยม หรือ ที่ธงชัย วินิจจะกูลเรียกในภายหลังว่าแบบ “ราชาชาตินิยม” กับแบบมาร์ก

³ นักวิชาการที่ศึกษาช่วงเปลี่ยนผ่านนี้ เช่น ธงชัย วินิจจะกูล (2554), Loos (2006), Pelleggi (2002) เป็นต้น แม้ว่านักวิชาการเหล่านี้จะไม่ได้ศึกษาผ่านกรอบคิดของ Political Marxist แต่ก็มีจุดร่วมกันคือมองว่าสถาบันหลักอย่างสถาบันกษัตริย์ถูกท้าทายในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ก็จริงและจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างการเมืองและเศรษฐกิจของรัฐ แต่ขณะเดียวกันก็ยังสามารถรักษาอำนาจและธรรมเนียมประเพณีบางอย่างเอาไว้ได้ในกระบวนการเดียวกัน หรือ ในประเด็นการหลงเหลือรูปแบบของสังคมก่อนทุนนิมนั้น นักวิชาการอย่างเกษียร เตชะพีระ (2022) ที่เสนอเรื่องสาธารณรัฐจำลองกับเสมือนสมบูรณาญาสิทธิ ที่กล่าวถึงพระราชอำนาจที่เพิ่มขึ้น แต่ก็มีใช้อย่างระบอบราชาธิปไตย เพื่อพยายามทำความเข้าใจการเมืองไทยหลังการปราบชุมนุมเสื้อแดง พ.ศ. 2553 รวมถึงคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญหลายครั้ง ซึ่งข้อเสนอบางส่วนมีความใกล้เคียงกับสมศักดิ์ในบางประการ

ซิสต์ได้รับความนิยมอย่างมากในหมู่นักวิชาการไทย (ชนภาพ 2564, น. 255-256) โดยเฉพาะของกลุ่มนักวิชาการที่เรียกกันว่า “ฉัตรทิพย์และคณะ” ซึ่งได้รับความนิยมอย่างมากในช่วง 2522-2523 และเป็นช่วงที่สมศักดิ์กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรีอยู่ หลังถูกปล่อยตัว นอกจากนี้ในบทความ “สังคมไทยจากศักดินาสู่ทุนนิยม” สมศักดิ์เองได้เขียนในส่วนเกริ่นของบทความกล่าวถึงวิวาทะระหว่างมัวร์ (Maurice Dobb) และพอล สวีซี (Paul Sweezy) ซึ่งเป็นนักวิชาการที่ใช้กรอบมาร์กซิสต์ทั้งคู่ เรื่องการเปลี่ยนผ่านจากสังคมศักดินาสู่ทุนนิยม (สมศักดิ์ 2525, น. 129) โดยวิวาทะนี้เป็นรากฐานของกลุ่ม Political Marxist อีกต่อหนึ่งด้วย

กรอบคิดนี้จะเป็นจุดเริ่มต้นสู่แนวทางการวิเคราะห์รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของไทยที่ส่งผลต่อการเมืองในปัจจุบัน ซึ่งประเด็นที่สมศักดิ์ให้ความสนใจและมักจะตั้งคำถามอยู่เสมอ คือ บทบาททางการเมืองของชนชั้นกลางไทย ที่ต้องย้อนไปถึงการกำหนดของระบอบทุนไทย

ชนชั้นกลางหรือระบอบทุนไทย

นอกจากคำถามเรื่องสถานะและอำนาจพิเศษของสถาบันกษัตริย์ต่อการเมืองไทยแล้วนั้น อีกประเด็นที่สมศักดิ์มักจะกล่าวถึงควบคู่กันไปด้วย นั่นคือบทบาทของชนชั้นกลางหรือระบอบทุนไทย ที่สมศักดิ์มองว่านายทุนระบอบทุน และชนชั้นกลางไทยมีลักษณะที่ไม่ขัดแย้งกับอำนาจพิเศษของสถาบันกษัตริย์ เหตุใดชนชั้นกลางไทยจึงพอใจต่อสถานะเช่นนี้ ซึ่งการพิจารณาอย่างมาร์กซิสต์แบบเดิมนั้น ไม่สามารถเข้าใจภาวะเช่นนี้ได้เลย เนื่องจากระบอบทุนและนายทุนคือกลุ่มคนที่ควรจะต้องมีบทบาทสำคัญในการทำทลายอำนาจของศักดินาและสถาปนาระบอบการปกครองของชนชั้นนายทุนขึ้นในที่สุด ดังที่เป็นในยุโรป

ต่อคำถามนี้ สำหรับสมศักดิ์แล้วมองว่าต้องย้อนไปไกลกว่ามรดกรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์อย่างที่ธงชัย วินิจจะกูลเสนอ (2554) แต่ให้ย้อนไปพิจารณายุคก่อนหน้านั้นอย่างสมัยอยุธยา ซึ่งสมศักดิ์มองว่า ศักดินาไทยต่างจากแบบยุโรปอย่างสำคัญ กล่าวคือศักดินายุโรปมีการแบ่งที่ดินให้เหล่าขุนนาง ทั้งยังมีการคานอำนาจต่อรองกันระหว่างกษัตริย์และขุนนาง หรือมีลักษณะต่างตอบแทนกัน (Reciprocal) ทั้งยังเกิดการเปลี่ยนแปลงได้หากกษัตริย์เกิดผิดสัญญาหรือขัดตกลงกับเหล่าขุนนาง ความเปลี่ยนแปลงในยุโรปบางแห่ง ยังทำให้ระบอบกษัตริย์สิ้นสุดลงไปด้วย ในขณะที่ศักดินาในไทยนั้น กษัตริย์มีอำนาจครอบคลุมมากกว่า มีลักษณะเป็นการสั่งการแนวดิ่ง (Vertical) มากกว่าแบบต่างตอบแทนอย่างยุโรป นอกจากนี้ ในทางหลักการแล้วผืนดินทั้งหมดของอาณาจักรถือเป็นอภิสถิของกษัตริย์แต่เพียงผู้เดียว จึงไม่มีระบบกรรมสิทธิ์ที่ดินส่วนตัว (Private Property in Land) ทำให้ขุนนางไม่มีอำนาจต่อรองเช่นยุโรป ลักษณะเช่นนี้จึงทำให้เข้าใจได้ว่านายทุนและระบอบทุนไทยจึงมีลักษณะไม่ขัดแย้งกับกษัตริย์ เนื่องจากลักษณะการสั่งการในแนวดิ่งที่เป็นมาแต่เดิม (2556) เมื่อเศรษฐกิจแบบทุนนิยมลงหลักปักฐานในไทย ซึ่งเจ้านายและขุนนางมีส่วนในการผลักดันความเปลี่ยนแปลงและได้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากความเปลี่ยนแปลงนี้ จึงไม่แปลกนักที่ระบอบทุนทั้งจีนและไทย รวมถึงชนชั้นกลางไทยส่วนใหญ่ไม่ขัดแย้งต่อสถานะเดิม เนื่องจากได้ประโยชน์จากสถานะและอำนาจพิเศษของเจ้านาย ดังที่ สมศักดิ์ ยกตัวอย่างสั้น ๆ ว่าบรรดานายทุนไทยที่ส่วนใหญ่มีเชื้อสายจีนยอม “สวามิภักดิ์” แทนที่จะเป็นปฏิปักษ์ ผ่านการถวายเงินจำนวนหลายสิบล้านบาทต่อปีแก่ราชสำนัก หรือกรณีพรรคเพื่อไทยที่มีแนวนโยบายไม่พูดถึง

สถาบันพระมหากษัตริย์และคอยหาช่องทางร่วมมืออยู่เสมอ (สมศักดิ์ 2565, น. 201-203)⁴

นอกจากลักษณะแนวตั้งที่ส่งผลให้ชนชั้นกลางไทยยินยอมต่ออำนาจพิเศษของสถาบันกษัตริย์ สมศักดิ์ ยังเสริมประเด็นนี้ด้วยการตั้งคำถามต่อการตีตราลักษณะที่ตายตัวของชนชั้นนั้น ๆ เช่น กระฎุมพีมิได้เป็นชนชั้นที่เป็นปฏิปักษ์ต่อชนชั้นศักดินาเสมอไป โดยอิงกับข้อเสนอของเพอร์รี แอนเดอร์สันและทอม แแนร์น (Tom Nairn) ที่พัฒนาขึ้นมาในช่วงทศวรรษที่ 1960-1970 ว่ากระฎุมพีและนายทุนของอังกฤษนั้นอ่อนแอ เนื่องจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมของอังกฤษนั้น เกิดขึ้นมาจากการปฏิรูปและการประนีประนอมระหว่างกษัตริย์และเจ้าที่ดิน ส่งผลให้กลุ่มเจ้าที่ดินและผู้ดีเก่า (Aristocracy) ยังครองอำนาจอยู่ ข้อเสนอนี้ท้าทายต่อมุมมองทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มมาร์กซิสต์อย่างมาก เนื่องจากอังกฤษเป็นตัวอย่างของจักรวรรดินายทุนมาโดยตลอด แต่ข้อเสนอของแอนเดอร์สันและแนร์นนั่นก็ตรงกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น

นอกจากข้อเสนอของแอนเดอร์สันกับแนร์นแล้ว ยังมีนักวิชาการอย่างอาร์โน เมเยอร์ (Arno Mayer) (1981) ที่พบว่ารัฐต่าง ๆ ในยุโรปนับจนถึงสงครามโลกครั้งที่ 1 (ค.ศ. 1914-1918) นั้น จำนวนมากอยู่ภายใต้การปกครองของกลุ่มผู้ดีเก่าที่ดิน (Aristocrats) เช่น กลุ่มเจ้าที่ดินในอังกฤษตามข้อเสนอของแอนเดอร์สันและแนร์น กลุ่มยุงเกอร์ (Junker) ในเยอรมนี หรือ กรณีฝรั่งเศสที่ผ่านความไร้เสถียรภาพทางการเมืองอยู่เกือบศตวรรษหลังการปฏิวัติปี ค.ศ. 1789 กว่าที่ระบอบสาธารณรัฐจะกลายเป็นรูปแบบการปกครองหลัก เป็นต้น มิหนำซ้ำยังพบว่ากลุ่มนายทุนกระฎุมพีในยุโรปหลายประเทศ นอกจากจะไม่ได้เป็นปฏิปักษ์ต่อกลุ่มเจ้านายและเจ้าที่ดินแล้ว กลับให้การสนับสนุนโครงสร้างการปกครองแบบเก่าด้วย อย่างกรณีสงครามกลางเมืองอังกฤษ (ค.ศ. 1642-1651) ที่พบว่ากระฎุมพีในเมืองจำนวนมากให้การสนับสนุนฝ่ายราชวงศ์สจวร์ต ส่วนฝ่ายรัฐสภานั้น ก็พบว่ามีเจ้าที่ดินในชนบทให้การสนับสนุนด้วย ซึ่งขัดกับสมมติฐานเบื้องต้นของกรอบมาร์กซิสต์แบบเดิมอย่างมาก นอกจาก Mayer แล้วก็ยังมิงานวิชาการชิ้นอื่นที่พบสภาวะเช่นนี้ในยุโรปและที่อื่น ๆ ทั่วโลก (Berend, 2003; DeJung, 2019)

⁴ ต่อประเด็นนายทุนไทยที่ไม่ขัดแย้งกับสถาบันกษัตริย์นั้น สมศักดิ์ขยายความในลักษณะข้อเขียนไว้ค่อนข้างจำกัด แต่ก็มิงานเขียนของนักวิชาการท่านอื่น ๆ ที่หาหรือในประเด็นนี้ไว้ก่อนแล้ว โดยเฉพาะชาวไทยเชื้อสายจีน แม้จะมีกรอบวิเคราะห์แตกต่างจากสมศักดิ์ แต่ก็สามารถนำมาศึกษาเปรียบเทียบในวาระโอกาสอื่นได้ เช่น Kasian Tejapira (2009) ที่กล่าวถึงการกลืนกลายชาวไทยเชื้อสายจีนในทางวัฒนธรรม รวมถึงความหวาดกลัวคอมมิวนิสต์ที่ถูกผูกโยงกับความเป็นจีน แต่ก็ช่วยประโยชน์จากแรงงานและธุรกิจของกลุ่มคนเหล่านี้ หรือ สิทธิเทพ เอกสิทธิพงษ์ (2564) ที่กล่าวถึงการปะทะกันของการสร้างองค์ความรู้ของสังคมศาสตร์แบบสหรัฐอเมริกาและชาตินิยมวิชาการในไทย ซึ่งมีส่วนในการจัดวางตำแหน่งแห่งนี้ของคนจีนในไทยให้ห่างไกลจากแนวคิดคอมมิวนิสต์ หรือ ปวงชน อุณจะนา (2565) ที่กล่าวถึงแนวคิดกษัตริย์กระฎุมพี ที่เสนอว่าชนชั้นกลางไทยสนับสนุนสถาบันกษัตริย์โดยเฉพาะ รัชกาลที่ 9 เนื่องจากภาพลักษณ์ชนชั้นกลางของตัวพระมหากษัตริย์เองและค่านิยมของชนชั้นกระฎุมพี น่าสนใจที่ปวงชนและสมศักดิ์มีชุดคำถามและความพยายามอธิบายปรากฏการณ์ที่คล้ายคลึงกัน แต่เริ่มมาจากคนละกรอบแนวคิดกัน

ข้อเสนอเหล่านี้นำมาสู่ปัญหาอีกประเด็น นั่นก็คือ จะทำความเข้าใจความเปลี่ยนแปลงนั้นก่อให้เกิดโครงสร้างทางการเมืองและเศรษฐกิจที่เอื้อต่อนายทุนในยุโรปหลายชาติได้อย่างไร หากนายทุนและกรรมพีมิตได้เป็นผู้นำการปฏิวัติหรือความเปลี่ยนแปลงทั้งหลาย ต่อประเด็นนี้ Mayer เสนอว่าชนชั้นใดปฏิวัติไม่สำคัญ แต่ให้ดูที่ผลลัพธ์ว่ามีระบบที่เอื้อต่อนายทุนหรือไม่ ซึ่งสมศักดิ์เองก็แสดงความเห็นด้วยต่อข้อเสนอนี้ (“เก้งกิ้ง กิติเรียงลาภ: สัมมนา ‘หลัง 14 ตุลา’: ธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ”, youtube)

กรอบคิดเช่นนี้เป็นการตั้งคำถามกับการแบ่งชนชั้นอย่างตายตัวตามแบบมาร์กซิสต์แบบเดิม (Orthodox Marxist) ซึ่งสมศักดิ์ก็ได้ตั้งคำถามชวนคิดต่อเจ้านายและชนชั้นกลางไทย สำหรับกลุ่มเจ้านายนั้นโดยผิวเผินแล้วก็คือชนชั้นศักดินา แต่ในข้อเท็จจริงจำนวนมาก เชื่อพระวงศ์จำนวนมากโดยเฉพาะตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา ถือครองที่ดินและสะสมทุนคล้ายกับชนชั้นนายทุน นายทุนกรรมพืไทยเอง ที่ส่วนใหญ่เป็นชาวจีนอพยพและขุนนางเก่าที่มีฐานอำนาจทางเศรษฐกิจอยู่เดิม ก็ได้ประโยชน์จากโครงสร้างทางการเมืองของไทยในยุคก่อนทุนนิยม ผู้เขียนมองว่าการพิจารณากลุ่มเจ้านายและนายทุนไทยในกรอบเช่นนี้สอดคล้องกับงานศึกษาทางประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ (นับตั้งแต่การลงนามสนธิสัญญาเบาว์ริงเป็นต้นมา) ที่ผ่านมาเช่นกัน (ทวีศิลป์, 2522; พรรณี, 2545)

นอกจากความพยายามหาคำตอบต่อสถานะสมยอมของชนชั้นกลางกรรมพืไทยแล้ว ผู้เขียนมองว่าคำถามหรือความสนใจของสมศักดิ์ต่อประเด็นนี้ยังมีนัยยะที่แฝงอยู่ด้วย นั่นคือเหตุใดชนชั้นกลางไทยจึงไม่ได้แสดงบทบาททางการเมือง “อย่างที่เราควรจะเป็น” (ในการนำพาซึ่งประชาธิปไตย) ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานของกรอบคิดมาร์กซิสต์ รวมถึงกลุ่ม Modernization Theory ที่มีมุมมองต่อประวัติศาสตร์แบบอันตนิยม (Teleology) ที่เชื่อว่าจะประวัติศาสตร์มีปลายทางในตัวเอง ซึ่งในกรอบคิดแบบมาร์กซิสต์ก็คือสังคมแบบคอมมิวนิสต์ ที่กลุ่มกรรมพืเข้ายึดอำนาจรัฐจากชนชั้นกลางอีกทีหนึ่ง ส่วนในกลุ่ม Modernization Theory ก็คือรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งทั้งสองกลุ่มนี้มองว่าชนชั้นกลางหรือกรรมพืคือกลุ่มคนสำคัญในการขับเคลื่อนนำพาให้ไปถึงจุดหมายในประวัติศาสตร์นี้ได้

จะเห็นได้ว่า แนวทางการพิจารณาชนชั้นกลางไทยของสมศักดิ์นั้นสอดคล้องกับการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ในโครงสร้างการเมืองไทย โดยเฉพาะมิติด้านการกดขี่ด้วยเหตุผลที่นอกเหนือจากเศรษฐกิจ ซึ่งฉายภาพภาวะสมยอมของนายและชนชั้นกลางไทย เนื่องจากได้ประโยชน์จากโครงสร้างทางการเมืองในรัชสมัยรัชกาลที่ 9 ที่กินเวลาหลายทศวรรษ

จากมุมมองต่อชนชั้นกลางไทยนี้เอง สมศักดิ์ยังได้ขยายความภาวะเช่นนี้ผ่านการเสนอแนวคิดเรื่อง Mass Monarchy (สมศักดิ์, 2556ข) ที่ให้ความสำคัญกับการแพร่กระจายของสื่อสมัยใหม่ ตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 2530 ชนชั้นกลางไทยจำนวนมากขึ้นสามารถเข้าถึงสื่อหลักต่าง ๆ ได้ เช่น โทรทัศน์และวิทยุ ซึ่งเป็นสื่อกลางที่เผยแพร่ภาพในอุดมคติของสถาบันกษัตริย์ ไม่ว่าจะเป็นพระราชกรณียกิจ โครงการหลวง ชาวพระราชสำนัก เป็นต้น เป็นการขยายวงการรับรู้มิติที่คัดเลือกมาแล้วของสถาบันกษัตริย์และกระจายภาวะสมยอมให้เป็นเรื่องปกติธรรมดาในหมู่ชนชั้นกลางของไทย

กฎหมายเถียรบาลว่าด้วยการสืบสันตติวงศ์

ประเด็นสุดท้ายของบทความนี้ คือ กฎหมายเถียรบาลว่าด้วยการสืบสันตติวงศ์ ที่สมศักดิ์ได้เผยแพร่บทความออกมาผ่านทางวารสารฟ้าเดียวกันเพื่อถกเถียงกับข้อเสนอของสุพจน์ ด้านตระกูล (สมศักดิ์, 2549ข) แม้ว่าบทความชิ้นนี้ของสมศักดิ์จะไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่ออธิบายโครงสร้างทางการเมืองและเศรษฐกิจของรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่บทความชิ้นนี้ได้เสนอมิติด้านสิทธิพิเศษของสถาบันกษัตริย์ ซึ่งรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนไม่สามารถยื่นมือเข้าไปเปลี่ยนแปลงหรือแม้แต่เสนอความเห็นได้

ก่อนอื่นขอกล่าวถึง ข้อเสนอหลักในบทความของสมศักดิ์ชิ้นนี้ก่อนโดยสังเขป ในบทความเรื่อง “ในหลวงอานันท์ขึ้นครองราชย์ตามลำดับชั้นของกฎหมายเถียรบาลหรือเพราะปรีดีสนับสนุน?” (2549ข) สมศักดิ์นำเสนอหลักฐานต่าง ๆ เพื่อถกเถียงกับข้อเสนอเดิมของสุพจน์ ด้านตระกูล และกลุ่มนิยมเจ้า (Royalist) เรื่องการสืบสันตติวงศ์ โดยสุพจน์เสนอว่าการที่รัชกาลที่ 8 ได้ครองราชย์สืบต่อจากรัชกาลที่ 7 ซึ่งสละราชสมบัติไปในปี พ.ศ. 2477 นั้น เกิดจากการผลักดันของรัฐบาลคณะราษฎร โดยเฉพาะนายปรีดี พนมยงค์ ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้อยู่ในลำดับแรกของการสืบสันตติวงศ์ แต่เป็นพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ที่อยู่ในอันดับแรก ส่วนฝ่ายนิยมเจ้าเสนอว่าการครองราชย์ของรัชกาลที่ 8 นั้นเป็นไปตามกฎหมายเถียรบาลว่าด้วยการสืบสันตติวงศ์อยู่แล้ว

วิวาทะ (Debate) นี้สมศักดิ์มองว่าสุพจน์เสนอเป็นเชิงนัยยะว่าหากปรีดีเป็นผู้สนับสนุนหลักในการขึ้นครองราชย์ของรัชกาลที่ 8 แล้วนั้น ก็ไม่น่าจะมีเหตุผลอันใดให้ปรีดีเกี่ยวข้องกับการสวรรคต (น. 189) ซึ่งสมศักดิ์ได้โต้เถียงกับข้อเสนอนี้ใน 2 ประเด็น คือ 1 พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ถูกตัดสิทธิ์ออกไปจากลำดับการสืบสันตติวงศ์ตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 6 แล้ว และ 2 ฉะนั้น ตามกฎหมายเถียรบาลว่าด้วยการสืบสันตติวงศ์ที่วางไว้โดยรัชกาลที่ 6 นั้น ก็จะมีพระอนุชาพร้อมพระมารดาของกษัตริย์องค์ปัจจุบัน หรือ พระเชษฐาชั้นเจ้าฟ้าต่างมารดา ตามลำดับต่อไป ซึ่งเมื่อถึงช่วงที่รัชกาลที่ 7 สละราชย์นั้น พระอนุชาพร้อมมารดาต่างสิ้นพระชนม์ไปหมดแล้ว เหลือก็แต่พระโอรส 2 พระองค์ คือ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ในเจ้าฟ้าจักรพงษ์ ซึ่งถูกตัดสิทธิ์ไปแล้ว และ พระองค์เจ้าวรานนท์ธวัช ซึ่งในพินัยกรรมของรัชกาลที่ 6 ก็ระบุให้ข้ามไปเป็นรัชกาลที่ 7 เสียก่อนแล้ว⁵ ฉะนั้น เจ้าฟ้ามหิดลจึงอยู่ในลำดับแรกสุดของการสืบสันตติวงศ์ แต่ก็ได้สิ้นพระชนม์ไปแล้ว ฉะนั้นพระองค์เจ้าอานันท์มหิดลจึงถือว่าเป็นลำดับแรกในกฎหมายเถียรบาลว่าด้วยการสืบสันตติวงศ์ (สมศักดิ์, 2549ข, น. 216)

จากหลักฐานข้างต้น ข้อเสนอของสมศักดิ์ในบทความนี้คือ การครองราชย์ของรัชกาลที่ 8 นั้นเป็นไปตามกฎหมายเถียรบาลว่าด้วยการสืบสันตติวงศ์เช่นที่ฝ่ายนิยมเจ้าเสนอ แต่อีกแง่หนึ่งสมศักดิ์ก็ยอมรับว่าข้อเสนอของสุพจน์ก็มีได้ตกไปทั้งหมด เนื่องจากตามอำนาจในรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2475 นั้น รัฐบาลคณะราษฎรเองก็มีอำนาจจะรับรองหรือไม่รับรองเชื้อพระวงศ์พระองค์ใดก็ได้ให้ขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์ก็ได้ กล่าวคือในวิวาทะนี้ทั้ง 2 ฝ่ายถูกกันคนละครึ่งหนึ่ง

⁵ การข้ามนี้สมศักดิ์ตั้งข้อสังเกตไว้ถึงอำนาจสิทธิ์ขาดของกษัตริย์ ที่แม้จะมีกฎหมายเถียรบาลกำกับไว้อยู่แล้ว แต่ก็มีอำนาจสิทธิ์ขาดในการเปลี่ยนแปลงได้ สมศักดิ์ตั้งข้อสังเกตได้น่าสนใจว่า หากเจ้าฟ้าจักรพงษ์ยังมีชีวิตอยู่จนได้ขึ้นครองราชย์ ก็น่าจะมีอำนาจสิทธิ์ขาดดินสิทธิ์ให้พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์กลับมาอยู่ในลำดับการสืบสันตติวงศ์ได้ (youtube 17 มิถุนายน 2556 เข้าถึงวันที่ 22 สิงหาคม 2566)

แม้ว่าข้อเสนอของบทความนี้จะไม่ได้เกี่ยวข้องกับความพยายามอธิบายลักษณะของรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไทยโดยตรง แต่สมศักดิ์ได้กล่าวไว้ในอีกวาระโอกาสหนึ่ง (“การสอนวิชาประวัติศาสตร์รัสเซียครั้งสุดท้ายของสมศักดิ์ เจียมธีรสกุล”, ตอนที่ 1 (17 มิถุนายน 2557), youtube) เป็นการตั้งข้อสังเกตที่น่าสนใจของกฤษฎิ์บาลนี้ นั่นคือ การที่สถาบันกษัตริย์ไทยมีสิทธิพิเศษและมีกฎเกณฑ์เฉพาะของคนที่ เป็นสมาชิก ไม่ได้ใช้กฎเกณฑ์ที่ครอบคลุม (uniform) เหมือนกับประชาชนคนอื่นในสังคม ซึ่งรัฐบาลและรัฐสภา ไม่มีอำนาจเสนอความเห็นหรือเปลี่ยนแปลงได้ หนึ่งในสิทธิพิเศษนี้ก็คือกฤษฎิ์บาลว่าด้วยการสืบสันตติวงศ์ ซึ่งนับตั้งแต่รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2534 เป็นต้นมา ได้เปลี่ยนแปลงอำนาจของรัฐสภาไปจากเดิม กล่าวคือ การสืบสันตติวงศ์นั้นจะเป็นไปตามกฤษฎิ์บาล พระมหากษัตริย์ถือสิทธิ์ขาดในการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาของ กฎดังกล่าว รัฐสภามีหน้าที่รับทราบความเปลี่ยนแปลงใด ๆ เท่านั้น ข้อสังเกตของสมศักดิ์นี้สอดคล้องกับข้อเสนอ เรื่องภาวะสมยอมหรือความอ่อนแอของการเมืองไทยในยุคเศรษฐกิจทุนนิยม ที่รัฐบาลและรัฐสภาผู้แทนของ ประชาชนกลับมีอำนาจต่อรองต่อสถาบันกษัตริย์น้อยลง จากเดิมที่รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2475 ให้อำนาจกับ รัฐบาลในการรับรองหรือไม่รับรองผู้สืบสันตติวงศ์ได้ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือแบบแผนและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่วาง รากฐานมาในช่วงรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น ยังคงเป็นรากฐานของสิทธิพิเศษของสถาบันกษัตริย์ แม้จะเป็น ในช่วงหลังการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 ไปแล้ว

บทสรุป

จากการประมวลแนวคิดและแนวทางการวิเคราะห์ของสมศักดิ์ว่าด้วยรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไทยที่ ได้นำเสนอไปข้างต้น บทความนี้พบว่าสมศักดิ์มีแนวคิดและกรอบการวิเคราะห์รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่เป็น ระบบอย่างชัดเจน นั่นคือ กรอบการวิเคราะห์ในแนวทางบางประการของกลุ่ม Political Marxist โดยเฉพาะ ของเพอร์รี แอนเดอร์สัน มาใช้ในความพยายามตอบคำถามถึงสถานะของสถาบันกษัตริย์ไทยในยุคเศรษฐกิจ แบบทุนนิยมและภาวะสมยอมในหมู่ชนชั้นกลางไทย

คุณูปการของการมองผ่านกรอบคิดนี้ คือ การทำความเข้าใจการคงอยู่ของการกดขี่ด้วยเหตุผลที่นอกเหนือจากเรื่องเศรษฐกิจ (Extra Economic Coercion) เป็นรูปแบบการกดขี่ในสังคมก่อนทุนนิยม แต่ยังคง ทำงานอยู่ในสังคมไทย แม้ว่าจะมีลักษณะของเศรษฐกิจแบบทุนนิยมแล้วก็ตาม โดยเฉพาะในช่วงทศวรรษที่ 2530-2550 จากการยกตัวอย่าง การจัดงานพระราชพิธีต่าง ๆ ที่ใช้งบจากภาษี ซึ่งสมศักดิ์ได้ตั้งข้อสังเกตอยู่ บ่อยครั้งว่าเป็นภาวะที่ไม่มีทางเกิดขึ้นในรัฐเสรีประชาธิปไตย หรือ รัฐที่มีเศรษฐกิจแบบทุนนิยมอย่างแน่นอน

นอกจากการกดขี่ในรูปแบบนี้แล้ว สถาบันกษัตริย์ยังเป็นองค์กรทางสังคมที่มีสิทธิพิเศษในด้านอื่น ๆ ด้วย คือมีกฎเกณฑ์พิเศษกำกับคนในองค์กร ไม่เหมือนกับกฎกติกาที่บังคับใช้กับประชาชนคนไทยทั่วไป หรือ เป็นกฎเกณฑ์ที่ประชาชนไม่สามารถตั้งคำถามหรือเปลี่ยนแปลงได้ ในกรณีนี้ สมศักดิ์ได้กล่าวถึงกฤษฎิ์บาล ว่าด้วยการสืบสันตติวงศ์ทั้งในรูปแบบของการเขียนบทความและการสอนบรรยาย

อีกประเด็นที่ สอดคล้องกับการกดขี่ด้วยเหตุผลนอกเหนือจากเศรษฐกิจ นั่นคือเหตุใดนายทุนและชนชั้น กลางไทยจึงสมยอมกับสถานะพิเศษของสถาบันกษัตริย์ได้ ต่อคำถามนี้สมศักดิ์ได้อิงกับข้อเสนอของแอนเดอร์สัน

และแนร์น รวมถึงงานศึกษาต่อมาที่ได้รับอิทธิพลจากข้อเสนอข้างต้น เช่น งานของเมเยอร์ ซึ่งเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์การปฏิวัติกรรมพีของรัฐในยุโรป งานกลุ่มนี้ ทำให้เห็นมิติที่หลากหลายของกรรมพีและสอดคล้องกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ กล่าวคือ กรรมพีมิได้มีลักษณะแข็งทื่อหรือสนับสนุนการโค่นล้มอำนาจขุนนางและกษัตริย์ ในยุโรปหลายประเทศ เช่น อังกฤษ กลุ่มกรรมพีในเมืองเป็นผู้สนับสนุนหลักของฝ่ายนิยมกษัตริย์ ส่วนกลุ่มเจ้าที่ดินกลับเป็นผู้สนับสนุนหลักของฝ่ายรัฐสภา เป็นต้น สมศักดิ์ประยุกต์ใช้กรอบคิดนี้มาอธิบายภาวะสมยอมของชนชั้นกลางไทย โดยย้อนกลับไปถึงช่วงยุคก่อนทุนนิยมของไทย สมศักดิ์มองว่าขุนนางและนายทุนไทยได้ประโยชน์จากรูปแบบความสัมพันธ์นี้มาตั้งแต่ยุคศักดินา เนื่องจากกรรมสิทธิ์ในที่ดิน (Private Property in Land) ทั้งหมดเป็นของกษัตริย์ ทำให้แม้จะเกิดกลุ่มคนที่มีลักษณะเป็นนายทุนและกรรมพีในไทย แต่คนกลุ่มนี้ก็ไม่ได้มีอิสระที่แท้จริงจากกษัตริย์

หากพิจารณาโดยผิวเผินแล้ว ข้อเสนอของสมศักดิ์อาจจะไม่ได้เกี่ยวข้องกับการอธิบายลักษณะของรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไทยโดยตรง แต่หลัก ๆ คือความพยายามอธิบายสภาวะการเมืองในปัจจุบัน โดยการย้อนไปหาต้นตอของสภาวะที่วุ่น ซึ่งในมุมมองของผู้เขียนมองว่ากรอบพิจารณาของสมศักดิ์ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษารัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้ในหลายแง่มุม ไม่ว่าจะเป็นเห็นด้วยกับกรอบการวิเคราะห์ของสมศักดิ์หรือไม่ก็ตาม เช่น การศึกษากลุ่มข้าราชการในสมัยรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ที่งานส่วนใหญ่มักให้ความสำคัญกับกลุ่มข้าราชการที่เป็นปฏิปักษ์ต่อระบอบและต่อมากลายมาเป็นกลุ่มคณะราษฎร กรอบการพิจารณากรรมพีของสมศักดิ์ช่วยให้เห็นว่าน่าจะมีข้าราชการอีกประเภทที่ไม่ได้เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แม้ว่าจะไม่ได้เห็นด้วยกับโครงสร้างการเมืองของเจ้านาย ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้มีบทบาททางการเมืองในช่วงทศวรรษที่ 2470 อย่างมาก เช่น พระยามโนปกรณนิติธาดา (ก้อน หุตะสิงห์) ข้าราชการกระทรวงยุติธรรมที่วิพากษ์วิจารณ์ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์อย่างหนัก แต่ก็ไม่ได้เห็นด้วยกับแนวทางของคณะราษฎร หรือการศึกษากลุ่มขุนนางในช่วงก่อนการปฏิรูปราชการในสมัยรัชกาลที่ 5 เช่น กลุ่มตระกูลขุนนาง แม้จะสูญเสียฐานอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจของตนไป แต่ก็แลกมาด้วยตำแหน่งหน้าที่และอำนาจในระบบกระทรวงทบวงกรมอย่างใหม่

กรอบการมองนี้ ยังช่วยให้เข้าใจมิติทางเศรษฐกิจของชนชั้นนำไทยที่เกิดขึ้นจริงในหมู่เจ้านายในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ที่มีการลงทุนและสะสมทุนผ่านการถือครองที่ดินจำนวนมาก ซึ่งเป็นฐานอำนาจทางเศรษฐกิจที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

หรือจะเป็นประเด็นสภาวะพิเศษของสถาบันกษัตริย์และสภาวะสมยอมของชนชั้นกลางไทย แม้ว่าการวิเคราะห์ของสมศักดิ์จะมีลักษณะเชิงโครงสร้างอยู่เป็นหลัก และอาจมีข้อจำกัดในการอธิบายความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในหมู่ชนชั้นกลางที่มีต่อสถาบันกษัตริย์ในสมัยปัจจุบัน แต่สมศักดิ์เองก็เคยกล่าวถึงมิติด้านบุคคลิกส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองด้วย (สมศักดิ์ 2556, น. 116; “การสอนวิชาประวัติศาสตร์รัสเซียครั้งสุดท้ายของสมศักดิ์ เจียมธีรสกุล” ตอนที่ 7 (วันที่ 19 สิงหาคม 2557), youtube) ซึ่งในแง่นี้ผู้เขียนมองว่ามิติการกดขี่ด้วยเหตุผลที่นอกเหนือจากเศรษฐกิจสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับสถานการณ์การเมืองในปัจจุบันได้เช่นกัน แต่อาจจะเป็นในมุมมองที่กลับกับคำถามตั้งต้นของสมศักดิ์ นั่นก็คือเหตุใดความนิยมและสภาวะสมยอมในสมัยปัจจุบันจึงพลิกกลับมาตรงกันข้าม เห็นได้จากการแสดงออกต่าง ๆ เช่น การยื่นในโรงภาพยนตร์ ตรงนี้อาจจะสามารถหยิบยกมิติด้านบุคคลิกส่วนตัวมาประกอบการพิจารณาได้ด้วย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ. (2524). *เศรษฐกิจกับประวัติศาสตร์ไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.
- ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ(2522) ความพยายามของเจ้านายไทยในการลงทุนทางเศรษฐกิจ: ศึกษาเฉพาะกรณี พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ *วารสารธรรมศาสตร์*, ปีที่ 9 (1), 99-119.
- ธงชัย วินิจจะกุล. (2554). มรดกรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์. *วารสารฟ้าเดียวกัน*, ปีที่ 9 (1), 44-58
- ธนาภา เดชพาวุฒิกุล. ปีที่ 19 (1), 2564. “การกลับคืนของ ปากไก่และใบเรือ และการอ่านในสังคมที่เปลี่ยนแปลง”. *ฟ้าเดียวกัน*, น. 245-291.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2555). ปากไก่และใบเรือ: รวมความเรียงว่าด้วยวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ ตันรัตนโกสินทร์. *วารสารฟ้าเดียวกัน*.
- ปวงชน อุณจะนำ. (2565). *ทุนนิยมเจ้า: ชนชั้น ความมั่งคั่ง และสถาบันกษัตริย์ในประเทศไทย*, นนทบุรี: ฟ้าเดียวกัน.
- พรรณี บัวเล็ก. (2545). ลักษณะของนายทุนไทยในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2457-2482: บทเรียนจากความรุ่งโรจน์สู่โคกนาฏกรรม, กรุงเทพฯ: พันธกิจ.
- ฟ้าเดียวกัน*. 2553, ปีที่ 8 (1), มกราคม-กันยายน, น. 198-206.
- วันพัฒน์ ยังมีวิทยา. (2565), “สมศักดิ์ เจียมธีรสกุลกับการแตกหักกับความคิดแบบปัญญาชน 6 ตุลา” *วารสารฟ้าเดียวกัน*, ปีที่ 20 (2). น. 151-198.
- ศุภมิตร ปิตพัฒน์, และ สมบัติ จันทรวงศ์. (2554). *บทวิพากษ์ธรรมวิทยาแห่งพลเมืองของประกาศกปัญญาชนไทยร่วมสมัย: เกษียร เตชะพีระ, ธงชัย วินิจจะกุล และ สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล*, โครงการวิจัยชุดของ สกว. เรื่อง “วิกฤตความแตกแยกของธรรมวิทยาแห่งพลเมือง: การศึกษาการประกาศธรรมของประกาศกร่วมสมัย”
- สมเกียรติ วันทะนะ. 2533, รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสยาม 2435-2475 *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, ปีที่ 17 (1). น. 23-44.
- สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล. (2525), สังคมไทยจากศักดินาสู่ทุนนิยม *วารสารธรรมศาสตร์*, ปีที่ 11 (2), น. 128-164.
- . (2544). ประวัติศาสตร์ที่เพิ่งสร้าง: รวมบทความเกี่ยวกับกรณี 14 ตุลาและ 6 ตุลา โดยสมศักดิ์ เจียมธีรสกุล. กรุงเทพฯ: 6 ตุลารำลึก.
- . (2549ข). “ในหลวงอานันท์ขึ้นครองราชย์ตามลำดับขั้นของกฎมณเฑียรบาลหรือเพราะปรีดีสนับสนุน? (1)” *วารสารฟ้าเดียวกัน*, น. 188-228.

———. (2556ข). “Mass Monarchy” *วารสารฟ้าเดียวกัน*, น. 107-118.

———. (2565), “ทำไมคนไทยเชื้อสายจีนจึงไม่กล้าแตะต้องสถาบันกษัตริย์” *วารสารฟ้าเดียวกัน*, ปีที่ 20 (ฉบับที่ 2), น. 201-203.

สิทธิเทพ เอกสิทธิ์พงษ์. (2564). *เขียนจีนให้เป็นไทย*, กรุงเทพฯ: มติชน.

ภาษาอังกฤษ

Anderson. 1974. Perry. *Lineages of the Absolutist State*. London: NLB.

Berend, Ivan. 2003. *History Derailed: Central and Eastern Europe in the Long Nineteenth Century*. Berkeley: University of California Press.

Chaiyan Rajchagool. 1994. *The Rise and Fall of the Thai Absolute Monarchy: Foundation of the Modern Thai State from Feudalism to Peripheral Capitalism*. Bangkok: White Lotus.

DeJung, Christof and Motadel, David, et al. 2019. *The Global Bourgeoisie: The Rise of the Middle Classes in the Age of Empire*. New Jersey: Princeton University Press.

Kasian Tejapira. 2009, “The misbehaving jeks: the evolving regime of Thainess and Sino-Thai challenges” *Asian Ethnicity*, Vol. 10, Issue 3., p. 263-283.

———. 2022, “Disguised Republic and Virtual Absolutism: Two inherent conflicting tendencies in the Thai Constitutional Monarchy”. *Keynote Speech No. 3, CSEAS 14th International Conference on Thai Studies*.

Kullada Kesbooncho Mead. 2004. *The Rise and Decline of Thai Absolutism*. Abingdon, UK: RoutledgeCurzon.

Loos, Tamara. 2006. *Subject Siam: Family, Law, and Colonial Modernity in Thailand*. Chiang Mai, Thailand: Silkworm Books.

Mayer, Arno. 1981. *The Persistence of the Old Regime*. New York: Pantheon Books.

Peleggi, Maurizio. 2002. *Lords of Things: The Fashioning of the Siamese Monarchy's Modern Image*. Honolulu, HI: University of Hawai'i Press.

Somsak Jeamteerasakul. 1991. “The Communist Movement in Thailand”. PhD Thesis, Monash University

แหล่งออนไลน์

ฟ้าเดียวกัน. “จากพฤษภาประชาธรรมถึงรัฐประหารเพื่อประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข”. 28 มกราคม 2557 < <https://www.youtube.com/watch?v=t4byLIQkyGA&t=2987s>>

ฟ้าเดียวกัน. “การสอนวิชาประวัติศาสตร์รัสเซียครั้งสุดท้ายของสมศักดิ์ เจียมธีรสกุล”. ตอนที่ 1-10 (17 มิถุนายน- 9 กันยายน 2557) < https://www.youtube.com/watch?v=S5Be19Pa3Rk&list=PLDFfyBdq31SFF2qyezEY0o_31sp-lxac&index=1>

เฟซบุ๊ก Somsak Jeamteerasakul (2566, พฤศจิกายน 16). / < <https://www.facebook.com/somsakjeam>>

PITVNEWS. “แก่งกิจ กิติเรียงลาภ: สัมมนา ‘หลัง 14 ตุลา’: ธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ”. 9 ตุลาคม 2556 < <https://www.youtube.com/watch?v=DvGx8sDPNsY&list=PLmzr-pvNErI-6yJKzsfwFWezAymJmRbuM&index=3&t=8506s>>

ความคาดหวังต่อบโยบายสร้างชาติ “รัฐนิยม” ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม (2481-2487) สู่การเคารพธงชาติที่ส่งผลจนถึงปัจจุบัน : กรณีศึกษานักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

บทคัดย่อ

ชยพล นิลทะรัตน์¹ และยุสรัน เจมะมะ²

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคาดหวังและเปรียบเทียบความคาดหวังต่อบโยบายสร้างชาติของจอมพล ป. พิบูลสงคราม (2481-2487) สู่การเคารพธงชาติของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ใช้วิธีการศึกษาแบบผสม เชิงปริมาณ โดยมีกลุ่มตัวอย่าง 375 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้แบบสอบถาม และเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกมีกลุ่มตัวอย่าง 9 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ข้อค้นพบที่ 1 เชิงปริมาณพบว่า ความคาดหวังต่อบโยบายสร้างชาติสู่การเคารพธงชาติของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับน้อย ร้อยละ 67 ข้อค้นพบที่ 2 ความคาดหวังต่อบโยบายสร้างชาติสู่การเคารพธงชาติของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีตามแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยรวมและรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกัน ข้อค้นพบที่ 1 เชิงคุณภาพพบว่า 1) ทศนคติต่อจอมพล ป. พิบูลสงครามภายใต้แนวคิดการครองอำนาจนำ นักศึกษามีความเห็นว่าการสร้างชาติและมีส่วนในการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทย ในขณะที่บางส่วนมองว่าเป็นเผด็จการ การยึดครองพื้นที่ทางความคิดมีผลทั้งในแง่บวกและลบจนถึงปัจจุบัน 2) ความพึงพอใจต่อเพลงชาติไทยภายใต้แนวคิดเรื่องวาทกรรม นักศึกษามองว่าการมีเพลงชาติไทยเป็นเรื่องปกติและแสดงถึงความรักชาติ กระบวนการผลิตสร้างความหมายวาทกรรมของชาติไทยผ่านบทเพลงยังมีอิทธิพลจนถึงปัจจุบัน 3) ความคาดหวังต่อบโยบายสร้างชาติสู่การเคารพธงชาติภายใต้แนวคิดรัฐนิยม นักศึกษามองว่านโยบายสร้างชาติมุ่งสร้างพฤติกรรมและค่านิยมใหม่ให้กับประชาชน แต่ในบริบทสังคมปัจจุบันนี้ไม่เป็นที่ยอมรับ ทำให้กระบวนการนโยบายสร้างชาติตามแนวคิดรัฐนิยมไม่เหมาะสมกับสังคมในปัจจุบัน ข้อค้นพบจากการศึกษาพบว่านักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีมีความคาดหวังต่อบโยบายสร้างชาติสู่การเคารพธงชาติในระดับน้อย ทศนคติต่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม และเพลงชาติไทยมีผลทั้งบวกและลบ และนโยบายรัฐนิยมในการสร้างชาติในบริบทปัจจุบันไม่เป็นที่ยอมรับในหมู่นักศึกษา

คำสำคัญ: ความคาดหวังต่อบโยบายการสร้างชาติ, การเคารพธงชาติ, มุมมอง, เยาวชน, นักศึกษา

Received: 19 October 2023 Revised: 18 December 2023 Accepted: 22 December 2023

¹ นักศึกษาปริญญาตรี สาขาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จังหวัดปัตตานี 181 หมู่ 6 ถนน เจริญประดิษฐ์ ตำบลสุระสมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000 อีเมล: chayapol.nintaratt@gmail.com

² นักศึกษาปริญญาตรี สาขาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จังหวัดปัตตานี 181 หมู่ 6 ถนน เจริญประดิษฐ์ ตำบลสุระสมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000 อีเมล: yusrunchema@gmail.com

Expectations Towards The “Nationalist” Nation-Building Policies of Field Marshal Plaek Phibunsongkhram (1938-1944) And Their Influence On Respect For The National Flag, Continuing To The Present Day: A Case Study Of Students At Prince Of Songkla University, Pattani Campus.

Abstract _____

Chayapol nintarat³ and yusrun chema⁴

This study aims to explore and compare the expectations of students towards the nation-building policies of Field Marshal Plaek Phibunsongkhram (1938-1944) and their respect for the national flag at Prince of Songkla University, Pattani Campus. A mixed-method approach was employed, involving a quantitative study with a sample size of 375 people and a qualitative study through in-depth interviews with 9 participants. Data were analyzed using the SPSS software. The first quantitative finding reveals that the overall expectation of students towards nation-building policies related to the respect for the national flag is low, with 67% of the students indicating minimal expectations. The second finding indicates no significant difference in expectations based on personal factors as per the survey results. Qualitative findings include the followings. Attitudes towards Field Marshal Plaek Phibunsongkhram, under the concept of authoritative governance, are mixed. Some students perceive him as a nation-builder and a contributor to the development of Thai democracy, while others view him as a dictator. His influence on the ideological space has both positive and negative effects up to the present day. Students generally view having a Thai national anthem as normal and a representation of patriotism. The process of creating meaning and rhetoric for the Thai nation through the national anthem continues to have an influence. The students’ expectations towards nation-building policies under the concept of nationalism, aimed at cultivating new behaviors and values among the citizens, are not widely accepted in the current social context. This makes the nationalist approach to nation-building unsuitable in contemporary society. The study concludes that students at Prince of Songkla University, Pattani Campus have low

³ Student, Department of Government, Faculty of Political Science, Prince of Songkla University Pattani campus, 181 M. 6, Charoen Pradit Road, Rusamilae Subdistrict Mueang District, Pattani Province 94000, E-mail: chayapol.nintaratt@gmail.com

⁴ Student, Department of Government, Faculty of Political Science, Prince of Songkla University Pattani campus, 181 M. 6, Charoen Pradit Road, Rusamilae Subdistrict Mueang District, Pattani Province 94000, E-mail: yusrunchema@gmail.com

expectations towards nation-building policies leading to respect for the national flag. Their attitudes towards Field Marshal Plaek Phibunsongkhram and the Thai national anthem are mixed, both positively and negatively. Furthermore, nationalist policies in nation-building are not accepted among these students in the current context.

Keywords: Expectations towards the policy of fostering national building, Respecting the national flag, Perspective, Youth, Student

Received: 19 October 2023 Revised: 18 December 2023 Accepted: 22 December 2023

บทนำ

พัฒนาการยื่นเคารพธงชาติในประเทศไทย เกิดขึ้นในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีการกำหนดแบบแผนปฏิบัติอันดั่งามที่เรียกว่า “รัฐนิยม” เพื่อให้ประชาชนได้ยึดถือและปฏิบัติตาม ดังจะปรากฏในรัฐนิยมฉบับที่ 4 เรื่อง “การเคารพธงชาติ เพลงชาติ และเพลงสรรเสริญพระบารมี” ซึ่งได้รับความเชิดชูเคารพของชาวไทยทั้งมวล (มูลนิธิความฝันของชาวไทย, 2554) พัฒนาการของกฎหมายนำไปสู่พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2485 ในปัจจุบันถูกยกเลิกโดยแทนที่ด้วยพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2553 กับปรากฏการณ์ทางการเมืองที่คนรุ่นใหม่ 2563 หันมาให้ความสนใจต่อระบอบประชาธิปไตย พบว่ามีแนวโน้มที่เปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับพัฒนาการของระบอบประชาธิปไตยไทยสู่การเคลื่อนไหวครั้งใหม่ได้ให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพทางการเมืองมากขึ้นกว่าในอดีตกับการตั้งคำถามถึงประเด็นการยื่นเคารพธงชาติ เพลงชาติไทย และมีความเข้าใจไปทางที่ว่าข้อระเบียบข้อบังคับการยื่นเคารพธงชาติถูกยกเลิกไปพร้อมกับพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2485 โดยรัฐบาลยังคงไว้ซึ่งพระราชบัญญัติ พ.ศ. 2522 มาตรา 45 บัญญัติว่า “การใช้ ชัก หรือแสดงธงที่มีความหมายถึงประเทศไทยหรือชาติไทยให้เป็นไปตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี หมวดที่ 1 ส่วนที่ 7 การใช้การชักและการแสดงธงชาติ (พระราชบัญญัติ พ.ศ. 2522) ทำให้เห็นถึงมิติความทับซ้อนของกฎหมาย การวิวัฒนาการของกฎหมายเกี่ยวกับการเคารพธงชาติและบริบททางการเมืองได้เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทสมัยใหม่ ในระยะเวลาดังกล่าว การรัฐประหารในปี พ.ศ. 2557 โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) และการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2562 ได้เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเมืองไทย จากสถานการณ์ดังกล่าวได้เกิดพรรคอนาคตใหม่ซึ่งเป็นที่หวังของคนรุ่นใหม่ พรรคนี้มีอุดมการณ์ที่เน้นเสรีนิยม ประชาธิปไตย ด้วยแนวทางและอุดมการณ์ดังกล่าวของพรรคได้นำไปสู่การถูกยุบพรรคในที่สุด

ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวระดับประเทศนำไปสู่การเคลื่อนไหวในระดับภูมิภาค ณ จังหวัดปัตตานีในแฟลชม็อบของเยาวชน นักศึกษาในจังหวัดปัตตานี มีการยกบทสนทนาว่าด้วยการมีประชาธิปไตยในฐานะเครื่องมือสร้างสันติภาพในพื้นที่ขัดแย้ง โดยเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ. 2563 ที่อาคารกิจการนักศึกษา บรรดานิสิต นักศึกษาตั้งชื่อหมุดหมายประชาธิปไตยร่วมแฟลชม็อบไล่เผด็จการไปด้วยกัน ร่วมกันแสดงจุดยืน และเจตนารมณ์ถึงอำนาจของประชาชนโดยพร้อมเพรียง (MGR Online, 2563) เมื่อวันที่ 21 ต.ค.63 ได้มีกลุ่มนักเรียน นักศึกษา และประชาชนกว่า 300 คนรวมตัวมาชุมนุมที่ลานอัฐ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ขณะมีเสียงเพลงชาติขึ้น ปรากฏว่าผู้ร่วมชุมนุมไม่ได้ยืนเคารพธงชาติ แต่กลับนั่งและชู 3 นิ้วขึ้นมาเพื่อเป็นสัญลักษณ์ต่อต้านเผด็จการ (สยามรัฐ, 2563) กับปรากฏการณ์ของข่าว เช่น กับเหตุการณ์นักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี โดนเจ้าหน้าที่ตำรวจภายในมหาวิทยาลัย เข้ามาล็อกลอกรถโดยมีเหตุผลว่าเขาไม่หยุดรถเพื่อเคารพธงชาติ เป็นต้นนั้น ทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญของการศึกษายื่นเคารพธงชาติกับนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ในระดับชั้นปี 1-3 กลุ่มนักศึกษาเหล่านี้ล้วนมีความเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และปรากฏการณ์ทางการเมืองที่แปรเปลี่ยนกับอิทธิพลทางความคิด อุดมการณ์ แบบเรียน และข้อบังคับทางกฎหมายของประเทศไทยทั้งสิ้น

บททวนวรรณกรรม

งานการศึกษาของสุรศักดิ์ บุญเรือง (2560) เรื่อง ปกป้องกฎหมาย : การเคารพเพลงชาติกับแง่มุมทางกฎหมาย เป็นบทความเกี่ยวกับการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวกับการเคารพธงชาติ การแก้ไขกฎหมายเคารพธงชาติ งานของดีพร้อม ใจน้อย (2563) เรื่อง การประกาศรัฐนิยมที่ส่งผลต่อหน้าที่พลเมืองในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นบทความเกี่ยวกับการศึกษาผลกระทบของการประกาศใช้นโยบายรัฐนิยม 12 ฉบับ โดยเฉพาะรัฐนิยมฉบับที่ 4 เรื่องเคารพธงชาติ เพลงชาติ และเพลงสรรเสริญพระบารมี และจากวิทยานิพนธ์ปริญญาโทของชนิดา พรหมพยัคฆ์ (2543) คือ ธงไตรรงค์กับการสร้างอุดมการณ์รัฐไทย พ.ศ. 2459-2520 เหล่านี้เป็นตัวอย่างการศึกษาที่สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยและการตอบสนองของกลุ่มคนรุ่นใหม่ต่อความหลากหลายของความคิดและปัญหาทางสังคม การเข้าใจเหล่านี้ทำให้ผู้วิจัยสามารถตั้งคำถามและพัฒนากระบวนการคิดได้ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลา นำไปสู่การสร้างความรู้ความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นในบริบทปัจจุบันของสังคมไทย บทความวิจัยที่ถูกกล่าวถึงข้างต้นไม่ได้ระบุกลุ่มตัวอย่างที่ชัดเจนในการศึกษา ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความตั้งใจที่จะนำบทความทั้งสามบทความมาศึกษาต่อยอดในการวิจัยครั้งนี้จะเป็นการศึกษาแบบผสมผสานระหว่างเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ชัดเจน นั่นคือ นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เพื่อให้ได้มุมมองที่ครอบคลุมและเจาะจงมากขึ้น การศึกษานี้จะช่วยให้เข้าใจประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายการเคารพธงชาติและบริบททางการเมืองในสังคมไทยได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยชิ้นนี้ใช้แนวคิดในการศึกษา 4 แนวคิด ได้แก่ 1) แนวคิดรัฐนิยม เป็นแนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคมของตัวแบบรัฐนิยม (statist model) หรือ รัฐนิยมยุคใหม่ (neo-statism) หรือ ความเป็นอิสระในการตัดสินใจของรัฐ (autonomy of the state) เน้นอำนาจรัฐที่มีลักษณะสูงสุด เด็ดขาด และแบ่งแยกมิได้ (อนุสรณ์ ลีมนานี, 2542) 2) แนวคิดการครองอำนาจนำ : การปฏิวัติที่ปราศจากมวลชน (Revolution without mass participation) หรือเป็น “การปฏิวัติจากเบื้องบน” (Revolution from above) ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนโดยชนชั้นนำ (Elite) เพื่อก่อให้เกิด “การปฏิรูป” (Reform) ทางสังคมและการเมืองโดยปราศจากฐานการยอมรับจากมวลชน สงครามยึดพื้นที่ทางความคิด (War of Position) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือหลักในการได้มาซึ่งสถานะการครองอำนาจนำคือ กลยุทธ์การทำสงครามยึดพื้นที่ทางความคิด แนวคิดดังกล่าวเป็นยุทธวิธีทางการเมืองในระดับแนวหน้าเชิงวัฒนธรรม (Cultural front) ที่ต้องการการแทรกซึมและบ่อนทำลายกลไกเชิงอุดมการณ์ (Ideological mechanism) ในพื้นที่ประชาสังคมต่างๆ เช่น สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สื่อมวลชน สหภาพแรงงาน (วัชรพล พุทธิรักษา, 2557) 3) แนวคิดเรื่องวาทกรรม (Discourse) คือ กระบวนการผลิตสร้างความหมาย และอัตลักษณ์ให้กับโน้ตชนโน้ตชนหนึ่ง แล้วใช้อำนาจในการทำให้ความหมายและอัตลักษณ์ที่สร้างขึ้นมากลายเป็น “ความรู้” และ “ความจริง” โดยมีสถาบันแบบเป็นทางการคอยสนับสนุนรองรับปฏิบัติการของวาทกรรมนั้น เพื่อให้สังคมรับรู้ยอมรับความหมาย และอัตลักษณ์ดังกล่าวในรูปแบบของ

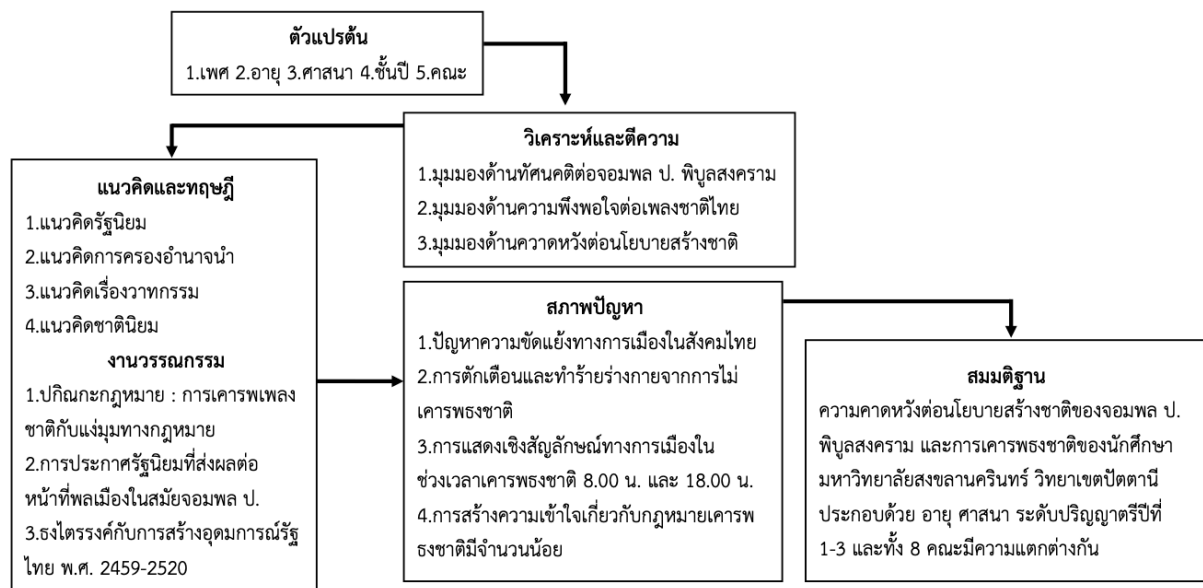
ความรู้และความจริง (ซิซงูฟงค์ อินทร์แก้ว และเฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี, 2563) 4) แนวคิดชาตินิยม (Nationalism) หมายถึง การสร้างและปลูกฝังอุดมการณ์ในการรักและภาคภูมิใจในความเป็นชาติให้เกิดขึ้นกับประชาชนในชาติ อย่างแน่นแฟ้น รวมทั้งการสร้างความเป็นชาติที่พลเมืองมีความผูกพันกัน ทางวัฒนธรรมและการเมืองมีความ จงรักภักดีต่อดินแดนและมีจิตสำนึกในฐานะการเป็นเจ้าของประเทศชาติทำให้ผู้คนหลากหลายเชื้อชาติหลากหลาย วัฒนธรรมที่อยู่ภายในเส้นเขตแดนเดียวกัน มีความรู้สึกร่วมที่เรียกว่าความเป็นชาติเดียวกัน โดยแนวคิด ดังกล่าวนั้น ก็เพื่อสร้างสำนึกให้คนในชาติร่วมกัน ต่อสู้ร่วมกันทำงานเพื่อผลประโยชน์ของชาติ และนอกจาก จะสร้างความเป็นเอกภาพของชาติแล้ว ความเป็นชาติยังต้องประกอบไปด้วยคนที่มีจิตสำนึกร่วมของความเป็น ชาติร่วมด้วย โดย Andrew Heywood นักทฤษฎีชาตินิยมได้แบ่งลัทธิชาตินิยมออกเป็น 4 ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้ 1) ชาตินิยมแนวเสรี (Liberal Nationalism) ถือความเท่าเทียมระหว่างชาติต่างๆ เป็นหลักในการดำเนินนโยบาย ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศตามหลักความเท่าเทียม 2) ชาตินิยมแนวอนุรักษ์ (Conservative Nationalism) ให้ความสำคัญกับสถาบันที่มีความเก่าแก่และประวัติศาสตร์ 3) ชาตินิยมแบบขยายอำนาจ (Expansionist Nationalism) เน้นการขยายดินแดน หรือการขยายอำนาจไปครอบครองดินแดนอื่น 4) ชาตินิยม แบบต่อต้านการล่าอาณานิคม (Anti-Colonial Nationalism) สำนึกของความเป็นชาติเป็นพลังทางอุดมการณ์ ให้คนพื้นเมืองต้องการปลดแอกชาติของตนให้พ้นจากอำนาจปกครองของเจ้าอาณานิคม (ธีรจุฑา เมฆิน, 2558)

ดังนั้นการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญของการเคารพธงชาติจึงเลือกกรณีศึกษาเกี่ยวกับ ความคาดหวังต่อนโยบายสร้างชาติ “รัฐนิยม” ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในเชิงความหมาย ผู้วิจัยจะสื่อถึง ความคาดหวังกับปรากฏการณ์ที่เป็นตัวการใช้นโยบายในอดีตมีผลดีหรือผลร้ายอะไรบ้างในการนำไปปรับใช้ใน สังคมชีวิตประจำวัน ผู้วิจัยจึงได้เลือกประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ที่มีคุณสมบัติตรงตามวัตถุประสงค์ ดังนั้นเห็นควรเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการเปรียบเทียบความ คาดหวังต่อนโยบายสร้างชาติ “รัฐนิยม” ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ศาสนา คณะ ระดับการศึกษา โดยทั้งหมดจะเป็นปรากฏการณ์แต่ละส่วน และสิ่งที่ขาดไม่ได้เลยคือข้อเสนอแนะต่อนโยบายการเคารพธงชาติ ทั้งหมดนี้ล้วนจะมีที่สนใจ ข้อถกเถียงเชิงวิชาการที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ก็เพื่อเป็น ประโยชน์สูงสุดที่คาดว่าจะได้รับให้กับการวิจัยและสังคมไทยต่อไปในภายภาคหน้า

สมมติฐานการวิจัย (Research Hypothesis)

1) ความคาดหวังต่อยุทธศาสตร์สร้างชาติของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และการเคารพธงชาติของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ประกอบด้วย อายุ ศาสนา ระดับปริญญาตรีปีที่ 1-3 และทั้ง 8 คณะมีความแตกต่างกัน

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual framework)

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคาดหวังต่อยุทธศาสตร์สร้างชาติ “รัฐนิยม” ของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม (2481-2487) สู่ การเคารพธงชาติ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ศาสนา คณะ ระดับการศึกษา

ระเบียบวิธีวิจัย

1.รูปแบบของการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาแบบผสม (Mixed Methods Research) เป็นการวิจัยที่ใช้วิธีวิทยาทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ

2.ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มีจำนวน 3 ชั้นปี ได้แก่ ชั้นปีที่ 1 ชั้นปีที่ 2 ชั้นปีที่ 3 มีทั้งหมดจำนวน 8 คณะ ดังนี้ คณะศึกษาศาสตร์, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, คณะวิทยาการอิสลาม, คณะศิลปกรรมศาสตร์, คณะวิทยาการสื่อสาร, คณะรัฐศาสตร์, คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาเขตปัตตานี จำนวน 5200 คน (ข้อมูลสถิตินักศึกษา วิทยาเขตปัตตานี, 2565) กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขนาด

กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ โดยใช้สูตร Taro Yamane (Kasidis, 2562) จำนวน 375 คน และผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพในการศึกษาครั้งนี้ คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จำนวน 8 คน และนักศึกษาผู้ได้รับผลกระทบจากนโยบาย จำนวน 1 คน รวมทั้งหมดจำนวน 9 คน

3.เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบบังเอิญ (Accident Selection) และใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview Guide) ซึ่งคำถามปลายเปิดเป็นเครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบมีจุดประสงค์/เฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) โดยหลักเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือก คือ ต้องมีคุณสมบัติที่เหมาะสม

4.การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการทำแบบสอบถามออนไลน์ โดยการคัดเลือกแบบบังเอิญ เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างได้ตอบแบบสอบถามเพื่อนำมาวิเคราะห์ต่อไป และการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการคัดเลือกแบบมีจุดประสงค์/เฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) โดยผู้วิจัยได้ติดต่อขอสัมภาษณ์นักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มีทั้งหมดจำนวน 8 คน ดังนี้ คณะศึกษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะวิทยาการอิสลาม คณะศิลปกรรมศาสตร์ คณะวิทยาการสื่อสาร คณะรัฐศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาเขตปัตตานี และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากนโยบาย จำนวน 9 คน โดยอาจจะยกตัวแทนจากแต่ละคณะ การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ต่อไป โดยหลักเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือก คือ ต้องมีคุณสมบัติ 3 ใน 4 ข้อ ดังนี้

- 1.มีความรู้เกี่ยวกับนโยบายสร้างชาติ “รัฐนิยม”
- 2.มีแนวคิดทางการเมืองต่อการยื่นเคารพธงชาติ
- 3.ความรู้ความเข้าใจต่อการยื่นเคารพธงชาติ
- 4.ประสบการณ์โดยตรงต่อการยื่นเคารพธงชาติ

5.การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ดำเนินการนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามไปวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS For Windows ดังนี้ 1. ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์ในรูปแจกแจงความถี่ และร้อยละ 2.การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงบรรยาย (Descriptive Statistics) กำหนดการแสดงผลข้อมูลเป็นจำนวน/ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ ส่วนการแสดงผลข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) จะใช้ในการวิเคราะห์แบบสอบถาม 3. การทดสอบสมมติฐานทางสถิติ ใช้การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยประชากรตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไป ด้วยสถิติทดสอบ F-test หรือการวิเคราะห์ ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) โดยเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีเชฟเฟ (Scheffe's Multiple Comparison) เพื่อทดสอบสมมติฐานของลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกัน

ผลการวิจัย

1.การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลวิจัย 2 ประเด็น ดังนี้ 1) ความคาดหวังต่อบทบัญญัติ "รัฐธรรมนูญ" ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม (2481-2487) สู่การเคารพธงชาติของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี 2) เปรียบเทียบความคาดหวังต่อบทบัญญัติ "รัฐธรรมนูญ" ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม (2481-2487) สู่การเคารพธงชาติของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ศาสนา คณะ ระดับการศึกษา จำนวน 375 คน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ความคาดหวังต่อบทบัญญัติ "รัฐธรรมนูญ" ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม (2481-2487)

สู่การเคารพธงชาติของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

1.1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบด้านทัศนคติต่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม พบว่า ทัศนคติต่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) = 2.35, S.D. = .728

1.2) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบด้านความพึงพอใจต่อเพลงชาติไทย พบว่า ความพึงพอใจต่อเพลงชาติไทยอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) = 2.33, S.D. = .744

1.3) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบด้านความคาดหวังต่อบทบัญญัติ "รัฐธรรมนูญ" ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม (2481-2487) สู่การเคารพธงชาติอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) = 1.99, S.D. = .844

2) เปรียบเทียบความคาดหวังต่อบทบัญญัติ "รัฐธรรมนูญ" ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม (2481-2487) สู่การเคารพธงชาติของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ศาสนา คณะ ระดับการศึกษา

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบลักษณะทางประชากรศาสตร์ต่อความคาดหวังต่อบทบัญญัติ "รัฐธรรมนูญ"

ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม (2481-2487) สู่การเคารพธงชาติจำแนกตามอายุ ศาสนา คณะ ระดับปริญญาตรีปีที่ 1-3

ตัวแปร	F-test	p-value	ผลการทดสอบ
ทัศนคติต่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม			
อายุ	3.13	.00	แตกต่างกัน
ศาสนา	3.05	.02	แตกต่างกัน
คณะ	1.75	.09	ไม่แตกต่างกัน
ระดับปริญญาตรีปีที่ 1-3	.95	.38	ไม่แตกต่างกัน

ตัวแปร	F-test	p-value	ผลการทดสอบ
ความพึงพอใจต่อเพลงชาติไทย			
อายุ	.53	.74	ไม่แตกต่างกัน
ศาสนา	1.78	.14	ไม่แตกต่างกัน
คณะ	2.23	.03	แตกต่างกัน
ระดับปริญญาตรีปีที่ 1-3	2.19	.11	ไม่แตกต่างกัน
ความคาดหวังต่อบริบายสร้างชาติสู่การเคารพธงชาติ			
อายุ	1.02	.40	ไม่แตกต่างกัน
ศาสนา	2.39	.06	ไม่แตกต่างกัน
คณะ	3.98	.00	แตกต่างกัน
ระดับปริญญาตรีปีที่ 1-3	2.57	.07	ไม่แตกต่างกัน

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 พบว่า ด้านทัศนคติต่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม กลุ่มตัวอย่างที่มีช่วงอายุต่างกันมีผลต่อทัศนคติต่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และเมื่อนำมาทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีเชฟเฟ่ จะเห็นว่า อายุ 18-22 ปี มีทัศนคติต่อจอมพล ป. พิบูลสงครามสูงกว่าอายุ 23 ปี หรือมากกว่า และศาสนาที่ต่างกันมีผลต่อทัศนคติต่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และเมื่อนำมาทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีเชฟเฟ่จะเห็นว่า นักศึกษาที่ไม่นับถือศาสนา มีทัศนคติต่อจอมพล ป. พิบูลสงครามสูงกว่ากลุ่มพุทธ อิสลาม และคริสต์ ยกเว้นคณะและระดับปริญญาตรีปีที่ 1-3 ที่ไม่แตกต่างกัน ด้านความพึงพอใจต่อเพลงชาติไทย กลุ่มตัวอย่างที่มีคณะต่างกันมีผลต่อความพึงพอใจต่อเพลงชาติไทย ที่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และเมื่อนำมาทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีเชฟเฟ่ จะเห็นว่า คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีความพึงพอใจต่อเพลงชาติไทยสูงกว่าอีก 8 คณะ หรือมากกว่า ยกเว้นอายุ ศาสนา และระดับปริญญาตรีปีที่ 1-3 ที่ไม่แตกต่างกัน ด้านความคาดหวังต่อบริบายสร้างชาติสู่การเคารพธงชาติ กลุ่มตัวอย่างที่มีคณะต่างกันมีผลต่อความคาดหวังต่อบริบายสร้างชาติสู่การเคารพธงชาติ ที่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และเมื่อนำมาทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีเชฟเฟ่ จะเห็นว่า คณะวิทยาการอิสลาม มีความคาดหวังต่อบริบายสร้างชาติสู่การเคารพธงชาติสูงกว่าอีก 8 คณะ หรือมากกว่า ยกเว้นอายุ ศาสนา และระดับปริญญาตรีปีที่ 1-3 ที่ไม่แตกต่างกัน

2.การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาในเชิงปริมาณแล้วยังพบว่ามีประเด็นที่น่าสนใจที่จะต้องศึกษาในเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะจงกับนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ในประเด็นความคาดหวังต่อบโยบายสร้างชาติ “รัฐนิยม” ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม (2481-2487) สู่การเคารพธงชาติจำนวน 9 คน โดยแบ่งได้เป็น 3 รายด้าน ได้แก่ 1) ด้านทัศนคติต่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม 2) ด้านความพึงพอใจต่อเพลงชาติไทย 3) ด้านความคาดหวังต่อบโยบายสร้างชาติ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญในการปกป้องสิทธิและความเป็นส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง โดยมีมาตรการไม่เปิดเผยชื่อของบุคคลที่ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ แทนที่จะใช้ชื่อจริง ผู้วิจัยจะใช้นามสมมติที่แทนตัวผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ โดยมีการแบ่งตามรายละเอียด ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ด้านทัศนคติต่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม

1.1 นักศึกษากับทัศนคติที่ดีต่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม จำนวน 5 คน ได้แก่ คณะศึกษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะศิลปกรรมศาสตร์ และคณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาเขตปัตตานี พบว่า จอมพล ป. มีความรักชาติเป็นหนึ่งในกลุ่มคนผู้นำประชาธิปไตยมาสู่ประเทศไทย อยากให้ประเทศเป็นในทางความเป็นสากล เก่งในเรื่องของการทหารและการบริหาร โดยดูจากนโยบายกับการนำแนวคิดเรื่องของรัฐนิยมเป็นวิธีเดียวที่ดีที่สุดที่จะทำให้เกิดความกลมเกลียวกันในมิติของความหลากหลายทางประเพณี วัฒนธรรม และศาสนาของประชาชนทั่วประเทศ

1.2 นักศึกษากับทัศนคติที่ไม่ดีต่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม จำนวน 5 คน ได้แก่ คณะวิทยาการอิสลาม คณะวิทยาการสื่อสาร คณะรัฐศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาเขตปัตตานี และผู้ได้รับผลกระทบจากนโยบายพบว่า จอมพล ป. เป็นผู้นำที่สามารถบริหารจัดการในฐานะนายกให้ประเทศไปอยู่ภายใต้ความสงบ แต่เป็นเผด็จการในด้านวัฒนธรรม และไม่เห็นด้วยกับสิ่งที่เป็ผลงานด้านนโยบายกับความพยายามจะปลูกฝังในความเป็นชาตินิยม เนื่องจากนโยบายเหล่านั้นกำลังทำร้ายประชาชนอีกหลายเชื้อชาติหลายชาติพันธุ์

2) ด้านความพึงพอใจต่อเพลงชาติไทย

2.1 นักศึกษาที่มีความพึงพอใจต่อเพลงชาติไทย จำนวน 7 คน ได้แก่ คณะศึกษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะศิลปกรรมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาเขตปัตตานี และผู้ได้รับผลกระทบจากนโยบาย พบว่า ด้านเนื้อร้อง เพลงชาติไทยเนื้อหาดี มีคนแต่งที่เก่ง มีความสามารถ เพราะจากการแต่งเนื้อร้องทำนองทำให้คนปลูกใจคนได้ เป็นเพลงที่ช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจและแสดงถึงความรักชาติ ด้านเอ็มวีประกอบ มีความหลากหลายเป็นหนึ่งในอันเดียวกันเป็นเรื่องที่ดี และด้านทำนองของดนตรี ควรจะมีการปรับปรุงให้สนุกมากขึ้น แต่ด้วยข้อจำกัดในการทำร่างกายบังคับให้เคารพธงชาติทำให้เด็กรุ่นใหม่ไม่อยากจะยืนเคารพธงชาติและมีการต่อต้านอย่างเห็นได้ชัด

2.2 นักศึกษาที่ไม่มีความพึงพอใจต่อเพลงชาติไทย จำนวน 1 คน ได้แก่ คณะวิทยาการสื่อสาร พบว่า เนื่องจากนักศึกษาเป็นคนมุสลิม เนื้อเพลงชาติไทยมีหลายท่อนที่ตัวนักศึกษายอมรับว่ามีความขัดกันกับหลักการ

ของศาสนา ดังนั้น ทศนคติในมุขมศาสนาจะไม่ค่อยเห็นด้วยกับเพลงชาติเป็นสิ่งที่ก็อุปโลกนขึ้นมา

2.3 นักศึกษาที่มีข้อเสนอแนะต่อเนื้อหาของเพลงชาติไทย จำนวน 1 คน คณะวิทยาการอิสลาม พบว่า ในเพลงชาติประเทศอาหรับ มีการรวมคำมั่นสัญญาต่อพระผู้เป็นเจ้าอัลลอฮ์ และศาสนทูตภายในเนื้อเพลง ซึ่งแตกต่างจากเพลงชาติไทยที่ไม่มีการรวมคำมั่นสัญญาของชาวพุทธหรือคำพูดที่เกี่ยวข้องกับศาสนา อย่างไรก็ตาม ในประเทศไทยมีคำพูดหรือคำมั่นสัญญาที่สื่อถึงการปกครองแผ่นดินโดยธรรม แต่คำพูดเหล่านี้ไม่ได้ถูกรวมไว้ในเพลงชาติ

3) ด้านความคาดหวังต่อยุทธศาสตร์สร้างชาติสู่การเคารพธงชาติ

3.1 นักศึกษาที่มีความคาดหวังต่อยุทธศาสตร์สร้างชาติสู่การเคารพธงชาติ จำนวน 5 คน ได้แก่ คณะศึกษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาเขตปัตตานี และผู้ได้รับผลกระทบจากนโยบาย พบว่า ยุคของจอมพล ป. เป็นสิ่งที่ดีแต่ในยุคปัจจุบันควรมีการปรับปรุงให้ทันสมัยกับแนวทางที่จะรวมคนที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติให้สู่เป็นแนวทางเดียวกัน มีความเป็นศูนย์กลางมากที่สุดในการสร้างรัฐชาติ ที่ต้องการให้คนมีความรักชาติมากขึ้นการให้มีการเคารพธงชาติ ให้ประชาชนรักชาติ และมีความสามัคคี เนื่องจากมีนักศึกษาที่ได้รับผลกระทบจากการโดนบังคับให้จ่อธงเพื่อเคารพธงชาติ แสดงทัศนะว่า เนื้อหาเพลงชาติมันเป็นแบบปลุกใจให้คนในชาติ แต่ไม่ควรบังคับและควรให้การยืนเคารพธงชาติในบริบทสังคมปัจจุบันให้เป็นสิทธิส่วนบุคคล

3.2 นักศึกษาที่ไม่มีความคาดหวังต่อยุทธศาสตร์สร้างชาติสู่การเคารพธงชาติ จำนวน 4 คน ได้แก่ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะวิทยาการอิสลาม คณะวิทยาการสื่อสาร คณะรัฐศาสตร์ พบว่า นโยบายเคารพธงชาติของจอมพล ป. ไม่ได้ดำรงอยู่ เพราะนโยบายขึ้นอยู่กับแต่ละรัฐบาลนี้แบบไม่มีผลระยะยาวมาแต่ปัจจุบันไม่ได้ขึ้นกับว่ารัฐบาลนี้ออกนโยบาย และมีแนวทางไม่เห็นด้วย เนื่องจากบางพื้นที่มันมีเอกลักษณ์ของตนเองพอเวลาไปฝันอาจจะเกิดการต่อต้าน และยังคำว่าวัฒนธรรมบางครั้งมันเป็นสิ่งที่บังคับกันไม่ได้ บางคนมองว่าถ้ามองเอาเรื่องสร้างชาติออกไปนโยบายเหล่านี้กำลังควบคุมคนอยู่โดยผ่านการครอบงำคน ถึงแม้คุณจะไม่ลดความรุนแรงโดยการห้ามบังคับ ช่วงหลังๆ แคเปลี่ยนรูปจากไม่ใช้ความรุนแรงแต่มาใช้ความรุนแรงในทางอ้อม

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยอภิปรายผลการศึกษา เรื่อง ความคาดหวังต่อยุทธศาสตร์สร้างชาติ “รัฐนิยม” ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม (2481-2487) สู่การเคารพธงชาติที่ส่งผลจนถึงปัจจุบัน : กรณีศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี โดยจะสามารถแบ่งได้ 3 ประการ ดังนี้

ทศนคติต่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม

ทศนคติต่อจอมพล ป. พิบูลสงครามผ่านแนวคิดการครองอำนาจนำ ใช้เครื่องมือหลักๆ คือ สงครามยึดพื้นที่ความคิดโดยควบคุมอุดมการณ์เชิงกลไกทั้งโครงสร้างส่วนบนและโครงสร้างส่วนล่าง เพราะนักศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะศิลปกรรมศาสตร์

และคณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาเขตปัตตานี ยอมรับการมีอยู่ของคณะราษฎรและยอมรับการมีอยู่ของจอมพล ป. โดยถือว่าจอมพล ป. เป็นวีรบุรุษ เป็นอุดมการณ์ประชาธิปไตยที่มองเห็นว่า หากแต่ด้านนโยบายคือด้วยความ เป็นรัฐชาติ ความเป็นชาติ ผู้วิจัยมองว่านักศึกษากลุ่มนี้ยังมองเห็นความสำคัญของเพลงชาติอยู่ เพราะในการที่จะใช้เพลงชาติหรือว่าการยืนเคารพธงชาติ คนรุ่นใหม่อาจจะมองว่าเป็นเรื่องสิทธิเสรีภาพของส่วนบุคคลว่าจะยืนไม่ยืน แต่ว่ายังมีบริบทบางส่วนที่นักศึกษายังเห็นว่าควรจะต้องเปิดเพลงชาติในการแข่งขันฟุตบอลเพื่อ บ่งบอกถึงความเป็นชาติ และสะท้อนความเป็นหนึ่งเดียว ภายใต้บริบทนั้น ๆ อย่างนักศึกษากลุ่มนี้ยังคงเห็น ด้วยให้มีการยืนเคารพธงชาติอยู่ เพราะในบริบทสังคมที่เป็นการแบ่งเขตแดนแบบรัฐชาติ แต่สิ่งที่นักศึกษาย พยายามจะสื่อก็คือว่าสิทธิเสรีภาพจำเป็นที่จะต้องเป็นสิ่งสำคัญโดยต้องไม่มีการบังคับและจะต้องไม่ละเมิดสิทธิ ส่วนบุคคลโดยไม่ก้าวล่วงคนอื่น ซึ่งตามหลักประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม แต่นักศึกษาคณะวิทยาการอิสลาม คณะ วิทยาการสื่อสาร คณะรัฐศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาเขตปัตตานี จอมพล ป. พิบูลสงครามไม่สามารถ ยึดพื้นที่ความคิดโดยควบคุมอุดมการณ์ได้ เนื่องจากมองว่า จอมพล ป. ปกครองแบบความเป็นเผด็จการ และ ไม่เห็นด้วยกับแนวทางนโยบายชาตินิยมที่กำลังทำร้ายประชาชนหลายเชื้อชาติ

ความพึงพอใจต่อเพลงชาติไทย

เพลงชาติไทยผ่านแนวคิดวาทกรรม มีส่วนสำคัญมากในการที่จะยึดพื้นที่ตามความคิดของประชาชน หรือว่าการสร้างการผลิตซ้ำความรู้ซ้ำ ๆ ให้กับประชาชน โดยการสร้างความหมายความเป็นไทยสามารถรู้ได้ จากเพลงชาติความเป็นไทยและ ความหมายต่าง ๆ จอมพล ป. เห็นว่ามันเป็นสิ่งสำคัญที่จะสามารถยึดโยงหรือ สร้างผลิตให้กับประชาชนได้นั้นจำเป็นต้องมีขบวนการที่จะสร้างวาทกรรมที่จะกระตุ้นความรู้ต่าง ๆ เช่น วิทยุ การกระจายเสียง เปิดทุกวันในเวลา 8.00 น. และ 18.00 น. และนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะศิลปกรรมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาเขตปัตตานี คิดว่าเพลงชาติไทยเป็นเรื่องปกติ เป็นเรื่องที่ยอมรับได้และไม่ได้เสียหาย เพราะว่าทุกประเทศ ก็มีเพลงชาติ ในขณะที่เรื่องนี้อธิบายเพลงชาตินั้น ผู้วิจัยเห็นว่าไม่จำเป็นต้องเปลี่ยน เพราะว่าสิ่งที่สร้าง ขึ้นมาตั้งแต่อดีตซึ่งมีความเป็นดั้งเดิม แต่อีกประเด็นสำคัญคือนักศึกษาคณะวิทยาการสื่อสาร ไม่พอใจและ ตั้งคำถามกับเพลงชาติไทยว่ามีจุดประสงค์ที่จะทำลายหรือลดทอนอัตลักษณ์ของเชื้อชาติและความสำคัญของ ชาติพันธุ์ ซึ่งมีผลกระทบต่อพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ด้วยมิติของความหลากหลายเป็นอย่างมากหรือไม่ กับ อีกคณะที่เพียงแค่แสดงความคิดเห็นต่อการเพลงชาติไทยว่าควรมีการผสมผสานความเชื่อศาสนากับเพลงชาติ คือ คณะวิทยาการอิสลาม

ความคาดหวังต่อยุทธศาสตร์สร้างชาติ

แนวนโยบายสร้างชาติของจอมพล ป. ผ่านแนวคิดรัฐนิยม ภายใต้บริบทการสร้างรัฐชาติควรมี กฎหมาย หรือควรมีบทบัญญัติที่ชัดเจนในการบังคับหรือมีแนวทางให้กับประชาชนในแนวทางเดียวกัน เนื่องจาก

รัฐเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีอำนาจสูงสุดและเป็นกลไกที่คอยครอบงำในทุกภาคส่วน โดยเฉพาะภายใต้บริบทในยุคนี้ น่าจะเป็นสิ่งที่ดีโดยสร้างผ่านชุดความคิด ควรจะเลือกวิธีที่จะสามารถหลอมรวมคนในชาติได้ผ่านรัฐนิยม ซึ่งมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ดังนี้ ข้อดี คือ นโยบายสร้างชาติของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้การสร้างพฤติกรรม และค่านิยมใหม่ให้กับประชาชนคนไทยยึดถือแนวทางปฏิบัติเป็นประเพณีประจำชาติภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่จะเป็นหนทางที่นำประเทศชาติไปสู่ความเข้มแข็งเพื่อให้ประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น และในส่วนของข้อเสีย คือ นโยบายรัฐนิยมเป็นการบังคับหรือการทำให้ประชาชนที่ไม่ยอมรับการยืนเคารพธงชาติ ต้องยืนเคารพธงชาติเพราะหากไม่ยืนจะมีบทลงโทษ แต่พลวัตหรือการเปลี่ยนแปลงบริบทสังคมปัจจุบันภายใต้ยุคโลกาภิวัตน์ ประกอบกับความคิดเห็นของนักศึกษาทั้ง 8 คนะ ได้แก่ คณะศึกษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะวิทยาการอิสลาม คณะวิทยาการสื่อสาร คณะรัฐศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาเขตปัตตานี โดยเรื่องสิทธิเสรีภาพเป็นสิ่งสำคัญตามหลักประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าควรจะต้องแก้ไขกฎหมายที่สืบเนื่องมาจากรัฐนิยมถึงปัจจุบัน คือ พระราชบัญญัติธง พ.ศ. 2522 มาตรา 45 บัญญัติว่า “การใช้ ชัก หรือแสดงธงที่มีความหมายถึงประเทศไทยหรือชาติไทย” ให้เป็นไปตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี (พระราชบัญญัติธง พ.ศ. 2522) หมวดที่ 1 ส่วนที่ 7 “การใช้การชักและการแสดงธงชาติ การชักธงชาติขึ้นและลง ณ อาคาร สถานที่หรือบริเวณใด โดยปกติให้เป็นไปตามกำหนดเวลา ดังต่อไปนี้ชักขึ้น เวลา 08.00 น.ชักลง เวลา 18.00 น. เมื่อได้ยินเสียงเพลงชาติหรือสัญญาณการชักธงชาติ จะเห็น หรือไม่เห็นการชักธงชาติก็ตามหรือกรณีอยู่ในอาคาร หรือยานพาหนะที่ไม่สามารถยืนแสดงความเคารพได้ ให้แสดงความเคารพโดยหยุดนิ่งในอาการสำรวม จนกว่าการชักธงชาติหรือเสียงเพลงชาติหรือสัญญาณการชักธงชาติจะสิ้นสุดลง (ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการใช้ การชัก หรือการแสดงธงชาติและธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร พ.ศ. 2529) และมาตรา 48 โดยให้ระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (พระราชบัญญัติธง พ.ศ. 2522) ให้เป็นการเคารพสิทธิส่วนบุคคลเนื่องจากเหตุการณ์สำคัญที่ผู้วิจัยพบเจอ คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี โดนเจ้าหน้าที่จราจรภายในมหาวิทยาลัย เข้ามาล็อกล้อรถโดยมีเหตุผลว่าเขาไม่หยุดรถเพื่อเคารพธงชาติ

แนวคิดชาตินิยม

การวิเคราะห์ประกอบด้วย 1. แนวคิดชาตินิยมกับทัศนคติต่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม 2. แนวคิดชาตินิยมกับความพึงพอใจต่อเพลงชาติไทย 3. แนวคิดชาตินิยมกับความคาดหวังต่อบทบายสร้างชาติ ดังนี้

1. แนวคิดชาตินิยมกับทัศนคติต่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม

นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะศิลปกรรมศาสตร์ และคณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาเขตปัตตานี เป็นแบบชาตินิยมแบบขยายอำนาจ (Expansionist Nationalism) ได้ดังนี้ (1) ความรักชาติและการนำประชาธิปไตย (2) ความเป็นสากลและความเข้มแข็งทางทหาร (3) นโยบายรัฐนิยมของจอมพล ป. เป็นการนำแนวคิดของรัฐนิยมมาใช้เป็นวิธีการสร้างความกลมเกลียว

นักศึกษาคณะวิทยาการอิสลาม คณะวิทยาการสื่อสาร คณะรัฐศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาเขตปัตตานี และผู้ได้รับผลกระทบจากนโยบาย เป็นแบบนักศึกษากลุ่มนี้อยู่ในชาตินิยมแนวนุรักษ์ (Conservative Nationalism) ได้ดังนี้ (1) การบริหารที่เน้นความสงบและความเป็นเผด็จการทางวัฒนธรรม ความหลากหลายทางวัฒนธรรมภายในประเทศ (2) การต่อต้านนโยบายชาตินิยมที่มีผลร้ายแรงต่อประชาชนหลายเชื้อชาติ โดยไม่เห็นด้วยกับนโยบายชาตินิยมที่กำลังทำร้ายประชาชนหลายเชื้อชาติ (3) ความท้าทายของชาตินิยมในสังคมที่หลากหลายทางเชื้อชาติและชาติพันธุ์

2. แนวคิดชาตินิยมกับความพึงพอใจต่อเพลงชาติไทย

นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะศิลปกรรมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ และคณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาเขตปัตตานี และผู้ได้รับผลกระทบจากนโยบาย เป็นแบบแนวชาตินิยมแนวเสรี (Liberal Nationalism) ได้ดังนี้ (1) เนื้อหาและผลของเพลงชาติไทย เพลงชาติถือเป็นหนึ่งในสัญลักษณ์สำคัญของชาตินิยม (2) ความหลากหลายในเอ็มวีประกอบ แสดงถึงการยอมรับและการรวมเข้ากับ ความหลากหลายของประชากรในชาติ (3) ทำนองของดนตรีและการปรับปรุงของเพลงชาติสะท้อนถึงความพยายามทำให้เพลงชาติเข้าถึงและเป็นที่ชื่นชอบของคนรุ่นใหม่ (4) ปัญหาการทำร้ายร่างกายและการบังคับเคารพธงชาติทำให้เกิดการต่อต้านจากเยาวชนและคนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะในหมู่คนรุ่นใหม่ที่มีความคิดเปิดกว้างและสนับสนุนในความเป็นอิสระ

นักศึกษาคณะวิทยาการสื่อสาร เป็นแบบนักศึกษากลุ่มนี้อยู่ในชาตินิยมแนวนุรักษ์ (Conservative Nationalism) ได้ดังนี้ (1) ชาตินิยมและความหลากหลายทางศาสนา ชาตินิยมมักมีแนวโน้มที่จะส่งเสริมความเป็นเอกภาพและความเหนียวแน่นของชาติ ซึ่งบางครั้งอาจไม่คำนึงถึงความหลากหลายทางศาสนาหรือวัฒนธรรมภายในประเทศ (2) ทศนคติทางศาสนาและเพลงชาติ สำหรับนักศึกษามุสลิม ความขัดแย้งระหว่างเนื้อเพลงชาติกับหลักการศาสนาอาจนำไปสู่ทัศนคติที่ไม่เห็นด้วยกับเพลงชาติ (3) ความท้าทายของชาตินิยมในสังคมหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรม

สามารถวิเคราะห์ความคิดเห็นของคณะวิทยาการอิสลาม ได้ดังนี้ (1) การผสมผสานความเชื่อศาสนากับชาตินิยม (2) เพลงชาติไทยและความไม่ผสมผสานของศาสนา การที่เพลงชาติสะท้อนถึงการเลือกใช้เนื้อหาที่เน้นความเป็นชาติและความเป็นเอกภาพโดยไม่เน้นหนักไปที่ความเชื่อศาสนา

3. แนวคิดชาตินิยมกับความคาดหวังต่อบทบาทสร้างชาติ

นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาเขตปัตตานี และผู้ได้รับผลกระทบจากนโยบาย เป็นแบบแนวชาตินิยมแนวเสรี (Liberal Nationalism) ได้ดังนี้ (1) การปรับปรุงแนวทางชาตินิยมในยุคปัจจุบัน (2) ความรักชาติ เคารพธงชาติ และความสามัคคี (3) การบังคับในการเคารพธงชาติทำให้รู้สึกไม่สบายใจ แนวทางที่เหมาะสมอาจเป็นการให้การยืนเคารพธงชาติเป็นสิทธิส่วนบุคคล โดยเคารพในความเลือกของแต่ละบุคคล

นักศึกษาคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะวิทยาการอิสลาม คณะวิทยาการสื่อสาร คณะรัฐศาสตร์

เป็นแบบชาตินิยมแนวนุรักษ์ (Conservative Nationalism) ได้ดังนี้ (1) ความเปลี่ยนแปลงของนโยบายเคารพธงชาติ แสดงให้เห็นถึงความไม่คงที่และการปรับตัวตามบริบททางการเมืองและสังคม (2) ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการต่อต้าน (3) การครอบงำโดยไม่ใช้ความรุนแรง ไม่เน้นการบังคับอาจเป็นการยอมรับความหลากหลายและพยายามส่งเสริมความรักชาติในทางที่มีความอ่อนโยนและเคารพต่อสิทธิส่วนบุคคลมากขึ้น

ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากการศึกษาผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ 2 ประการดังนี้

1. ผู้วิจัยเห็นว่าควรหาข้อสรุปที่ชัดเจนในเรื่อง การยืนเคารพธงชาติ ที่สืบเนื่องมาจากพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2553 มาตรา 3 ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2485 (พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2553) แต่ยังคงมีกฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับการยืนเคารพธงชาติซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติธง พ.ศ. 2522 มาตรา 45 บัญญัติว่า “การใช้ ชัก หรือแสดงธงที่มีความหมายถึงประเทศไทยหรือชาติไทย” ให้เป็นไปตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี หมวดที่ 1 ส่วนที่ 7 การทำความเคารพธงชาติ “การใช้การชักและการแสดงธงชาติ การชักธงชาติขึ้นและลง ณ อาคาร สถานที่หรือบริเวณใด โดยปกติให้เป็นไปตามกำหนดเวลา ดังต่อไปนี้ชักขึ้น เวลา 08.00 น. ชักลง เวลา 18.00 น. เมื่อได้ยินเสียงเพลงชาติหรือสัญญาณการชักธงชาติ จะเห็น หรือไม่เห็นการชักธงชาติก็ตามหรือกรณีอยู่ในอาคาร หรือยานพาหนะที่ไม่สามารถยืนแสดงความเคารพได้ ให้แสดงความเคารพโดยหยุดนิ่งในอาการสำรวม จนกว่าการชักธงชาติหรือเสียงเพลงชาติหรือสัญญาณการชักธงชาติจะสิ้นสุดลง และมาตรา 48 โดยให้ระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (พระราชบัญญัติธง พ.ศ. 2522) โดยให้หน่วยงานภาครัฐสังกัดกระทรวงมหาดไทย เข้ามาให้ความสำคัญ และจัดให้มีการรณรงค์ผ่านการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง เช่น การผลิตสื่อวิดีโอ ภาพหรือโปสเตอร์ลงในแพลตฟอร์มต่างๆ และวิทยุกระจายเสียงของกรมประชาสัมพันธ์ที่มีอยู่เดิมให้ประชาชนควรได้รับความรู้การยืนเคารพธงชาติว่าประชาชนควรปฏิบัติ 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านสถานที่ 2) ด้านเวลา 3) ด้านบริบทและสภาพแวดล้อม 4) ด้านสิทธิเสรีภาพ และ 5) ด้านบทลงโทษของการยืนเคารพธงชาติ โดยต้องสอดคล้องกับกฎหมายพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2553 พระราชบัญญัติธง พ.ศ. 2522 และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี หมวดที่ 1 ส่วนที่ 7 การทำความเคารพธงชาติ (พระราชบัญญัติธง พ.ศ. 2522) ทั้งนี้ผู้วิจัยเสนอให้มีพื้นที่ประชาสัมพันธ์การทำความเคารพธงชาติจะครอบคลุมทุกระดับทั้งตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับประเทศ เพื่อมุ่งหวังลดเหตุการณ์ทำร้ายร่างกายจากการทำความเคารพธงชาติ เพื่อสร้างความเข้าใจกับประชาชนอย่างทั่วถึง และเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดองให้กับประชาชนคนในชาติ

2. ผู้วิจัยเห็นว่าระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการใช้การชัก หรือการแสดงธงชาติและธงของต่างประเทศในราชอาณาจักร จะปรากฏในพระราชบัญญัติธง พ.ศ. 2522 มาตรา 45 บัญญัติว่า “การใช้ ชัก หรือแสดงธงที่มีความหมายถึงประเทศไทยหรือชาติไทย” ให้เป็นไปตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี หมวดที่ 1 ส่วนที่ 7 การทำความเคารพธงชาติ (พระราชบัญญัติธง พ.ศ. 2522) ดังนั้นตามศักดิ์ของกฎหมาย The Hierarchy of Laws มีลำดับศักดิ์ของกฎหมาย ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี มีลำดับที่ต่ำกว่าพระราชบัญญัติธง พ.ศ. 2522

โดยควรมีการเสนอร่างพระราชบัญญัติครั้งใหม่ ตัวอย่างจาก ร่างพระราชบัญญัติธง (ฉบับที่..) พ.ศ. ตามพลเอกปรีชา โรจนเสน สมาชิกสมานิติบัญญัติแห่งชาติและคณะ เป็นผู้เสนอ ในคราวประชุมสมานิติบัญญัติแห่งชาติ กำหนดให้บรรดาบทกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ ประกาศ และ คำสั่งอื่นในส่วนที่ได้บัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับบทแห่ง พระราชบัญญัตินี้ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้แทน (ร่างมาตรา 3) เพิ่มมาตรา 45/5 กำหนดวิธีการ แสดงความเคารพในกรณีที่ได้ยินเสียงเพลงชาติ หรือสัญญาณการชักธงชาติไม่ว่าจะเห็น หรือไม่เห็นการชักธงชาติก็ตาม (ร่างมาตรา 4) เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2550 และได้บรรจุระเบียบวาระการประชุมสมานิติบัญญัติแห่งชาติ ในคราวประชุมสมานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ 65/2550 เป็นพิเศษ วันพุธที่ 21 พฤศจิกายน 2550 (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2550) เสมือนกับเสนอร่างของพลเอกปรีชา และคณะได้นำระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีมาอยู่ในร่างพระราชบัญญัติธง (ฉบับที่..) พ.ศ. เป็นไปตามลำดับศักดิ์ของกฎหมาย ซึ่งผู้วิจัยเห็นด้วยกับการนำระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีมาอยู่ในพระราชบัญญัติธง (ฉบับที่..) พ.ศ. อย่างไรก็ตามเพื่อความสอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบัน จะต้องไม่มีการบังคับวิธีการแสดงความเคารพธงชาติ โดยให้เป็นการเคารพสิทธิส่วนบุคคลเป็นหลักใหญ่สำคัญ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- งานทะเบียนและรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. (2565). ข้อมูลสถิตินักศึกษา วิทยาเขตปัตตานี. Retrieved from ข้อมูลสถิตินักศึกษา วิทยาเขตปัตตานี: https://sites.google.com/psu.ac.th/regpn-dashboard/std_report?authuser=0
- เฉลิมศักดิ์ พิภูลศรี. ชัชฌพงษ์ อินทร์แก้ว. (2563). การจัดวางความคิดทางการเมืองในเพลงชาตินิยมหลังรัฐประหาร 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, ปีที่ 14 (ฉบับที่ 1)* (มกราคม - เมษายน 2563).
- ดีพร้อม ใจน้อย. (2563). การประกาศรัฐนิยมที่ส่งผลกระทบต่อหน้าที่พลเมืองในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม The declaration of stateism that affected citizenship in the period of Field Marshal Pibulsongkram . *วารสารสันติสุขปริทรรศน์ ปีที่ 1 (ฉบับที่ 1)* (มกราคม-มิถุนายน 2563).
- ธีรจุฑา เมฆิน. (2558). แนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยมที่ปรากฏในนวนิยายของทมยันตี = *Political concept of royal nationalism in Tamayanti's novels*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พรหมพยัคฆ์, ช. (2543). *ธงไตรรงค์กับการสร้างอุดมการณ์รัฐไทย พ.ศ.2459 - 2520*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มติชน. (2563, กันยายน 20). *Matichon Online*. Retrieved from Matichon Online: https://www.matichon.co.th/politics/news_2356891#
- มูลนิธิความฝันของชาวไทย. (2554). *จอมพล ป.พิบูลสงคราม : ผู้นำต้นแบบตลอดกาล*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิความฝันของชาวไทย.
- วัชรพล พุทธรักษา. (2557). *บทสำรวจความคิดทางการเมืองของ อันโตนิโอ กรัมสกี*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมมติ.
- สยามรัฐ. (2563, ตุลาคม 21). Retrieved from สยามรัฐ: <https://siamrath.co.th/n/191440?fbclid=IwAR2ouPk4FnudGISppRJrgWmYHCAXwiG6zipdMQVPh4nlp0RwiYFHHlYau0>
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2550). ร่างพระราชบัญญัติธง (ฉบับที่...) พ.ศ. *บรรจู่ระเบียบวาระการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ 65/2550 เป็นพิเศษ วันพุธที่ 21 พฤศจิกายน 2550*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- สุรศักดิ์ บุญเรือง. (2560). ปกป้องกฎหมาย การเคารพเพลงชาติกับแง่มุมทางกฎหมาย. *วารสารนิติศาสตร์*.

อนุสรณ์ ลิ้มมณี. (2542). รัฐ สังคม และ การเปลี่ยนแปลง: การพิจารณาในเชิงอำนาจ นโยบาย และ เครือข่ายความสัมพันธ์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.

ภาษาอังกฤษ

Kasidis Satangmongkol. (2562, สิงหาคม 23). *DataRockie*. Retrieved from DataRockie: <https://datarockie.com/blog/yamane-sample-size-calculation/>
MGR Online. (2563, กรกฎาคม 23). *MGR Online*. Retrieved from MGR Online: <https://mgronline.com/south/detail/9630000075772>

ข้อเสนอเชิงนโยบายจากงานวิจัยกับการแก้ไขปัญหา จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประเทศไทย

บทคัดย่อ _____

โชติ ถาวร¹

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์ข้อเสนอที่ค้นพบจากงานวิจัยเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ 2) เพื่อนำเสนอเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้แหล่งข้อมูลจากเอกสารงานวิจัย วิทยานิพนธ์ รวมทั้งบทความวิจัย ของสถาบันการศึกษาและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2550 - 2565 จำนวน 12 เรื่อง ผลการศึกษา พบว่า ข้อเสนอจากงานวิจัย ที่ทำการศึกษากับการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ การกระจายอำนาจ การปกครองตนเอง การจัดการตนเอง การปกครองท้องถิ่น การทำงานแบบบูรณาการของหน่วยงานในพื้นที่ และการสร้างสังคมพหุวัฒนธรรม ประโยชน์ที่ได้จากข้อค้นพบจากข้อเสนอของงานวิจัยดังกล่าว คือ รัฐบาลควรนำข้อเสนอเชิงนโยบายจากงานวิจัยดังกล่าวไปเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างจริงจัง โดยเฉพาะการจัดการตนเอง และการปกครองระดับหมู่บ้านและชุมชน

คำสำคัญ: จังหวัดชายแดนภาคใต้, การจัดการตนเอง, การปกครองท้องถิ่น, ข้อเสนอเชิงนโยบาย

Received: 31 October 2023 Revised: 18 December 2023 Accepted: 22 December 2023

¹ ดร., นักวิชาการอิสระ E-mail: ctavorn@gmail.com โทรศัพท์: 08-0995-4020

Policy recommendation from research and solving problems in Thailand's southern border provinces.**Abstract** _____Chot Tavorn²

This article has the objectives 1) to argue the policy recommendation from research on the southern border provinces and 2) to present them as policy recommendations for resolving the problems of the southern border provinces and using information sources from research documents, dissertations, and research articles, of educational institutions and related government agencies from the year 2007 to 2022, totaling 12 subjects. Results of the study found that the policy recommendations from research studying and solving problems in the southern border provinces included decentralization, self-determination, self-management, local government, integrated work of the agency in the area, and creating a multicultural society. The benefit of the findings from the research is that the government should seriously use the policy recommendations from research as a guideline for solving problems in the southern border provinces—especially self-determination and village- and community-level governance.

Keywords: Southern Border Provinces, Self determination, Local Government,

Received: 31 October 2023 Revised: 18 December 2023 Accepted: 22 December 2023

² PH.D., Independent academic. E-mail: ctavorn@gmail.com, Mobile: 08-0995-4020.

บทนำ

ปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย โดยเฉพาะ จังหวัดยะลา ปัตตานี และ นราธิวาส มีมาเป็นระยะเวลานานหลายทศวรรษ บางช่วงเวลามีแนวโน้มว่าจะสงบหรือไปในทิศทางที่ดี แล้วก็กลับมาสู่สถานการณ์ไม่สงบ สลับกันไปมาเช่นนี้หลายรอบ อย่างไรก็ตามเมื่อปี พ.ศ.2547 เป็นจุดเริ่มต้นของ สถานการณ์ความไม่สงบรอบใหม่ต่อเนื่องยาวนานมาจนถึงปัจจุบัน โดยในปี พ.ศ.2547 ปีเดียวมีเหตุการณ์ ความไม่สงบที่สำคัญถึง 3 ครั้ง คือ เมื่อวันที่ 4 มกราคม เหตุการณ์ปล้นปืนค่ายกองพันทหารพัฒนาที่ 4 หรือ ค่ายปิเหล็ง อำเภोजะเอยีร์ จังหวัดนราธิวาส ต่อมาวันที่ 28 เมษายน เกิดเหตุการณ์ปะทะกันระหว่างทหาร กับประชาชนที่มัสยิดกรือเซะ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี และวันที่ 25 ตุลาคม 2547 เกิดเหตุการณ์ ปรามปรามผู้ชุมนุมประท้วงที่หน้าว่าการอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส มีผู้เสียชีวิตระหว่างเคลื่อนย้ายผู้ถูก จับกุมไปยังจังหวัดปัตตานีเป็นจำนวนมาก ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่เกิดขึ้นต่อเนื่อง ตลอดมา ทั้งการวางระเบิดทำร้ายเจ้าหน้าที่ขณะปฏิบัติงาน การปะทะกับเจ้าหน้าที่ การก่อเหตุร้ายอื่น ๆ รวมทั้ง การทำกิจกรรมทางการเมืองเชิงสัญลักษณ์ เป็นต้น

หลังจากเหตุการณ์เมื่อปี พ.ศ.2547 รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี มีการตอบโต้ ต่อสถานการณ์และแก้ไขปัญหาต่อเนื่อง เริ่มจากการออกพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2548 เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีความเบ็ดเสร็จ เต็มที่ต่อการ การควบคุมสถานการณ์ และจัดการกับผู้กระทำผิด รวมทั้งแนวร่วม กฎหมายฉบับนี้ถูกใช้อย่างต่อเนื่องมาจนถึง ปัจจุบัน การเพิ่มกำลังคน กำลังพลลงไปในพื้นที่ ทั้งตำรวจ ทหาร และข้าราชการพลเรือน เพื่อระดมการแก้ไขปัญหา อย่างเต็มสรรพกำลัง โดยเฉพาะการฟื้นฟูกลับมาของศูนย์อำนวยการบริหารราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) เมื่อปี พ.ศ.2549 สมัยรัฐบาล พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ (ถูกยุบเมื่อ พ.ศ.2545) และการทุ่มเทงบประมาณ เพื่อการแก้ไขปัญหาอย่างมากมายมหาศาลตั้งแต่นั้นมา แต่สถานการณ์ก็ไม่ได้คลี่คลาย สงบลงดังที่มุ่งหวัง

ขณะเดียวกัน หลายภาคส่วนมีความพยายามเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาลากหลายรูปแบบและแนวทาง ทั้งทางนโยบายของรัฐบาล และมีข้อเสนอทางวิชาการมากมายจากสถาบันการศึกษาและหน่วยงานวิชาการอื่น ๆ แต่ข้อเสนอทางวิชาการดังกล่าวไม่ถูกผลักดันไปสู่การกำหนดนโยบายในการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง เนื่องจาก ข้อเสนอทางวิชาการดังกล่าวบางส่วนขัดกับกรอบความคิดของรัฐบาลหรือหน่วยงานด้านนโยบาย เนื่องจากการ แก้ไขปัญหาหยังติดอยู่กับกรอบความมั่นคง ดังที่ ชากีร์ พิทักษ์คุมพล (2558: 218) กล่าวไว้ว่า

“...นโยบายของรัฐในทางปฏิบัติก็ยังไม่สามารถที่จะก้าวข้ามกรอบคิดเรื่องความมั่นคงที่แข็งตัวไม่โอนอ่อนผ่อนคลายเป็นไปตามกับความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์และการตื่นตัวของประชาชนในพื้นที่...ทั้งนี้เพราะ การยึดมั่นอยู่กับบูรณภาพแห่งดินแดนและความเป็นไทย...”

ดังนั้น จึงมีความสนใจว่า งานวิจัยทั้งที่เป็นวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาระดับปริญญาโท และปริญญาเอก รวมทั้งที่ปรากฏเป็นบทความวิจัยในวารสารวิชาการ และงานวิจัยของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และบทความในวารสารของหน่วยงาน มีข้อเสนอที่ปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของงานวิจัย วิทยานิพนธ์และบทความวิจัยแต่ละเรื่อง ที่เป็นข้อเสนอที่สำคัญประเด็นอะไรบ้าง และรัฐบาลหรือหน่วยงานระดับนโยบายควรนำประเด็นเหล่านั้นไปสู่การขับเคลื่อนเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างไร

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อวิเคราะห์ข้อเสนอที่ค้นพบจากงานวิจัยเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้
- (2) เพื่อนำเสนอเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้

วิธีการศึกษา

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลผ่านการศึกษาเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ที่เกี่ยวกับปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกจากเอกสารงานวิจัย วิทยานิพนธ์ รวมทั้งบทความวิจัย ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2550 จนถึง ปี พ.ศ.2565 โดยสืบค้นจาก Google scholar เนื่องจากเป็นเครื่องมือสืบค้นที่คนทั่วไปเข้าถึงได้ เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวมีงานวิจัยจำนวนมาก ผู้วิจัยจึงจำกัดขอบเขตการวิจัย จำนวน 12 เรื่อง โดยมีแหล่งที่มาของงานวิจัยที่หลากหลาย ทั้งนักวิชาการในสถาบันการศึกษา งานวิจัยของหน่วยงานราชการ วุฒิสภา และองค์กรอิสระ ดังนี้

1. กมล กมลตระกูล. (2551). *แนวทางการเสริมสร้างสันติภาพในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในมุมมองของผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง*. สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
2. ศรีสมภพ จิตรภิมย์ศรี และสุกรี หลังปุเต๊ะ. (2551). *การปกครองท้องถิ่นแบบพิเศษในจังหวัดชายแดนภาคใต้* (รายงานโครงการวิจัยการปกครองท้องถิ่นในจังหวัดที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์) ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล.
3. สมบัติ โยธาทิพย์ และคณะ. (2554). *การพัฒนาการศึกษา เศรษฐกิจ และสังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในสถานการณ์ความไม่สงบ*. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
4. คณะกรรมาธิการวิสามัญติดตาม เร่งรัด ประเมินผลการแก้ไขปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ วุฒิสภา. (2554). *รายงานผลการติดตามเร่งรัด ประเมินผลการแก้ไขปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ วุฒิสภา*. สำนักงานกรรมาธิการ 2 สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
5. พินันท์ จารง บุญทัน ดอกไธสง และวิมล หอมยิ่ง. (2558). ประสิทธิผลการนำสันติสุขกลับคืนถิ่น จังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สท.มส.)*, 21 (3), 160-169.
6. โคทม อารียา. (2017). ข้อเสนอการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งชายแดนใต้ผ่านการผสมผสานวัฒนธรรมและการปกครองท้องถิ่น. *วารสารสิทธิและสันติศึกษา*. 3(1), 109-140.

7. วีรญา อังศุธรถาวริน และจอมเดช ศรีเมฆ. (2561). การศึกษาวิจัยการลดความเสี่ยงและความสูญเสียในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในเขตพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารกระบวนการยุติธรรม*, 11(2), 121-132.
8. ดวงหทัย บุรณเจริญกิจ ประกิตติ สัตตสุข และรักชาติ สุวรรณ. (2562). การเริ่มต้นส่งเสียงต่อรองกับกระบวนการสันติภาพของชาวพุทธในจังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*. 11(1), 150-178.
9. อาทิตย์ ทองอินทร์ และตูแวดานียา ตูแลแมง. (2563). ความคิดและปฏิบัติการทางการเมืองของผู้นับในพื้นที่ยี่สิบแดง. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว).
10. มาร์ค ตามไท. (2563). *สานฝันปาดานี้โดยไม่ใช้ความรุนแรง: การวิเคราะห์จากบทสนทนาเพื่อสร้างจินตภาพใหม่*. กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
11. แลติ้แลได้. (2565). เสียงจากชายแดนใต้: 18 ปีกับการแก้ไขความยากจนที่ยังไม่ถึงราก. จาก <https://thecitizen.plus/node/51710>
12. วิลาสินี โสภภาพ. (2022). มองพหุวัฒนธรรมผ่านมิติความมั่นคงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. *Journal of Human Right and Peace Studies*. 8(1), 111-135.

ผลการศึกษา

จากการศึกษาข้อเสนอในงานวิจัยที่เกี่ยวกับปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 12 เรื่อง มีผลการศึกษา ดังนี้

กมล กมลตระกูล (2551) มีข้อเสนอจากงานวิจัยว่า รัฐต้องปรับกรอบความคิดและมุมมองเรื่องรัฐชาติใหม่ โดยใช้กรอบความคิดสิทธิมนุษยชน และกรอบความคิดเชื้อชาตินิยมที่ไม่ได้ประกอบด้วยชนเผ่าไทย และเลือดไทยเพียงเลือดเดียว แต่มาจากความหลากหลายของผู้คน และรัฐต้องประกัน เคารพหลักสิทธิมนุษยชน นโยบายการปกครองท้องถิ่นให้มีการเลือกตั้งทุกระดับ และจัดระเบียบการปกครองท้องถิ่นที่มีความเป็นอิสระในการจัดเก็บภาษี และมีอำนาจในการจัดสรรทรัพยากร รวมทั้งการดูแลความปลอดภัยและเรื่องอื่น ๆ ในพื้นที่ท้องถิ่น เลิกข้อหาภัยความมั่นคง การมีอคติต่อชาวมุสลิมแล้วโยนไปสู่เรื่องการแบ่งแยกดินแดน

ศรีสมภาพ จิตรภิมย์ศรี และสุกรี หลังปู่เต๊ะ (2551) มีข้อเสนอว่า การปกครองในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นรูปแบบการปกครองท้องถิ่นที่ผสมผสานและบูรณาการการเมืองการปกครองท้องถิ่นและภูมิภาค 2 ระดับ คือ รูปแบบการปกครอง มีองค์ระดับภูมิภาค เป็นทบวงการบริหารแบบพิเศษ และสมาชิกจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีตัวแทนมาจากประชาชนโดยการเลือกตั้ง เชื่อมโยงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ตั้งแต่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล (ไม่มีอำเภอ) ระดับล่างสุด คือ คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) หรือสภาชุรอ เป็นการปกครองตนเองให้อำนาจผู้นำท้องถิ่น และผู้นำศาสนา

สมบัติ โยธาทิพย์ และคณะ (2554) มีข้อเสนอว่า รัฐต้องสนับสนุนการศึกษา 2 ระบบ คือ ศาสนา และสามัญ โดยโรงเรียนต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน สร้างธุรกิจที่ปราศจากดอกเบี้ยให้ความสำคัญกับอัตลักษณ์ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชน รักษาความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประชาชนกำหนด

รูปแบบแนวทางและวิถีชีวิตของตนเอง อำนาจของประชาชนจัดการตนเอง สร้างสันติภาพ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน และยอมรับประวัติศาสตร์ของคนในพื้นที่

คณะกรรมการธิการวิสามัญติดตาม เร่งรัด ประเมินผลการแก้ไขปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ วุฒิสภา (2554) มีความเห็นว่า นโยบายรัฐบาลและนโยบายความมั่นคงจังหวัดชายแดนภาคใต้ ยังคงมองปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาความมั่นคงในรูปแบบดั้งเดิม คือ เป็นความมั่นคงของรัฐ และมุ่งสร้างความมั่นคงให้กับรัฐมากกว่าความมั่นคงของประชาชน ซึ่งเป็นรูปแบบความคิดของความมั่นคงในรูปแบบใหม่ กล่าวคือให้ความสำคัญกับการพัฒนาจากส่วนกลางในการแก้ไขปัญหา ไม่รับฟังความคิดเห็นจากผู้อยู่ภายนอกประเทศ ทำให้การกำหนดแผนยุทธศาสตร์มาจากส่วนกลาง การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเป็นเพียงนำมาอ้างอิงความชอบธรรมเท่านั้น นอกจากนี้ หน่วยงานราชการที่มาจากส่วนกลางในพื้นที่ต่างหน่วยต่างทำงานไม่มีการประสานงบประมาณกันอย่างจริงจัง ทำให้การแก้ไขปัญหาในพื้นที่จึงไม่เกิดผลตามที่รัฐบาลมุ่งหวัง รวมถึงแม้รัฐบาลจะให้สิทธิทางการเมืองแก่ประชาชนอย่างมากมายนับหลายประเทศ แต่ประชาชนในพื้นที่ยังต้องการการปกครองในรูปแบบที่ประชาชนทุกเชื้อชาติ ศาสนา มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ไม่ใช่การแบ่งแยกดินแดนดังที่เข้าใจ การปกครองรูปแบบดังกล่าว คือการปกครองรูปแบบพิเศษดังเช่น กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา เป็นต้น ซึ่งสามารถทำให้ประชาชนเลือกผู้ว่าราชการจังหวัด หรือผู้บริหารเขตปกครองได้ด้วยตนเอง แต่ที่ผ่านมารัฐบาลไทย ไม่เคยให้ความชัดเจนในเรื่องนี้

พินันท์ จารง บุญทัน ดอกไธสง และวิมล หอมยิ่ง (2558) มีข้อเสนอว่า การพัฒนาด้วยการมีส่วนร่วมยึดประชาชนเป็นตัวตั้ง การเสริมสร้างความเข้มแข็งของหมู่บ้าน/ชุมชน โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรม ประเพณี และอัตลักษณ์ท้องถิ่น การส่งเสริมการศึกษา ภาษา ศาสนา การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ปฏิรูปกฎหมาย ระเบียบคำสั่งให้ประชาชนเข้าถึงความเป็นธรรม รวมทั้งประสานกับประเทศเพื่อนบ้านปราบปรามกลุ่มผู้ก่อการร้ายที่ลักลอบเข้ามาในพื้นที่เพื่อสร้างเงื่อนไขไปสู่ความรุนแรง

โคทม อารียา (2560) มีข้อเสนอว่า การแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้วยการจัดการปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ และเดินไปด้วยพหุวัฒนธรรมนิยม ที่คำนึงถึงมิติทางชาติพันธุ์ ศาสนา วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การอยู่ติดกับพื้นที่ชายแดน แต่ต้องระวังการอ้างนำไปสู่ความเหมาวมที่จะแยกเป็นรัฐอิสระ ซึ่งการปกครองท้องถิ่น เป็นการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในพื้นที่ ถึงแม้หลายคนห่วงกังวลว่าการกระจายอำนาจจะเป็นก้าวแรกทีนำไปสู่การแบ่งแยกดินแดน แต่เชื่อว่า การปกครองท้องถิ่นทำให้คนท้องถิ่นปกครองตนเอง และเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารมากขึ้น ลดแรงจูงใจที่จะนำไปสู่การก่อตั้งรัฐอิสระ และยังคงสอดคล้องกับ 1 ใน 7 ข้อเรียกร้องของหะยีสุหลงในอดีตที่การปกครองท้องถิ่นตอบสนองต่อความต้องการของคนในท้องถิ่น

วีรญา อังศุธรถาวร และจอมเดช ตรีเมฆ (2561) ข้อเสนอว่า ควรสร้างความร่วมมือกับภาคประชาชน เพื่อให้สามารถสร้างความเชื่อมั่น ความไว้วางใจในการหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ โดยเน้นหลักนิติธรรมในการบังคับใช้กฎหมาย ในกระบวนการยุติธรรมให้มากขึ้น การใช้หลักสันติวิธีในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ

ดวงหทัย บุณเจริณกิจ ประกิตติ สัตตสุข และรักชาติ สุวรรณ (2562) มีข้อเสนอต่อ การรวมตัวของชาวพุทธในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาและดำเนินการแก้ไขปัญหาความปลอดภัยของชาวพุทธกล่าวว่า ชาวพุทธต้องสร้างพื้นที่ถักเถียงและเรียนรู้ร่วมกัน เพราะปัจจุบันมีหลากหลายกลุ่ม แต่ละกลุ่มต่างก็มีความสนใจที่แตกต่างกัน จึงขาดความเป็นเอกภาพในการเรียกร้อง เคลื่อนไหว ประการต่อมา ต้องสร้างศักยภาพทางการเมืองของกลุ่มเพื่อสร้างข้อเรียกร้องที่มีพลังทางการเมือง รวมทั้งการสื่อสารข้อเรียกร้องที่ใส่ใจกับความต้องการของกลุ่มที่หลากหลายด้วย และการเคลื่อนไหวต้องระดมเป็นการเติมเชื้อไฟความขัดแย้งที่รุนแรงขึ้น โดยเฉพาะการชูอัตลักษณ์ทางศาสนาเป็นเครื่องมือในการเคลื่อนไหว โดยละเลยมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

อาทิตย์ ทองอินทร์ และตุลฉวนานียา ตูแลแมง (2563) มองว่า การประกอบสร้างและขับเคลื่อนสำนึกชาตินิยมมลายูปัตตานีระดับมวลชนสัมพันธ์ใกล้ชิดกับการเกิดสำนึกของการต่อต้านขัดขืนอำนาจรัฐ จึงมีข้อเสนอ 2 ประการ คือ ระยะสั้น การประคับประคองความชอบธรรมของการปกครองผู้คนและพื้นที่ผ่านการปรับโครงสร้างระบบราชการเสียใหม่ ทั้งการแต่งตั้งและบริหารเจ้าหน้าที่รัฐ ระบบบริหารราชการส่วนภูมิภาค และท้องถิ่น และระยะยาว คือ การสถาปนาความยุติธรรมชุดใหม่ในการปกครองปัตตานีบนฐานการมีส่วนร่วม อยู่ภายใต้กรอบความคิดการเปิดพื้นที่ทางการเมือง

มาร์ค ตามไท (2563) มีความเห็นว่า เหตุผลหลักที่ชาวปาตานีสันนิษฐานเอกราช คือ (1) ความเป็นเจ้าของดินแดน (2) เป็นวิธีที่จะได้อำนาจอธิปไตย (3) การเป็นพันธมิตรทางศาสนา และ(4) เป็นวิธีจัดการความขัดแย้งกับรัฐไทยที่ดีที่สุด จึงมีข้อเสนอจากงานวิจัยว่า รัฐไทยควรเปิดพื้นที่ทางการเมืองให้คนปาตานีตกลงกันเองอย่างเปิดเผย และกว้างขวางเกี่ยวกับอนาคตของปาตานีว่าจะเดินตามเส้นทางเอกราชหรือไม่ และรัฐไทยควรดำเนินการอย่างมีวุฒิภาวะที่จะส่งเสริมการพูดคุยระหว่างคนที่อยู่ในพื้นที่ด้วยตัวเอง

ศรีสมภาพ จิตรภิมย์ศรี กล่าวใน แลต๊ะแลใต้ (2565) มีข้อสังเกตว่า งบประมาณความมั่นคงจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับการพัฒนาด้วย ในเอกสารงบประมาณจะพ่วงความมั่นคงไปแทบทุกเรื่อง เช่น การพัฒนาเพื่อความมั่นคง การศึกษาเพื่อความมั่นคง เป็นต้น ดังนั้น การพัฒนาต้องมีที่มาจากประชาชน และมาจากพื้นฐานของประชาชนระดับล่าง และการกระจายอำนาจ งบประมาณต้องให้ชุมชนจัดการตนเองด้วย ต้องลงให้ถึงชุมชน ไม่ใช่ต้องผ่านหน่วยงานหลายขั้นตอนกว่าจะถึงประชาชน

วิลาสินี โสภภาพล (2565) ศึกษาการนำแนวคิดพหุวัฒนธรรมมาใช้ในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สภาความมั่นคงแห่งชาติ กอ.รมน.ภาค 4 ส่วนหน้า และศูนย์อำนวยการบริหารราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ผ่านนโยบายการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในความแตกต่างหลากหลายในแผนการบริหารและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2555 มีข้อสังเกตว่า เจ้าหน้าที่ผู้นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติไม่เข้าใจหลักการของแนวคิดพหุวัฒนธรรม มีการตีความที่แตกต่างกันออกไป และนโยบายดังกล่าวไม่ได้มาจากการมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้ประชาชนมองว่าเป็นการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม จนเกิดความไม่ไว้วางใจทั้งแนวคิดและแนวรบ

จากข้อเสนอต่อการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ค้นพบจากงานวิจัยจำนวน 12 เรื่อง ข้างต้น พบว่ามีเรื่องที่เป็นข้อเสนอที่สำคัญ 3 เรื่อง ดังนี้

(1) การกำหนดอนาคตของตนเอง การเลือกผู้ว่าราชการจังหวัด หรือผู้บริหารจังหวัดด้วยตนเอง การปกครองโดยประชาชนมีส่วนร่วม กระจายอำนาจงบประมาณและชุมชนจัดการตนเอง การสร้างความเข้มแข็งให้กับหมู่บ้าน/ชุมชน ชุมชนการปกครองตนเอง การจัดการตนเอง การปกครองท้องถิ่น รวมทั้งการยอมรับประวัติศาสตร์ของคนในพื้นที่ เป็นต้น

(2) การทำงานแบบบูรณาการของหน่วยงานภาครัฐราชการในพื้นที่

(3) การอยู่ร่วมกันของประชาชนในพื้นที่ด้วยความหลากหลาย หรือเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม

อภิปรายผลการศึกษา

ข้อเสนอที่ค้นพบจากงานวิจัยทั้ง 12 เรื่องข้างต้น เป็นข้อเสนอที่มีต่อรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐต้องดำเนินการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้ถูกกับรากของปัญหาที่แท้จริง ซึ่งทั้ง 3 ประเด็นดังกล่าวมีความเกี่ยวโยงกัน โดยเฉพาะเรื่องที่ 1 การกำหนดอนาคตของตนเอง การเลือกผู้ว่าราชการจังหวัด หรือผู้บริหารจังหวัดด้วยตนเอง ฯลฯ เป็นข้อเสนอเชิงนโยบายที่ปรากฏในงานวิจัยหลายเรื่องที่ตรงกับข้อเรียกร้องของคนในพื้นที่ ตั้งแต่อดีต กล่าวคือ เป็นหนึ่งในเจ็ดข้อเรียกร้องของผู้นำมุสลิมต่อ “คณะกรรมการสอดส่องภาวการณ์ใน 4 จังหวัดภาคใต้” ในสมัยรัฐบาลหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ที่รู้จักกันดีในเวลาต่อมาว่า “ข้อเรียกร้อง 7 ประการ” คือ

1. ให้มีการแต่งตั้งบุคคลผู้หนึ่งซึ่งมีอำนาจเต็มในการปกครองสี่จังหวัดของปัตตานี นราธิวาส ยะลาและสตูล โดยเฉพาะให้มีอำนาจในการปลด ย้ายหรือแทนที่ข้าราชการรัฐบาลทั้งหมดได้ บุคคลนี้ควรเป็นผู้ที่เกิดในท้องถิ่นในจังหวัดใดหนึ่งของจังหวัดและได้รับการเลือกตั้งโดยประชาชนเอง

2. ให้ร้อยละ 80 ของข้าราชการในสี่จังหวัดเป็นผู้นับถือศาสนาอิสลาม

3. ให้ภาษามลายูและภาษาไทยเป็นภาษาราชการ

4. ให้ใช้ภาษามลายูเป็นภาษาสำหรับการเรียนและสอนในโรงเรียนประถม 3 โรง (หรือ 3 ระดับ)

5. ให้ใช้กฎหมายมุสลิมในศาลมุสลิมที่แยกต่างหากจากศาลแพ่งซึ่งกอภินั่งร่วมในฐานะผู้ประเมินด้วย

6. รายได้และภาษีทั้งหมดที่ได้ในสี่จังหวัดให้นำไปใช้ในสี่จังหวัดทั้งหมด

7. ให้จัดตั้งคณะกรรมการอิสลามที่มีอำนาจเต็มในการกำหนดกิจการมุสลิมทั้งปวง ภายใต้อำนาจสูงสุดของผู้ปกครองรัฐตามระเบียบข้อ 1

อย่างไรก็ตาม ข้อเรียกร้องข้อที่ 1 เป็นความต้องการของคนในพื้นที่ที่ต้องการการปกครองที่อิสระโดยคนในท้องถิ่น แต่ถูกตีความว่าเป็นการเรียกร้องต้องการแบ่งแยกดินแดน จนนำไปสู่การจับกุมผู้นำมุสลิมบางคนในเวลาต่อมา เช่น ฮัจยีสุหลง โต๊ะมีนา เป็นต้น (ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, 2549)

ทั้งนี้ ความหมายของข้อเสนอดังกล่าว คือ การทำให้ประชาชนมีอำนาจในกำหนดชะตาชีวิตที่สอดคล้องกับสภาพสังคม วัฒนธรรมของตนเอง ไม่ใช่โดยนโยบาย หรือใครที่เข้ามาปกครองตนแล้วจากไปหาใหม่ และเมื่อมาอยู่แล้วทำงานสนองนโยบายของรัฐบาล กระทั่งวาระ ชำนาญ มากกว่าสิ่งที่ประชาชนร้องขอและต้องการ

เสียงของประชาชนไม่สะท้อนไปถึงระดับนโยบายเพราะถูกเสียงอำนาจที่เหนือกว่ากลบไว้ระหว่างเดินทาง แล้วถูกแปลงไปอย่างอื่นที่ไม่ใช่ข้อเสนอของประชาชน ถึงแม้ปัจจุบัน รัฐบาลมีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ตั้งแต่ พ.ศ.2540 เป็นต้นมา โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล ถึงแม้จะให้อำนาจหน้าที่แก่องค์กรปกครองท้องถิ่นในการจัดการคุณภาพชีวิตของประชาชน แต่ก็ยังมีข้อจำกัดทำในบางเรื่องไม่ได้ จนถูกหน่วยงานตรวจสอบด้วยข้อหาไม่ใช้หน้าที่ เพราะเป็นหน้าที่ของหน่วยงานส่วนกลางและภูมิภาคในพื้นที่ ขณะเดียวกันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีเงินจากภาษีและรายได้ไม่มากพอที่จะทำงานในพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพและทั่วถึงตามที่ต้องการ (สถาบันพระปกเกล้า, 2553)

เมื่อย้อนกลับไปทบทวนประวัติศาสตร์ของพื้นที่แห่งนี้ก่อนที่จะเป็นประเทศไทย หรือรัฐไทย ที่มีอาณาเขตดินแดนที่ชัดเจนเหมือนปัจจุบันนี้ ในพื้นที่ที่เป็นประเทศมาเลเซีย ประเทศอินโดนีเซีย รวมทั้งตอนใต้ของประเทศไทยต่างเป็นเมืองเล็ก เมืองน้อย เมืองใหญ่ หลากหลายอยู่มากมายกระจายอยู่ทั่วไป แต่ละเมืองมีเจ้าเมืองปกครอง มีการปกครองตนเอง เรียกกันว่า “รัฐสุลต่าน” เช่น เมืองปัตตาเวีย (ชวา) เมืองมะละกา เมืองปาหัง เมืองกลันตัน เมืองตรังกะนู และเมืองปัตตานี ฯลฯ เป็นต้น นอกพื้นที่ มีเมืองลิกอ (นครศรีธรรมราช) เมืองสงขลา เมืองตะโกลา (ตะกั่วป่า) เมืองไชยา รวมทั้งเมืองอยุธยา เมืองละโว้ ฯลฯ เป็นต้น เมืองเหล่านี้ต่างมีความเป็นอิสระ ต่อกัน ประชาชนสามารถเดินทางไปมาหาสู่ ทำมาค้าขายระหว่างกันได้อย่างอิสระเสรี ไม่มีเขตแดนกันดังเช่นปัจจุบัน อาณาจักรประกอบขึ้นด้วยหลายเมือง ขึ้นอยู่กับว่าจะสามารถดูแลได้ไกลแค่ไหน และเมืองก็อยู่กันเป็นหย่อม มีพื้นที่ว่างระหว่างเมือง เป็นป่าเขา พื้นที่ธรรมชาติ ไม่ได้เป็นของใคร (ธงชัย วินิจกุล, 2556; แอนโทนี มิลเลอร์ (เขียน) ดำรง ไคร์ครวญ (แปล), 2564)

ศตวรรษที่ 18 เมื่อประเทศตะวันตก เช่น ฮอลันดา โปรตุเกส อังกฤษ ฝรั่งเศส เป็นต้น เข้ามาแสวงหาทรัพยากรส่งกลับไปให้เมืองแม่ เนื่องจากบริเวณแหลมมลายู และสุวรรณภูมิมีทรัพยากรมากมายการมาครั้งนี้ได้นำเอาเทคโนโลยีการปกครองสมัยใหม่เข้ามาใช้ คือ “การมีเส้นแสดงอาณาเขตบนแผนที่” และ “แนวคิดรัฐชาติ (nation state)” ประกอบด้วย เส้นแบ่งเขตดินแดนที่แน่นอน มีประชากร การมีรัฐบาล และอำนาจอธิปไตย ทำให้มีการตกลงแบ่งพื้นที่ระหว่างประเทศมหาอำนาจตะวันตก ได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศส กับกษัตริย์หรือเจ้าเมืองในบริเวณนี้ เพื่อความชัดเจนในพื้นที่ จนเกิดมาเป็นประเทศต่าง ๆ เช่น ประเทศไทย ประเทศมาเลเซีย ประเทศอินโดนีเซีย เป็นต้น

ถึงแม้ว่าแนวคิด “รัฐชาติ” (nation state) จะทำให้เกิดดินแดนที่ชัดเจนขึ้น แต่มีหลายพื้นที่ที่ได้สร้างความเจ็บปวด เสียหาย ไร้ที่อยู่ ไร้อิสรภาพให้กับผู้คนในพื้นที่ดังกล่าว และหลายประเทศทั่วโลกทั้ง ๆ ที่ก่อนหน้านี้ผู้คนในเมืองต่าง ๆ อยู่ด้วยกันอย่างอิสระเสรี มีการสู้รบกันบ้างเพื่อต้องการกำลังคนมาสร้างเมือง และเหตุผลอื่น ๆ เมื่อรบชนะก็ขนทรัพย์สมบัติและผู้คนจากเมืองที่แพ้มาเป็นของตน แต่ไม่ได้ยึดพื้นที่ดังเช่นในยุครัฐชาติ รัฐชาติจึงเป็น “ชุมชนจินตกรรม (imagined community)” ดังที่เบนแอนเดอร์สัน (Benedict Anderson) (2552) กล่าวไว้ หรือพื้นที่สมมติเหล่านี้กันอย่างเอาเป็นเอาตาย ตัวอย่างที่เห็นชัดเจน เช่น ชาวปาเลสไตน์กับชาวยิวแย่งพื้นที่เยรูซาเล็ม ว่ากันของใคร และที่ชัดเจนในตอนนี้เป็น สงครามระหว่างรัสเซียกับยูเครน สาธารณรัฐประชาชนจีนกับไต้หวัน และฮ่องกง รวมทั้งความขัดแย้งดินแดนเกาะในทะเลจีนใต้กับฟิลิปปินส์ เวียดนาม และ

ใกล้ ๆ ประเทศไทย คือ สหภาพเมียนมา (พม่า) ที่ประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ยังสู้รบกับรัฐบาลยังไม่รู้จัก และที่สงบลงมานานนี้ ได้แก่ ชาวอาเจ๊ะ ในเกาะสุมาตรา อินโดนีเซียกับรัฐบาลอินโดนีเซีย และชาวติมอร์ ที่แยกตัวจากประเทศอินโดนีเซียไปตั้งประเทศใหม่

ทั้งนี้เนื่องจาก แนวคิดรัฐชาติ เป็นการมองเขตแดนที่ตายตัว มีขอบเขตที่ชัดเจน การให้ความหมายของสิ่งต่าง ๆ เช่น คนอยู่ในอาณาบริเวณนั้น ๆ ซึ่งขัดแย้งกับแนวคิดรัฐจารีต หรือรัฐราชาธิราช ที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับเส้นเขตแดน ผู้คนสามารถเคลื่อนย้ายไปมาระหว่างเมืองอย่างอิสระไม่ต้องสนใจเรื่องเขตแดนของรัฐ เพราะไม่มี เมื่อแนวคิดรัฐชาติเข้ามามีอิทธิพลต่อการสร้างรัฐแนวใหม่ ทำให้ในปี พ.ศ. 2445 เกิดปฏิกริยาจากคนในพื้นที่จนเกิดกบฏตามหัวเมือง ได้แก่ กบฏเมืองแพร่ เมื่อเงี้ยว คนเมืองและเจ้านายเมืองแพร่ ลูกขึ้นมาต่อต้านอำนาจรัฐสยามที่พยายามเข้าบังคับ ควบคุม (ชัยพงษ์ สำเนียง, 2558) กบฏผู้มีบุญภาคอีสาน และพระยาแขก 7 หัวเมือง เป็นต้น

เช่นเดียวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วยจังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส เมื่อประเทศตะวันตกคือ อังกฤษและฝรั่งเศส เข้ามาล่าอาณานิคม อังกฤษได้เข้าครอบครองอินเดีย พม่าตามลำดับ และเข้ามาสู่ดินแดนสยามในเวลาต่อมา ในสมัยรัชกาลที่ 4 พยายามครอบครองดินแดนล้านนา ทวาย และมลายู จนมีการทำสนธิสัญญาระหว่างอังกฤษกับสยาม ในสมัยรัชกาลที่ 5 กรุงรัตนโกสินทร์ ค.ศ. 1909 โดยมีข้อตกลงให้สยามโอนสิทธิเหนือดินแดนมลายู ได้แก่ กลันตัน ตรังกานู ไทรบุรี ปะลิส และเกาะใกล้เคียงให้แก่อังกฤษเพื่อเป็นการแลกกับการยกเลิกอนุสัญญาฉบับ ค.ศ. 1897 (ให้ดินแดนตั้งแต่เมืองบางสะพาน (ประจวบคีรีขันธ์) จนถึงมลายูเป็นเขตอิทธิพลของอังกฤษ) ยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขตและเงินกู้สำหรับสร้างทางรถไฟสายใต้ของสยาม ดังนั้น การเกิดขึ้นของเขตแดนซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของรัฐสมัยใหม่ จึงเกิดขึ้นในช่วงเวลานี้ สนธิสัญญาระหว่างอังกฤษกับสยาม ทำให้เส้นเขตแดนระหว่างสยามกับมลายูซึ่งเป็นเขตอิทธิพลของอังกฤษชัดเจนขึ้น และเป็นจุดเริ่มต้นที่ปัตตานีมาอยู่ในเขตดินแดนรัฐไทย ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ปฏิรูปการปกครองแผ่นดินครั้งใหญ่ มีการตั้ง “มณฑลเทศาภิบาล” ในปี พ.ศ. 2435 โดยรวบรวมเมืองและประเทศราชในเขตปกครองที่ตกลงกับชาติตะวันตกเรียบร้อยแล้ว เป็นมณฑล ในระยะเริ่มแรก 6 มณฑล และเพิ่มขึ้นเป็น มณฑลในสมัยรัชกาลที่ 6 แล้วส่งข้าราชการจากส่วนกลางไปปกครองแทนเจ้าเมืองเดิม นอกจากนี้ได้จัดการปกครองรวมมณฑลเป็นภาค และแต่ละมณฑลประกอบด้วยจังหวัด และจำแนกเป็นอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน โดยระดับตำบล หมู่บ้านมีการออกพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ทำให้มีตำบล หมู่บ้านเป็นเขตการปกครองที่เล็กที่สุดของประเทศ และให้มี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ปกครอง ดูแล ควบคุมประชาชน ในพื้นที่เขตปกครองเหล่านั้น ทั้งนี้เมืองปัตตานีในระยะแรก อยู่ในเขตมณฑลนครศรีธรรมราช ที่มีที่บัญชาการอยู่ที่สงขลา ต่อมาเมื่อมีการแยกมณฑลเป็น มณฑลในสมัยรัชกาลที่ 6 มีการจัดตั้งมณฑลปัตตานีที่แยกตัวมาจากมณฑลนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย จังหวัดปัตตานี สายบุรี ยะลา และนราธิวาส

การจัดตั้งมณฑลเทศาภิบาลข้างต้น เป็นการยกเลิกความเป็นอิสระในการปกครองตนเองของเมืองประเทศราช ไม่เฉพาะปัตตานี แต่รวมถึงล้านนา หลวงพระบาง และกัมพูชา ด้วย และเป็นการขีดเส้นเขตแดน

ที่ชัดเจน ทำให้ปัตตานีมาอยู่ในดินแดนรัฐสยามกลายเป็นมณฑลปัตตานีในเวลาต่อมา และเจ้าเมืองปัตตานีถูกถอดถอนอำนาจเป็นผู้ในบังคับบัญชาของรัฐสยาม และสยามได้ส่งผู้ปกครองจากส่วนกลางมาปกครองแทน ขณะที่เมืองที่ถูกขีดแบ่งให้ไปอยู่ในเขตปกครองของอังกฤษและต่อมาคือรัฐหนึ่งของประเทศมาเลเซีย ต่างก็ยังมีอำนาจไม่ต่างจากเดิมมากนัก เนื่องจากยังคงเป็นรัฐสุลต่าน ที่ต่อเนื่องมาจากอดีต โดยแต่ละเมืองยังคงมีเจ้าเมือง คือ สุลต่านประจำรัฐ ปกครองอยู่ทุกเมือง และผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเป็นประมุขของประเทศมาเลเซียจนถึงปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงอำนาจดังกล่าวนี้จึงนำมาสู่ความไม่พอใจเกิดปฏิกิริยาของเจ้าเมืองดั้งเดิมในปัตตานี ทำให้สุลต่านปัตตานี ถูกยกเลิก และสุลต่านปัตตานีองค์สุดท้ายถูกจับไปกักขังที่พิษณุโลก การปฏิรูปครั้งนี้ ส่งผลให้ในปี พ.ศ.2445 เกิดกบฏ ร.ศ.121 พร้อมกัน 3 จุด คือ ขบถผู้มีบุญภาคอีสาน ขบถเงี้ยวเมืองแพร่ และพระยาแขก 7 หัวเมืองคบคิดขบถ รัฐบาลกลางในกรุงเทพฯ จึงใช้กำลังเข้าปราบปรามอย่างรุนแรงและเด็ดขาด และเป็นชนวนแรกที่ทำให้เกิดปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในเวลาต่อมา จนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ได้วางหลักรัฐประศาสน์นโยบาย 6 ข้อ ลงวันที่ 6 กรกฎาคม 2466 เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติราชการในมณฑลปัตตานี และเป็นแนวทางในการปกครองพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เกิดความสงบ ซึ่งนักวิชาการมุสลิม วันการ์เด เจ๊ะหมาน (อ้างใน อัลตุลละมาน มอลล คัมภีร์ ทองพูน และหมันเฟาซี รูบามา, 2561) กล่าวว่า จุดเริ่มต้นของสาเหตุปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้มาจากสนธิสัญญาแองโกล-สยาม พ.ศ.2452 ทำให้ดินแดนปัตตานีอยู่ภายใต้ดินแดนของประเทศไทยตั้งแต่นั้นมา

หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตยเมื่อ พ.ศ. 2475 ยกเลิกมณฑลเทศาภิบาลมาเป็นจังหวัด มณฑลปัตตานี ถูกแยกออกเป็น 3 จังหวัด คือ จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส ดังเช่นปัจจุบัน ปัญหาความไม่สงบเกิดขึ้นอีกครั้งในสมัยจอมพล ป.พิบูลย์สงคราม นายกรัฐมนตรี นอกเหนือจากเปลี่ยนชื่อประเทศสยาม มาเป็นประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ.2482 ยังสร้างนโยบายรัฐนิยม 12 ประกาศให้คนไทยถือเป็นแนวทางปฏิบัติ เพื่อสร้างชาติไทยให้ทันสมัยเท่าเทียมนานาชาติ ซึ่งค่านิยมบางประการนี้ กระทบต่อวิถีปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลามของชาวมุสลิมในประเทศไทย ต่อมาสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้สร้างความตอแยให้เกิดปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้อีกครั้ง เมื่อรัฐบาลพยายามสร้างวัฒนธรรมเชิงเดี่ยวภายใต้พุทธศาสนา เช่น ยกเลิกการเรียนการสอนในโรงเรียนปอเนาะ ให้มีการเรียนการสอนศาสนาพุทธ เป็นต้น ทำให้ชาวมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ลุกขึ้นมาตอบโต้นโยบายดังกล่าว

จนกระทั่ง เมื่อ รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ มาเป็นนายกรัฐมนตรี พยายามแก้ไขปัญหาคอมมิวนิสต์ควบคู่กับปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามคำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 66/2523 ประกอบการตอบรับของฝ่ายทหาร ตามนโยบายได้ร่มเย็นของพลเอกหาญ ลีลานนท์ แม้ที่ภาคที่ 4 มีการจัดตั้งศูนย์อำนวยการบริหารราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ทำงานควบคู่กับ พตท.43 ตามแนวทางการเมืองนำการทหาร จึงมีส่วนทำให้สถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดีขึ้นตามลำดับ เนื่องจากการทำงานมีการพัฒนาตลอดเวลา โดยเฉพาะการสร้างการมีส่วนร่วมกับผู้นำและประชาชนในพื้นที่ในการกำหนดนโยบาย หรือแผนความมั่นคง จังหวัดชายแดนภาคใต้ จนประชาชนมีความรู้สึกว่าได้มีส่วนร่วมอย่างจริงจัง และเต็มใจ แต่ศูนย์อำนวยการ

บริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ ถูกยุบไปในสมัยรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เนื่องจากเห็นว่าไม่มีประโยชน์ทำงานซ้ำซ้อน ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้แท้จริง ทำให้จังหวัดชายแดนภาคใต้กลับสู่สภาวะปกติอีกครั้ง จนเป็นเหตุให้เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบ ตั้งแต่ต้นปี พ.ศ.2547 เป็นต้นมา

เมื่อย้อนดูนโยบายรัฐบาลที่ผ่านมา พบว่า แทบทุกรัฐบาลไม่มีการกล่าวถึงการปกครองท้องถิ่นหรือการปกครองตนเองในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ยกเว้นรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ที่แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2554 ว่า “1.5 เร่งนำสันติสุขและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนกลับสู่พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ เคารพอัตลักษณ์ ขนบธรรมเนียม ประเพณีท้องถิ่น **ส่งเสริมการกระจายอำนาจ การปกครองท้องถิ่นในรูปแบบที่สอดคล้องกับลักษณะพื้นที่** โดยไม่ขัดกับรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ จะให้มีการบูรณาการการบริหารทุกภาคส่วนให้มีเอกภาพทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ” อย่างไรก็ตามนโยบายดังกล่าว ยังไม่ทันได้เห็นในภาคปฏิบัติว่า การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นดังที่กล่าวข้างต้นเป็นเช่นไร รัฐบาลยิ่งลักษณ์ก็ถูกรัฐประหารโดย คสช. เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 รัฐบาลต่อ ๆ มาทั้งรัฐบาล คสช. รัฐบาลประยุทธ์ และรัฐบาลปัจจุบัน (เศรษฐา ทวีสิน) ก็ไม่มีนโยบายดังกล่าว

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

ความเชื่อทางการเมืองประการหนึ่งต่อการเคลื่อนไหวของชาวมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ การแบ่งแยกดินแดน ซึ่ง ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ (2549) ให้ความเห็นต่อประเด็นนี้ว่า “เป็นตัวอย่างหนึ่งของ “ข้อเท็จจริง” ในประวัติศาสตร์การเมืองไทยยุคใหม่ที่เพิ่งถูกสร้างขึ้นและได้รับการตอกย้ำจากทฤษฎีทางการเมืองตลอดมาจนกลายเป็น “ความเป็นจริง” ถึงปัจจุบันนี้ ความเชื่อทางการเมืองดังกล่าวนี้ ยังคงดำรงอยู่อย่างมั่นคงเสมอมาและเสมอไป เพราะเชื่อกันว่าจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นของประเทศไทยมาเป็นเวลานาน อาจย้อนไปตั้งแต่ยุคเริ่มต้นประวัติศาสตร์ชาติไทย สมัยสุโขทัย ไปด้วยซ้ำ

จากข้อเสนอที่ปรากฏในงานวิจัยจังหวัดชายแดนภาคใต้ข้างต้น 12 เรื่อง พบว่ามีงานวิจัยหลายเรื่องมีข้อเสนอสอดคล้องกันว่า การกระจายอำนาจ การปกครองท้องถิ่น การเลือกผู้ว่าราชการจังหวัด หรือผู้บริหารจังหวัด ซึ่งทำให้ประชาชนในพื้นที่มีอำนาจในการจัดการตนเอง เป็นทางออกของการแก้ไขปัญหาที่ตรงกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่จริง ๆ รวมทั้งข้อเสนอในงานวิจัยของศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี และสุกรี หลังปูเต๊ะ (2551) รูปแบบการปกครองที่ผสมผสาน บูรณาการระหว่างภูมิภาคกับท้องถิ่น โดยให้มีศูนย์อำนวยการบริหารราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ทำหน้าที่เป็นทบวงการเมืองแบบพิเศษ และให้มีสมาชิกประชาชนที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนในพื้นที่ เชื่อมโยงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ (องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล) และระดับล่างสุด คือ คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ที่เป็นสภาชุรอ เป็นองค์กรปกครองตนเองที่มีอยู่แล้วในพื้นที่

ทั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า ความน่าสนใจตามข้อเสนอแนะจากงานวิจัยข้างต้น คือ การให้ความสำคัญกับองค์กรประชาชนระดับล่างสุด คือ คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ซึ่งเป็นองค์กรที่มีอยู่แล้วในปัจจุบัน ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 และแก้ไขเพิ่มเติม และระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วย

หลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็นองค์กรในระดับหมู่บ้านที่อยู่ในภารกิจของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย เป็นองค์กรที่เป็นพื้นที่ให้ประชาชนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง และสอดคล้องกับทิศทางของประเทศที่ไปสู่การกระจายอำนาจให้กับประชาชนปกครองตนเองมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ในระยะเวลาที่ผ่านมา ไม่ได้ได้รับความสนใจ และให้ความสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาให้เป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพในการทำงาน ทั้งนี้ รูปแบบการจัดองค์กรของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อาจจะมีลักษณะเฉพาะที่สอดคล้องกับพื้นที่ และความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ที่มีผู้คนหลากหลายศาสนาในพื้นที่ ดังนั้น รัฐบาล และกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย จึงควรให้ความสำคัญกับองค์กรนี้อย่างจริงจัง ไม่ใช่มุ่งเน้นแต่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่เป็นผู้นำเดี่ยว และไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบันที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการตนเองของชุมชน/หมู่บ้าน เพราะในปัจจุบันประชาชนมีความรู้ ความสามารถในการทำงาน มีความเป็นผู้นำหลากหลายไม่ต่างกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือข้าราชการในระดับพื้นที่

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กมล กมลตระกูล. (2551). แนวทางการเสริมสร้างสันติภาพในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในมุมมองของผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง. สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. คณะกรรมาธิการวิสามัญติดตาม เร่งรัด ประเมินผลการแก้ไขปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ วุฒิสภา. (2554). รายงานผลการติดตามเร่งรัด ประเมินผลการแก้ไขปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ วุฒิสภา. สำนักงานการยุติธรรม 2 สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- โคทม อารียา. (2017). ข้อเสนอการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งชายแดนใต้ผ่านการผสมผสานวัฒนธรรม และการปกครองท้องถิ่น. *วารสารสิทธิและสันติศึกษา*. 3(1), 109-140.
- ชัยพงษ์ สำเนียง. (2558). ประวัติศาสตร์ของกบฏ กบฏของประวัติศาสตร์: กบฏเงี้ยวเมืองแพร่. *ศิลปวัฒนธรรม*. 36 (9) สืบค้นเมื่อ 25 กันยายน 2566 จาก <http://www.silpa-mag.com/history>.
- ดวงหทัย บุณนเจริญกิจ ประกิจ สัตตสุต และรักชาติ สุวรรณ. (2562). การเริ่มต้นส่งเสียงต่อรองกับกระบวนการสันติภาพของชาวพุทธในจังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*. 11(1), 150-178.
- ธงชัย วินิจกุล. (2556). *กำเนิดสยามจากแผนที่ ประวัติศาสตร์ภูมิกายของชาติ (Siam Mapped A History of the Geo-body of a Nation)*. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ. (2549). *ความเป็นมาของทฤษฎีแบ่งแยกดินแดนในภาคใต้ไทย*. กรุงเทพฯ: โครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.
- พินันท์ จารง บุญทัน ดอกโรสง และวิมล หอมยิ่ง. (2558). ประสิทธิผลการนำสันติสุขกลับคืนถิ่น จังหวัดชายแดนภาคใต้. สักทอง: *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สท.มส.)* 21 (3), 160-169.
- มาร์ค ตามไท. (2563). *สานฝันปาตานี โดยไม่ใช้ความรุนแรง: การวิเคราะห์จากบทสนทนาเพื่อสร้างจินตภาพใหม่*. กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- แลต๊ะแลใต้. (2565). *เสียงจากชายแดนใต้: 18 ปีกับการแก้ไขความยากจนที่ลงไม่ถึงราก*. สืบค้นเมื่อ 25 กันยายน 2566 จาก <https://the citizen plus>.
- วีรญา อังศุธรถาวริน และจอมเดช ตรีเมฆ. (2561). การศึกษาวิจัยการลดความเสี่ยงและความสูญเสียในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในเขตพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารกระบวนการยุติธรรม*. 11(2), 121-132.
- วิลาลินี โสภภาพล (2022) มองพหุวัฒนธรรมผ่านมิติความมั่นคงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. *Journal of Human Right and Peace Studies*. 8(1), 111-135.

- ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี และสุกรี หลั่งปุเต๊ะ. (2551). การปกครองท้องถิ่นแบบพิเศษในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (รายงานโครงการวิจัยการปกครองท้องถิ่นในจังหวัดที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์). ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2551). เอกสารสรุปการสัมมนาเวทีท้องถิ่น ประจำปี 2553 ครั้งที่ 1 เรื่องท้องถิ่นร่วมคิดเพื่อคุณภาพชีวิตพี่น้อง 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้.
- สมบัติ โยธาทิพย์ และคณะ. (2554). การพัฒนาการศึกษา เศรษฐกิจ และสังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในสถานการณ์ความไม่สงบ. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- อัลดุลเราะมัน มอลอ คัมภีร์ ทองพูน และหมั่นเฟาซี รุบามา. (2561). “4 ปี คสช. ในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ : มุมมองนักวิชาการสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่” การประชุมวิชาการระดับชาติ วันสันติภาพสากล ครั้งที่ 3 “ศาสนากับสันติภาพ” .สถาบันสันติภาพศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อาทิตย์ ทองอินทร์ และตูแวนตานียา ตูแลแมแง. (2563). งานวิจัยความคิดและปฏิบัติการทางการเมืองของผู้คนในพื้นที่สีแดง.สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.).
- แอนเดอร์สัน, เบน. (2557). ชุมชนจิตรกรรม บทสะท้อนว่าด้วยกำเนิดและการแพร่ขยายของชาตินิยม. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ บรรณาธิการแปล พิมพ์ครั้งที่ 2. กทม. : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

ชยคอสมาออลลุดฟ ซวต สันตภาพ สันตสข

สามารถ ทองเฟอ¹
Samart Thongfhu²

เกรนนำ

ออสมาออลลุดฟ จะปะกียา อธการบตมทวทยาลยฟากวนอ นพมจากจังหวดชยแดนภาคด (ปาดานอ) ถอพนบคคสาคัญในฐานะนคทวการมุสลมทางดานออสลามศกษาทอไดรการยอมรบและพนทอรูกักกันอย่างกวางขวางทงในประเทศและระดับนานาชาติโดยเฉพาะอยางยงในกลุ่มประเทศโลกมุสลม ทานมทบาทสาคัญต่อการขบเคลอนสangkมทงพนทจังหวดชยแดนภาคดและกลุ่มประเทศโลกมุสลม

ทอผานมายงมอพนงสอชวประวตทของทาน จนกระทงสุไรยา จะปะกียา อาการยประจำสาขากการสอนภาษามลายู สังกดคณะศกษาสาสตรทงมหทยาลยฟากวนอไดเข้าพบกัทาน ซงไดสนทนากนถงเรองเลาประวตศาสตรปาดานอทมกเชื่อมโยงเรองเลา

แบบดานานปรมปราเกนความพนจรง ทาใหประวตศาสตรสวนหนงถูกบดเบอน

บทสนทนาครงนันทาสุไรยาอรอเบรยเรองราวชวประวตทของทานและขอใหทานชวยตรวจทานแกไขพนมเดม ทานออสมาออลลุดฟจะปะกียาตอบดทลงทันทอมาสุไรยาไดเชอเชยนคกเขียนวรรณกรรมเรองสนและนวนยายสทอนสangkมโดยเฉพาะสangkมของชาวสามจังหวดชยแดนภาคดของทย (ปาดานอ) คออสมาออโมฮมมด พมถนฐานจากปดตานอ แตเดบดและไดรการศกษาตั้งดระดบขนประถมศกษาจนถมถยมศกษาทอรฐกลนตน ประเทศมาเลเซีย เขาพนนคกเขียนทมซนเจงวรรณศลปดานวรรณกรรมภาษามลายูมารวมเขียนพนงสอเลมดงกลาร่วมกัสุไรยา จะปะกียา

พนงสอเลมทอวานอคอ “ชยคอสมาออลลุดฟ ซวต สันตภาพ สันตสข” เขียนโดยสุไรยา จะปะกียาและออสมาออโมฮมมด ตอพนมครงแรกพนภาษามลายู โดยสำนักพนม Ilham Books Malaysia เมอ ค.ศ. 2021

¹ รองศาสตราจารย์ ดร. คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี 181 หมู่ที่ 6 ต.รูสะมิแล อ.เมืองปัตตานี จ.ปัตตานี 94000 อีเมล thongfhu@gmail.com

² Associate Professor Dr., Faculty of Political Science Prince of Songkla University Pattani campus 181 M.6 T. Rusamilae A. Muang Pattani 94000 E-mail: thongfhu@gmail.com

(พ.ศ. 2564) ชื่อ “Sheikh Ismail Lutfi : Penyebar Salam dari Patani” มี 49 บท จำนวน 293 หน้า เป็นหนังสือชีวประวัติของอิสมาอีลลุตฟี จะปะเกีย อธิการบดีมหาวิทยาลัยฟาฏอนี ปราชญ์ผู้รู้ด้านอิสลามคนสำคัญของจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากนั้นในปี ค.ศ. 2022 (พ.ศ. 2565) หนังสือเล่มดังกล่าวถูกแปลและเรียบเรียงเป็นภาษาไทย พร้อมเพิ่มเติมเนื้อหาโดยมัสลัน มาหะมะ อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์และสังคมศาสตร์ แห่งมหาวิทยาลัยฟาฏอนี โดยมีวิไลวรรณ กาเจอร์ เป็นบรรณาธิการฉบับแปล พิมพ์ครั้งแรกเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2565

วัตถุประสงค์

หนังสือ “ชัยคิฮิสมะอัลลุตฟี ชีวิต สันติภาพ สันติสุข” เล่มนี้ได้รับทุนสนับสนุนการจัดพิมพ์โดยกองทุนอาบูคอิลลิล จะปะเกีย ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ผลงานของนักวิชาการในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้มีผลงานโดดเด่นในด้านการเชิดชูและพัฒนาศักยภาพความเป็นประชาชาติหนึ่งเดียว และเพื่อระดมทุนสู่กุศลทานอันไหลริน (วักฟุญญะริยะฮ์) รวมทั้งต้องการเติมเต็มคุณงามความดี 3 ประการที่เป็นจริยวัตรของท่านนบีมุฮัมมัด ศาสดาองค์สุดท้ายของศาสนาอิสลาม ตามที่ท่านศาสดาทรงกล่าวว่า “เมื่อมนุษย์ได้เสียชีวิตไป การงานของเขาได้ขาดสะบั้นลง ยกเว้น 3 ประการ คือ 1) กุศลทานอันไหลริน 2) ความรู้ที่มีประโยชน์ และ 3) ลูกหลานที่ดีที่หมั่นของพรให้เขา” (หะดีษ รายงานโดยมุสลิม/4199)

สาระสำคัญ

จากต้นฉบับภาษามลายูสู่ภาษาไทยที่แปลและเรียบเรียงโดยมัสลัน มาหะมะ และมีวิไลวรรณ กาเจอร์ บรรณาธิการฉบับแปลนั้น ได้ทำให้หนังสือเล่มนี้มีจำนวนหน้าเพิ่มขึ้นจาก 293 หน้า เป็น 512 หน้า โดยจัดพิมพ์เป็นฉบับปกแข็ง เป็นหนังสือบันทึกความทรงจำหรือชีวประวัติที่มีกลิ่นอายของวรรณกรรม เนื้อหาที่อุดมไปด้วยเรื่องราวกว่าร้อยเหตุการณ์และอ้างอิงถึงบุคคลเกือบสี่ร้อยคนที่มีความสัมพันธ์กับโลกมลายูและโลกอาหรับในมิติต่าง ๆ ไว้อย่างน่าสนใจยิ่ง

แต่ละบทจะมีความสั้นยาวไม่เท่ากัน แต่จะมีภาพประกอบและนำเอาเนื้อหาบางช่วงตอนที่เป็นจุดเด่นของบทนั้น ๆ มาระบุไว้อีกครั้งหนึ่งเอาไว้ในหน้าสุดท้ายของบทเกือบทุกบท ทำให้ผู้อ่านหนังสือเล่มนี้สามารถเข้าใจประเด็นหลักของแต่ละบทได้เป็นอย่างดี ยกตัวอย่างเช่น ในบทที่ 1 ได้ยกเอาเนื้อหาที่สำคัญมากกล่าวปิดท้ายเอาไว้ว่า “หากหะยีสุหลงคือนักฟื้นฟูคนรุ่นแรกที่น่าเสนอแนวคิดสร้างระบบการศึกษาแนวใหม่และลงมือสร้างโรงเรียนในระบบ โดยใช้จุดเด่นของการเป็นนักการศาสนาที่โดดเด่นในวงการเมืองปัตตานี อีกทั้งยังต้องเผชิญหน้ากับแนวคิดชาตินิยมของรัฐไทยที่ปฏิบัติต่อชาวปัตตานีในสมัยนั้น อิสมาแอลลุตฟีก็คือผู้สืบทอดการฟื้นฟูคนรุ่นที่สองที่ชูประเด็นความรู้อันถูกต้อง หลักปฏิบัติศาสนบัญญัติอันชอบธรรมผ่านเส้นทางการศึกษาเช่นเดียวกัน” (สุไรยา จะปะเกีย และ อิสมาแอล โมฮัมหมัด, 2565: 41)

เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้จะแบ่งออกเป็น 52 บท การดำเนินเรื่องคล้ายกับงานวรรณกรรมกึ่งวิชาการ อ่านแล้วได้ทั้งความรู้และความเพลิดเพลินไปด้วยกัน ไม่น่าเบื่อ ไม่เหมือนกับหนังสือชีวประวัติเล่มอื่น ๆ ตั้งแต่

บทแรกที่ผู้เขียนได้ให้ข้อบทที่ 1 ว่า “ก้าวแรกสู่เป้าหมายอันยิ่งใหญ่” เป็นการท้าวความเสมือนหนึ่งว่าผู้เขียนกำลังนำเสนอที่มาและความสำคัญของปัญหาให้กับผู้อ่านได้รับทราบ สลับไปมากับเหตุการณ์ร่วมสมัยโดยมีตัวเอกของการเดินเรื่องคือ อิสมาอีลลุตฟี จะปะกียา แต่ผู้เขียนก็ยังไม่ได้เริ่มต้นเล่าถึงชีวิตของเขาในบทที่ 1-3 จนมาถึงบทที่ 4 ที่มีข้อบทว่า “ณ นครมักกะฮ์” ในเนื้อหาของบทนี้เป็นบทที่กล่าวถึงอิสมาอีลลุตฟี จะปะกียา ได้คลอเคลียมาจากครมมารดา

ในมุมมองของผู้วิจารณ์เอง (ผู้เขียนบทวิจารณ์หนังสือนี้) ในฐานะนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์เห็นว่าหนังสือเล่มนี้สามารถมองได้ 2 มิติ คือ มิติแห่งรัฐศาสตร์ที่เป็นการเมืองในชายแดนใต้ เป็นประวัติศาสตร์การเมืองที่ถ่ายทอดอย่างน่าสนใจ มีค่าสำคัญมากมาย แต่ที่น่าสนใจที่สุดคือคำว่า “ปาตานี” ซึ่งปรากฏเป็นจำนวนมาก บ่งบอกถึงการยอมรับว่า “ปาตานี” มีอยู่จริง มีชีวิตจริง เพื่อยืนยันว่าหนังสือเล่มนี้ไม่ใช่พูดถึงเฉพาะรัฐศาสตร์เพียงอย่างเดียว แต่เป็นสหวิทยาที่รวมถึงประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยา สังคมวิทยาและศาสตร์อื่น ๆ อีกมากมาย และในมิติที่สองคือความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (International Relations) ที่เป็นการแลกเปลี่ยนและปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นข้ามเขตพรมแดนแห่งรัฐ ซึ่งครอบคลุมทั้งการเมือง สังคม เศรษฐกิจ การศึกษา ความมั่นคง และการพัฒนาที่ผู้เขียนและผู้แปลได้เรียบเรียง ถ่ายทอดเรื่องราวออกมาได้อย่างน่าอัศจรรย์ยิ่ง

สาระสำคัญที่ถือได้ว่าเป็นบทสรุปที่สำคัญของหนังสือเล่มนี้น่าจะอยู่ในบทสุดท้ายคือบทที่ 52 ซึ่งผู้เขียนได้นำบทสัมภาษณ์ของนายวันมูหะมัดนอร์ มะทา ประธานรัฐสภาและนายกสภามหาวิทยาลัยฟาฏอนีมาเกริ่นนำสู่เนื้อหาของบทที่ 52 ที่ว่า “ในฐานะคนรู้จักและร่วมงานกันมาเกือบ 30 ปี นายวันมูหะมัดนอร์ มะทา ถือว่าอิสมาอีลลุตฟีเป็นบุคคลครบเครื่องที่เหนือกว่าตนเอง ปาตานีมีผู้รู้มากมายก็จริง แต่ไม่ค่อยมีผู้รู้ซึ่งโดดเด่นเท่าอิสมาอีลลุตฟีอีกแล้ว เขาไม่เพียงแต่เป็นนักวิชาการที่ได้รับการยอมรับจากทั่วโลกโดยเฉพาะโลกอาหรับเท่านั้น แต่ยังเป็นนักบริหารที่หาตัวจับได้ยาก ทุกลมหายใจเข้าออกของเขาเป็นการทำงานเพื่อผลประโยชน์ของสังคมส่วนรวมและต้องการยกระดับชีวิตของประชาชาติ” (สุไรยา จะปะกียา และ อิสมาแอ โมฮัมหมัด, 2565: 477)

อย่างไรก็ตาม ในบทนี้ ทางผู้เขียนและผู้เรียบเรียงได้จัดแบ่งช่วงเวลาสำคัญจากเรื่องราวของชีวประวัติอิสมาอีลลุตฟี จะปะกียาเอาไว้ในบทที่ 52 โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วงเวลาสำคัญคือช่วงเด็กที่ถือกำเนิดจากมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย แล้วกลับมาเติบโตที่ปาตานีก่อนที่จะเดินทางไปศึกษาต่อที่อัลมะดีนะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ช่วงศึกษาที่อัลมะดีนะฮ์จนกระทั่งจบปริญญาเอกที่รียาด ประเทศซาอุดีอาระเบีย และช่วงกลับสู่มาตุภูมิจนรับตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยและทำงานเพื่อสังคมเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน (สุไรยา จะปะกียา และ อิสมาแอ โมฮัมหมัด, 2565: 479)

นอกจากนี้ ผู้เขียนและผู้เรียบเรียงได้สรุปเส้นทางชีวิตของอิสมาอีลลุตฟีเอาไว้ใน 2 หน้าสุดท้ายของบทที่ 52 ซึ่งถือเป็นการให้แง่คิดเพื่อเป็นบทเรียนกับผู้อ่านและคนรุ่นหลังเอาไว้ที่น่าสนใจดังนี้

1. รู้จักใช้วิถีปฏิบัติให้เป็นโอกาสและประยุกต์ใช้โอกาสเพื่อสร้างคุณประโยชน์สูงสุดให้กับสังคมรอบตัวที่มีสอดคล้องกับหลักการของอิสลาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสำเร็จในการก่อตั้งวิทยาลัยที่ได้รับการพัฒนาเป็นมหาวิทยาลัยในเวลาต่อมา

2. พัฒนาสังคมในทุกมิติ ภายใต้แนวคิด “เมืองสันติเพื่อชีวิตที่ดีกว่า” ในโครงการสร้างเมืองใหม่ มะดึนะตุสสลาม มุ่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดการพัฒนาสูงสุด ควบคู่กับการฟื้นฟูที่ดินร้างและขับเคลื่อนเศรษฐกิจในพื้นที่ให้เติบโตอย่างยั่งยืน
3. ผู้มีความรู้กับการเขียนหนังสือและผลิตตำรา ทั้งหนังสืออธิบายอัลกุรอานและหนังสือตามสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งเหตุการณ์อุทกภัย โควิด-19 หรือคำสอนต่าง ๆ ในศาสนา
4. การเป็นคนที่รักการอ่าน โดยเฉพาะการผูกติดตัวเองและเชิญชวนสังคมในโครงการเคียงข้างอัลกุรอาน
5. การวางตัวที่เหมาะสมและชาญฉลาด
6. เลือกใช้แนวทางสันติวิธีในการแก้ไขปัญหาสังคมทั้งในระยะสั้นหรือระยะยาว ด้วยการเปิดสถาบันอุดมศึกษาและพัฒนาด้านเศรษฐกิจ
7. มีความรักดีกับความรู้ที่ถูกต้อง ถึงแม้ไม่มีความสามารถปฏิบัติตาม ดังกรณีอิติลัฏฮฺตามวันอะเราะเราะห์ เป็นต้น
8. มีทัศนคติเชิงบวกกับทุกคน ไม่เคยแค้นเคืองผู้ใด และสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ใต้บังคับบัญชา โดยเฉพาะลูกศิษย์ที่มหาวิทยาลัย ซึ่งพากันเรียกท่านว่า อาบี (พ่อ) ด้วยความสนิทสนมและเคารพรัก
9. เป็นคนมุ่งมั่นทำอิบาดะฮ์ (บำเพ็ญตน) ทั้งที่เป็นส่วนตัวและส่วนรวม
10. ผูกพันตัวเองกับงานจิตอาสาและวากัฟ (งานสาธารณกุศล) โดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆ นอกจากความพึงพอใจของอัลลอฮ์เท่านั้น

คุณค่าและจุดเด่น

จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นหนังสือชีวประวัติในเชิงประวัติศาสตร์สังคม ที่บอกเล่าถึงการเดินทางชีวิตของบุคคลหนึ่งที่มีปฏิสัมพันธ์กับบริบทสังคมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีเรื่องราวหลายประเด็นที่เป็นแกนของหนังสือคือเรื่องราวชีวิตของ “อิสมาอีลลุตฟี จะปะกียา” ที่บอกเล่าเรื่องราวตั้งแต่เยาว์วัยจนถึงปัจจุบัน เนื้อหาสำคัญที่ถูกนำเสนอควบคู่ไปกับชีวประวัติของชายผู้นี้คือประวัติศาสตร์ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเมือง วิถีผู้คนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย (ปาตานี) ที่ถือเป็นส่วนหนึ่งของโลกมลายู

ในหนังสือเล่มนี้ใช้คำว่า “ปาตานี” เป็นจำนวนมากแทนคำว่า “จังหวัดชายแดนภาคใต้” อีกทั้งยังบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครอง การศึกษา ศาสนา ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมปาตานีจนถึงปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่าหนังสือเล่มนี้ได้สะท้อนเรื่องราวให้เห็นถึงพลวัตที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้อ่านในทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ทำงานด้านสันติภาพในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

นอกจากนี้ คุณค่าและจุดเด่นอีกประการของหนังสือเล่มนี้คือ ผสมผสานระหว่างงานวิจัย งานสารคดี ประวัติศาสตร์สังคม และวรรณกรรมที่ใช้ภาษาที่ลุ่มลึกและสละสลวย เป็นหนังสือที่เอบอุมก่ลั่นอายทางประวัติศาสตร์

คู่ขนานกับเส้นทางชีวิตของคนคนหนึ่งที่ได้แสดงให้เห็นถึงองค์ความรู้ตามหลักศาสนาที่สอดแทรกไว้ในเรื่องราวชีวิตของอิสมาอีลลุตฟี จะปะกียาไว้อย่างน่าสนใจด้วยการยืนหยัดในหลักการอิสลามที่ยึดมั่นแนวทางสันติวิธีและไม่สุดโต่ง

ท่านมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเพื่อผลิตนักวิชาการอิสลามศึกษาในระดับอุดมศึกษาและสูงกว่านั้นเพื่อเป็นต้นแบบในการสอนศาสนาอิสลาม ความมุ่งมั่นพยายามของท่านทำให้ “วิทยาลัยอิสลามยะลา” ถูกจัดตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1998 (พ.ศ. 2541) โดยมีท่านเป็นอธิการบดี หลังจากนั้นท่านและบุคลากรได้มุ่งมั่นทุ่มเทจนเปลี่ยนสถานะเป็น “มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา” เมื่อปี ค.ศ. 2007 (พ.ศ. 2550) และเปลี่ยนมาเป็น “มหาวิทยาลัยฟาฏอนี” เมื่อปี ค.ศ. 2013 (พ.ศ. 2556) ซึ่งสามารถผลิตบัณฑิตทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติออกมารับใช้สังคมจนกระทั่งปัจจุบัน (ดูรายละเอียดในบทที่ 38 บทที่ 44 และ 45 ของหนังสือชัยคิอัสมาอีลลุตฟี ชีวิตสันติภาพ สันติสุข) ท่านมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเพื่อผลิตนักวิชาการอิสลามศึกษาในระดับอุดมศึกษาและสูงกว่านั้นเพื่อเป็นต้นแบบในการสอนศาสนาอิสลาม ความมุ่งมั่นพยายามของท่านทำให้ “วิทยาลัยอิสลามยะลา” ถูกจัดตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1998 (พ.ศ. 2541) โดยมีท่านเป็นอธิการบดี หลังจากนั้นท่านและบุคลากรได้มุ่งมั่นทุ่มเทจนเปลี่ยนสถานะเป็น “มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา” เมื่อปี ค.ศ. 2007 (พ.ศ. 2550) และเปลี่ยนมาเป็น “มหาวิทยาลัยฟาฏอนี” เมื่อปี ค.ศ. 2013 (พ.ศ. 2556) ซึ่งสามารถผลิตบัณฑิตทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติออกมารับใช้สังคมจนกระทั่งปัจจุบัน (ดูรายละเอียดในบทที่ 38 บทที่ 44 และ 45 ของหนังสือชัยคิอัสมาอีลลุตฟี ชีวิตสันติภาพ สันติสุข)

บทสรุปปิดท้ายและข้อเสนอแนะ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น เราจะเห็นได้ว่าลักษณะพิเศษของหนังสือเล่มนี้นั้นมิใช่เป็นแค่เพียงหนังสือชีวประวัติบุคคลเท่านั้น แต่หนังสือ “ชัยคิอัสมาอีลลุตฟี ชีวิต สันติภาพ สันติสุข” เล่มนี้นั้นอาจเรียกได้ว่าเป็นได้ทั้งหนังสือแนวสารคดี เป็นได้ทั้งแนววรรณกรรม แนววิชาการที่ผสมผสานกันได้อย่างลงตัว ซึ่งมีความแตกต่างไปจากหนังสือชีวประวัติที่พบเห็นทั่วไปทำให้หนังสือเล่มนี้น่าอ่านและน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง แต่สิ่งที่ผู้วิจารณ์เห็นว่าหนังสือเล่มนี้ได้ทำการจัดพิมพ์ฉบับปกแข็งเพียงอย่างเดียว ทำให้นักอ่านที่สนใจโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนนักศึกษาที่ไม่สามารถครอบครองหนังสือเล่มนี้ได้เนื่องจากราคาสูงจนเกินไป จึงเห็นควรที่จะจัดพิมพ์เป็นปกอ่อนด้วยเพื่อเป็นทางเลือกให้กับผู้สนใจได้มากขึ้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

สุไรยา จะปะกียา และ อิสมาแอ โมฮัมมัด. (2565). ชัยคอิสมาอีลลุตฟี ซีวิต สันติภาพ สันติสุข (มัสลัน มาหะมะ, แปล). ปัตตานี : มหาวิทยาลัยฟาฏอนี. (ต้นฉบับพิมพ์ปี 2021)

ภาษาอังกฤษ

Suraiya Chapakiya, Isma Ae Mohamad. (2021). Sheikh Ismail Lutfi: Penyebar Salam dari Patani. Kuala Lumper: Ilham Books.

วารสารวาระการเมืองและสังคม

Journal of Political and Social Agenda

การนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดเส้นทาง
ของบุคคลมาใช้ในการปล่อยชั่วคราวของศาลยุติธรรม
ชัยวัฒน์ มีสันฐาน

Mr. Marvel กับการถ่ายทอดประเด็นด้านการเมืองและศาสนาผ่านมุมมอง
ของนักศึกษามุสลิมชายแดนใต้ในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต
ปัตตานี
วรวิทย์ สุวรรณรัตน์

สมศักดิ์ เจียมธีรสกุลกับรัฐสมบูรณาสิทธิราชย์
ปราน จินตะเวช

ความคาดหวังต่อนโยบายสร้างชาติ"รัฐนิยม" ของจอมพล ป. พิบูล
สงคราม (2481-2487) สู่การเคารพธงชาติที่ส่งผลจนถึงปัจจุบัน :
กรณีศึกษานักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
ชยพล นิลกะรัตน์ และยุสรัน เจ๊ะม๊ะ

ข้อเสนอเชิงนโยบายจากงานวิจัยกับการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดน
ภาคใต้ ประเทศไทย
โชติ ถาวร

ปรีทัศน์หนังสือ ชัยค์อิสมาอีลลุตฟี ซีวิต สันติภาพ สันติสุข
สามารถ มองเพื่อ

Journal of Political and Social Agenda

Faculty of Political Science,
Prince of Songkla University, Pattani Campus,
181, Jalearnpradit Rd, Rusamilae, Muang, Pattani, 94000,
THAILAND
Tel/Fax: 073-330810

วารสารวาระการเมืองและสังคม

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี
181 หมู่ 6 ถนนเจริญประดิษฐ์ ตำบลรูสะมิแล
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000
โทรศัพท์/แฟกซ์: 073-330810